Erdőgazdasági és politikai kérdések

DK
138

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

ERDŐGAZDASÁG-POLITIKAI KÉRDÉSEK

IRTA

KAÁN KÁROLY

DK. 461

OEE Könyvtár
Áll.Ell. 2018

BUDAPEST
"PÁTRIA" IRODALMI VÁLLALAT ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
1920

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

"Pátria" irodalmi vállalat és nyomdai r.-t., Budapest, IX., Üllői-út 25. (Köztelek)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Előszó.

Még jóval a világháboru kitörése előtt adta nekem az Országos Erdészeti Egyesület a megtisztelő megbizást egy magyar erdőgazdasági politikának megirásához. Hozzá is láttam a munkához, meg is irtam annak egyes részeit, de hovatovább arra a meggyőződésre jutottam, hogy az a statisztikai anyag, amely rendelkezésemre áll, nem elégséges és nem megfelelő egyes gazdaságpolitikai tételek megállapitásához és bizonyitásához.

Abban is maradt a munkám.

A háboru alatt azonban a magyar erdők fenntartásának érdekeit és velük a magyar erdőgazdaságot, valamint fatermelésünk forgalmát érintő s a várva-várt békével elkerülhetetlenül megoldásra váró oly elsőrangu erdészeti jelentőségü kérdések tolultak előtérbe, amelyek végkonkluziójaképen megállapitható volt, hogy háboru után a fakereslet óriási arányokban kerül majd szembe a magyar erdőgazdasággal, s hogy az erdők okszerü használatának biztositása és normális keretekben való megtartása a magyar kormánynak igen fontos és nehéz feladata lesz.

Behatóbban foglalkozva pedig a kérdésekkel és tanulmányozva a mult idők nagyobb háborus eseményei után bekövetkezett gazdasági jelenségeket, arra a megállapitásra jutottam, hogy a háboruk az azokban közvetlenül érdekelt nemzetek erdőgazdasági politikájának irányában nem egyszer igen káros kilengéseket idéztek elő; amint pl.: a napoleoni harcok és forradalmi küzdelmek után bekövetkezett idők Francziaország erdei egy jelentős részének elpusztulását okozták és ennek folyományaképen katasztrofális következményekkel jártak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Mindezek megállapitása után fogtam azoknak az erdészeti vonatkozásu gazdaságpolitikai kérdéseknek fejtegetéséhez, amelyek manapság semmiesetre sem téveszthetők szem elől a magyar gazdasági élet helyes irányitásánál.

Munkám megirása közben szállták meg ellenségeink a haza földjét és elfoglalták erdőségeink javát, aminthogy a békeszerződés tervezetében is az ország erdeinek 84·3%-át kivánja nekik itélni!

Egy perczig sem adtam fel az ország területi integritásának visszaállitásába vetett rendithetetlen hitemet! Munkámat is ugy irtam meg, hogy az a gazdaságilag tönkre tett magyar haza ujraépitésénél annak nemcsak mai megnyirbált alakjában, de a területi integritás visszaállitásának a közeli jövőre várt bekövetkezésével is az erdészeti vonatkozásu aktuális gazdaságpolitikai kérdésekre nézve kellő világot vessen.

Budapesten, 1920. évi április hóban.

A szerző.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Bevezetés.

Az erdészeti vonatkozásu kérdések talán a legidegenebbek a magyar gazdaságpolitikában. Amikor a megszállott részekkel együtt Magyarország területének 26%-át boritja az erdő és egész országrészek boldogulásának alapfeltételét alkotja, valóban érthetetlen, hogy ez a nagy nemzeti vagyon, s vele azok a kérdések, amelyek e közgazdasági ág fejlesztésével kapcsolatosak, nem jutottak eddig intenzivebb méltatáshoz és jelentősebb szerephez.

Talán a magyar agrár gondolatoknak az a jóhiszemü egyoldalusága, mely kizárólag a mezőgazdaságilag művelt föld gazdasági intenzitásának előbbrevitelében látta az ország előrehaladásának és boldogulásának a kivánatos és egyben jellegzetes megnyilatkozását, oka részben annak, hogy az erdőgazdaság nemzetháztartási szerepe eddig a megérdemelt méltatáshoz nem jutott. De bizonyára más körülmények sajnálatos egybejátszódása is okozta azt, hogy nemcsak az erdők fenntartásának közgazdasági fontossága s az azokban üzött gazdaságnak a nemzetháztartási jelentősége nem jutott kellő méltatáshoz a magyar közgazdasági életben, hanem még ellenkezésre sem talált a nagy arányokban megnyilatkozott az a gazdasági irányzat, mely az erdők gyarmatias kihasználásával, s vele az erdőgazdaság üzéséhez nélkülözhetetlen fatőke elpusztitásával igyekezett egy nem igazolható gazdasági tevékenységre.

Az alábbi fejtegetéseknek az a céljuk, hogy az erdő fenntartásának és a benne üzött gazdálkodásnak nemzetháztartási jelentőségét kellően megvilágitsák.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/258/2018.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

I. Az erdőpusztitás közgazdasági következményei.

A természet rendjében kivánatos egyensuly fenntartása és a gazdasági élet sokoldalu megnyilvánulása az idők haladtával reá utalták a kulturállamok népeit, hogy megbecsüljék az erdőt, mely ugy létfenntartásuknak, mint nemzeti gazdaságuknak olyan előkelő tényezője.

A gazdasági fejlődés során államok életében, de egyesek felfogásában is fokozódó mértékben gyökeresedik meg az erdők olyan jelentőségének a tudata, amelylyel azok, a természeti erők egyensulyának fenntartásában ugy, mint a nemzetek háztartásában, a közjó és az élet annyiféle vonatkozásaiban kifejezésre jutnak.

Manapság már nemcsak az államok gazdasági történelme, de a mindennapi élet tapasztalatai is igazolhatják azt a fontos hivatást, amely az erdőnek az elkopárosodás, a vizmosások, a földcsuszamlások és a vadpatakok képződésének meggátlásában jutott osztályrészül. Rendelkezésre állanak emellett tudományos buvárlatok és megfigyelések eredményei, amelyek az erdőnek mindezenfelül is kiváló jelentőséget és fontos szerepet tudnak be a természet háztartásában.

Ki tagadhatja meg manapság már az erdő jótékony hatását a vidék klimájára, a források vizbőségére, a szelek hatásának fékezésére?

Avagy a közbeismerés és az idevágó irodalom nem igazolhatja-e igen sajnálatos külföldi, sőt kifejezetten borzalmas hazai példákkal is, hogy az erdőpusztitás milyen befolyással van az árvizek hatásának megnyilatkozására, azok károsításának fokozására? Utalok a sok közül Tirol és Salzburg esetére, ahol az 1882. évi és éppen ilyen okokból pusztitott árvizek megszámlál-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

hatatlan milliónyi károkat okoztak; és ahol az állam 36 millió koronánál többet felemésztett óvó intézkedései daczára a bajok 15 év multán (1897-ben) megismétlődtek s ki tudja milyen következményeket hoznak még a jövőre.

És utalok az 1910. évi junius hó 13-án Krassó-Szörény vármegyében pusztitott árvizre, amely amellett, hogy 188 emberéletet követelt meg,[1]) állatokban, terményekben, épületekben, közlekedési eszközökben, minden emberi képzeletet meghaladó rombolást és kárt okozott.

A déli Kárpátok Kraku-Almás-, Munte Semenic- és Sarco hegycsoportjaira e napon nagyon rövid idő alatt 100—185·6 *mm* csapadékmennyiség esett. Rövid pár óra alatt zudult ez a hatalmas felhőszakadás erre a vidékre s pusztitó árja végigsöpörte a Berzava-Néra és Bela-Réka völgyeit, valamint a Temes felső vizmedenczéjét.

És még fel sem ocsudott a lakosság a temérdek kárral járt és annyi emberéletet követelt katasztrófa borzalmaiból s még helyre sem állitották az árviz által elsodort vasuti vonalakat, utakat, hidakat, amikor ugyanaz év szeptember 1—2-án ujabb és még nagyobb méretü felhőszakadás pusztitásai érték majdnem teljesen ugyanazt a vidéket, azzal a lényegtelenebb különbséggel, hogy amig a maximális csapadék első izben a Berzava és Néra völgyeit érte, addig az ez alkalommal a Bela-Réka és a Cserna völgyére esett. Orsován 212·3, Herkulesfürdőn 227·8 *mm*-t jelzett az ombrometer, de azért a Semenic környékén is volt 150 *mm*-t meghaladó csapadék.

Illusztrálására a hatalmas pusztulásnak, felemlitem, hogy a két árviz 512 lakóházat és 900 gazdasági melléképületet sodort el; 676 lakóházat és 584 gazdasági melléképületet rongált meg, 3564 kat. hold mezőföldet pedig részben örökre, részben hosszu időre terméketlenné tett a kavicshordalékkal való elboritás által.

A községi lakosoknak okozott kárt[2])... ... ... 5,820.000
a közutakon okozott kárt 1,800.000

---

[1]) Egyedül Alsólupkóra 50, Ujsopotra és Királymezőre 19—19 lélek pusztulása esik.

[2]) Az árviz összesen 95 községet sujtott, melynek lakossága 163.982 lélek. A károsult családok száma 12.337, a családtagoké pedig mintegy 45.000, tehát az érdekelt községek lakóinak majdnem 1/3-ad része.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

a magyar államvasut vonalain okozott kárt 5,000.000
az ipartelepeken és magánüzemekben okozott kárt ... 3,000.000
koronára becsülték.

Az árviz pusztitásai után a katasztrófával kapcsolatos kérdések tanulmányozása végett meteorológusok, geológusok s a tudományok egyéb érdekelt ágazatainak művelői járták a pusztulás vidékét.

Engem Térfi Béla kartársammal Serényi Béla gróf, az akkori földmivelési miniszter azzal a megbizással küldött az árvizsujtotta vidékre, hogy tegyük beható tanulmány tárgyává, vajjon ennek a hatalmas elemi csapásnak imminens rombolásai visszavezethetők-e a mult idők erdőpusztitásaira s az ezt követő gazdálkodásra?

A geológusok és meteorológusok helyszini tanulmányainak eredményeit is számba véve megállapitottuk, hogy a borzalmas pusztulás egyik főoka a csapadék nagy aránya volt, mely a vázolt két esetben és főleg első izben oly rövid idő alatt zudult erre a vidékre.

A lakóházakban, egyéb épületekben és épitményekben jelentkezett rombolás meglepően nagy aránya pedig az óriási viztömegeken kivül arra is visszavezethető, hogy a községek leginkább a medenczék szélein és főleg azokon a helyeken keletkeztek, ahol az alapkőzetből valamely folyó vagy patak a sik medenczére kilép. Sőt a lakóházak egy része legtöbb esetben itt is a patak törmelékkupjaira épült, melyek laza anyagát a nagy sebességü áradat könnyü szerrel mosta ki és vitte magával.[1])

A nagyarányu pusztulás másik főoka tehát a hatalmas viztömegeken kivül a községek helyének szerencsétlen megválasztására s a domborzati és geológiai viszonyokra vezethető vissza, amihez még sok esetben a hidak és ut-áteresztők keskeny profiljai stb. is hozzájárultak.

Megállapitottuk azonban azt is, hogy amig a junius hó 13-iki

---

[1]) Alsólupkó község a szikeviczai terresztikus mediterrán talajon majd egész terjedelmében az Oravicza partok alluviumán épült, s minthogy a beépitett terület alig feküdt magasabban a patak felszinénél, a hatalmasan megnövekedett ár a házak alapjával, illetve a kavics- és homoktalajjal együtt elsöpörte a törmelékkupon épült utczákat.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földmüvelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

és a szeptember 1—2-iki csapadékmennyiség összege [1]) lényegben nem tér el egymástól,[2]) addig a négyzetkilométerenkénti kár *a fátlan területen 39—6891 korona között mozog, tehát igen lényegesen különböző.*

Egybevetve ezek után a négyzetkilométerre átlagosan eső kárösszeget, az erdővel boritott és fátlan területek százalék szerinti elosztásával, megállapitottuk, hogy négyzetkilométerenként 39—1120 korona kár fátlan területen azokra a völgyekre esik, amelyeken az erdőterület az összterületnek *legalább* 60%-a, mig azokon a völgyeken, amelyek vizkörnyékében az erdőterület az összterületnek *legfeljebb* csak 30%-át éri el, fátlan területen minden egyes négyzetkilométerre 2419 koronától 6891 koronáig terjedő, tehát az előző számarányok minimális adatainál 62-szer, a maximálisoknál ötször nagyobb kár esik.

E meglepő adatokhoz leszögezni kivánom, hogy az összehasonlitás tárgyául választott vizmedenczék fátlan területrészén a gazdasági fejlettség, a mezőgazdasági és más irányu kulturális előrehaladottság aránya teljesen azonos s ekként kizárt dolog, hogy valamely völgyben az áradat azért okozott nagyobb kárositást, mert ott fejlettebb erdőgazdaságot, értékesebb termőföldeket stb. talált volna.

Ugyanannyi csapadék tehát átlagosan sokkal kevesebb kárt okozott azon völgyek alsó folyásában levő mezőföldeken, amely völgyek felső folyásait erdők boritják.

És bár a kárositás leginkább a völgyekben levő s mezőgazdaságilag művelt területeken jelentkezett, — az előzőkből önként következik, hogy a károsodás okát nem egyedül *ezeknek* a területeknek a fátlan voltában, hanem *abban is kell keresnünk, hogy az őket környező dombok és hegyoldalak faállományát lepusztitották, s hogy oly területeket is mezőgazdasági művelés alá vont a lakosság, amelyek meredek jekvésüknél és laza tala-*

---

[1]) A szeptember 1. és 2-áról feljegyzett csapadék együtt van véve, mert a zápor is ugyszólván egyfolytában esett. Hasonlóképen együtt kellett tárgyalnunk a két áradás okozta károkat, mert a hivatalos kárbecslés is egybefoglalva mutatja ki a károsodást és mert a helyszinén is csak a második árviz után 1910. októberében jártunk.

[2]) Négy adat 261·3—273·4 *mm* között ingadozik.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

juknál fogva egyedül erdőgazdasági művelésre alkalmasak.[1]) Igazolja ezt a körülményt az a további megállapításunk is, hogy *amely völgyekben a legtöbb kopár terület volt, ott a mezőgazdaságilag művelt földekben okozott kár is a legnagyobb arányokban jelentkezett.*[2])

Ezt a kétségbe nem vonható megállapitásunkat megerősitette a két év multán ugyancsak Krassószörény vármegyében, de már a Porta Orientalistól északra fekvő medenczében a Bisztra, Berzava, Karas, Poganis és részben a Bega vizkörnyékén az 1912. év május 25—26-án, ugyszólván megszakitás nélkül hullott záporesőből keletkezett ujabb nagyarányu vizáradás. A vármegye e másik részére zudult nagyarányu csapadék, sőt az áradat alakjában lefolyt vizmenyiség is átlagosan jelentékenyen felülmulta az 1910. év tavaszán és őszén a Porta Orientalistól délre fekvő területrészre lehullott csapadékmennyiséget.[3])

A hatalmas vizáradás megrongálta, sőt itt-ott el is sodorta az utakat, vasutakat, hidakat. Elsodort szénát és más terményeket.

Ezek a kárositások a képzeletet felülmuló viztömegekre s arra

---

[1]) A hegységek főtömegét a kristályos pala (agyag és főként csillámpala) és gránit alkotja, melyet sok helyen (Berzava és Karas között, a Duna és Cserna mentén Karánsebes vidékén stb.) hatalmas mészkővonulatok szakitanak meg. Ennek az alaphegységnek hegyoldalai meredekek s azokat aránylag sekély termőréteg boritja, miért is *azok mezőgazdasági művelésre nem, hanem erdőgazdálkodásra alkalmasak.*

[2]) Igy a Krajova völgyében az ily természetü kárt 134.305 koronára, a Mehadika és Kornea völgyében 171.793 koronára, a Bela Reka völgyében pedig 208.112 koronára becsülték; mig a Berzava völgyében ilyen természetü kár egyáltalán nem volt, a Hideg, a Riu Alba stb. völgyekben pedig elenyészően kevés fordult elő.

[3]) A csapadék s az annak folyamányaként jelentkezett vizár arányainak megállapitásánál figyelemmel kell lennünk arra is, hogy az 1912. évi május havában a Temes vizkörnyékéhez tartozó havasokon több izben erős havazás volt, amelynek folytán mintegy 40 *cm* magas hóréteg boritotta el a havastetőket. A május 25—26-iki meleg zápor ezt a hóréteget egyszerre elolvasztotta s magával hozta. Figyelemmel kell lennünk továbbá arra a körülményre, hogy a záporokat megelőző tartós esőzések folytán a talaj felső rétege már úgyszólván telitve volt s igy a zápor viztömegeiből már csak keveset vont el. Ilyen előzmények után esett a jelzett két napon Ferenczfalván 201·9, Klauson 228·7, Nadrágon 205·8 *mm* csapadék, mig ezzel szemben Teregován csak 54·6, Herkulesfürdőn 27·1, Orsován pedig csak 1·2 *mm*-t jelzett e két napról az ambrométer

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

vezethetők vissza, hogy az utak és az erdőgazdasági vasutak a völgyek fenekénél alig épültek valamivel magasabban, és hogy a hidak és áteresztők nem készültek az ilyen nagy viztömeg levezetésére alkalmas keresztszelvénynyel.

De nem árasztott el ez árviz termékeny területeket kavicscsal, görgeteggel s igy koránt sem járt a nyomán olyan pusztulás, mint a két év előtti árvizek eseteiben, *mert ez alkalommal ez az óriás csapadékmennyiség nem letarolt, lepusztitott hegyoldalakra, de olyan területekre hullott, amelyeknek völgyeit erdő boritja.*[1])

Ott tehát, ahol az erdő nem jutott a tettei következményeivel számolni nem tudó lakosság, avagy a lelketlen üzérek prédájára s azt konzervativ kezek fenntartották a jelenre, ahol nem változott meg az egészséges egyensuly a mezőgazdasági földek és az erdő térfoglalása között s *mindegyik a maga helyén* maradt s gazdaságilag fejlődött is: ott, ha bármi okból közgazdasági bajok jelentkeznek is, azok csak időköziek és orvosolhatók. Ahol azonban a gazdasági élet egészségtelen fejlődése az erdők elpusztitására vezetett, ott az elkopárosodás természetes következményei nemcsak egyes helyek, de egész vidékek, sőt országok közgazdasági életét béníthatják meg.

Majd minden országban, ahol nem becsülték meg az erdőt, elszegényedett a nép, elkopárosodott a vidék!

Görögország és Kisázsia egykor magas kulturájáról és termékenységéről hires, ma száraz kopár vidék. Szardinia és Sziczilia, hajdan gabonakamrái Itáliának, ma kiszáradtak forrásai és patakjai! Sivár a táj s „az egykor virágzó nép ma testben és lélekben hasonló hazája földjéhez".

Ilyen okok késztették békés időkben a tiroli, a délsvájczi, az olasz munkást, hogy más vidéken, más országban szerezzen kenyeret otthon hagyott családjának!

Irhatnánk a spanyolországi erdőpusztitásokról s arról, hogy a letarolt hegyoldalakat mint tették tönkre a merinói juhnyájakkal!

Hosszura nyulnék azonban, ha itt az erdőpusztitásoknak államok szerint megnyilvánult arányait és e mellett gazdaságpolitikai előzmé-

---

[1]) Térfi Béla: a Krassó-Szörénymegyei árvizkatasztróták. Erd. Lapok 1912. évi 21. füzet.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

nyeit és következményeit a történelmi korszakok egymásutánjában és oknyomozóan taglalnók.

Nem érdektelen a magunk szempontjából főleg Francziaország esetét kiemelnünk, ahol leginkább közvetlen a forradalom után következett idők vezettek a nemzet erdőben birt vagyona egy számottevő részének pusztulására.

A forradalom alatt ugyanis a nemességtől és az egyházaktól elkobzott erdővagyont az államháztartás terheinek fedezése érdekében a spekulánsok prédájára dobták. Csak az 1789—1793. között eltelt négy év alatt 33.314 négyzetkilométer, tehát $3^1/_3$ millió hektár ilyen erdő került devasztálásra.

Pusztitották azonban ugyanekkor a *magánerdőket* is. Az 1790. évi deczember hó 27-én kiadott dekretum ugyanis felfüggesztette a regim forestier-t s az igy támadt szabadság, az egyidejüleg jelentkezett nagy szükség és a magas hadiadók kényszere a kis erdőbirtokoknál is határtalan erdőpusztitásra vezetett.

Különben Smith Ádám tanai is lényegesen befolytak azokra a maximákra, amelyek a nemzetháztartások erdőgazdasági kérdéseit irányitották. Ha Smith Ádámnak a munka és tőke jelentőségét illető felfogása teljesen el is üt a physiokratákétól, mégis sok maradt meg benne a physiokratáknak a talajgazdaságokkal szemben támasztott követeléseiből. Ilyenek az erdő használatában való korlátlan szabadság, megszüntetve mindazokat a jogi korlátokat, amelyek azokat hátráltatják, ilyen a közös vagyon felosztása (községi és közbirtokossági erdők), végül ilyen az állami erdőknek magánosok részére való eladása.[1])

Smith Ádámnak főleg az a tétele, hogy az állam teljesen alkalmatlan termelő gazdaságra, s hogy egyedül az individualizmus és a magánember vagyonszerzési törekvésében rejlő hajtó erő tudja a talajgazdaságban is a legnagyobb haszoneredményt biztositani, igen sok állami erdő elpusztitására vezetett.

A napoleoni háborus évek nagy pénzszüksége és az államhitel kimerültsége természetszerüleg kedvező talajt biztositottak az ilyen elvek érvényesülésének.

Annak daczára, hogy Francziaországban a forradalmi évek

[1]) I. Weber: Die aufgaben der Forstwirtschaft.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

alatt elkobzott egyházi és nemességi óriás erdővagyon prédára került, mégis

1814—1831-ig, még pedig az 1814. évi szeptember 23-iki törvény alapján	41.958 *ha*	
az 1817. évi márczius 25-iki törvény alapján	121.957 „	
az 1831. évi márczius 25-iki törvény alapján	116.780 „	
1814—1831-ig összesen ...		280.695 *ha*
azóta 1870-ig		71.951 „
1814—1870-ig tehát összesen		352.646 *ha*

állami erdőt adtak el 306½ millió frankért és ezzel a mai állami erdővagyon 34·82%-át, az összes franczia erdő 4·19%-át bocsátották prédára. Franczia ország mellett többek között a volt Ausztria is számottevően behódolt ennek a téves irányzatnak.

Ausztriában 1800-tól 1870-ig 833.731 *ha* államerdőt adtak el 54¾ millió forintért. Ez a volt osztrák birodalom összes erdőterületének 9·73%-át teszi.

Eladtak ezenkivül Ausztriában ugyanezen idő alatt 300.371 *ha* erdőt a hitalapok és közalapitványok birtokállományából 83¼ millió forintért.

A volt Ausztriában tehát csak az állami és alapitványi erdőkből a jelzett idő alatt összesen 1,134.102 *ha* került eladásra és letarolásra is.

A manchester doktrinák befolyása azonban nemcsak az állami, de a községi és közbirtokossági erdőbirtokokon is éreztette hatását.

Az a téves felfogás, amely szerint az erdőgazdálkodás a megosztott magánbirtokon nagyobb termést és jövedelmet biztosit mint a közösségben, nem egy államban oda vezetett, hogy a közbirtokossági erdőket felosztották. Csak természetes azután, hogy az ekként keskeny sávokban feldarabolt erdők csakhamar elpusztultak s a hegyoldalak elkopárosodtak. Csak Franczia országban az 1830—1880. évek között eltelt 50 esztendő alatt 164.307 *ha* községi és 459.434 *ha* magánerdőt irtottak ki.[1])

[1]) I. Weber: Die Aufgaben der Forstwirtschaft. Loreys Handbuch der Forstwissenschaft.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Ez a most vázolt s Francziaországban főleg a forradalom után dúlt határtalan erdődevasztáczió természetesen sehol sem maradt következmények nélkül.

A franczia Alpok, Pyrenneusok és Cevennek könnyelmü és gondtalan letarolása és a hegyoldalak korlátlan és féknélküli legeltetése ugyanis olyan pusztulással járt, hogy Surell már 1841-ben egy értékes tanulmányban[1]) jónak látta a franczia kormány figyelmét felhivni a szükséges preventiv intézkedésekre. És bár elég meggyőzően sürgette Surell, hogy „épitsék be a vadpatakokat, erdősitsék be az oktalan erdőpusztitás és mértéktelen legeltetés folytán kopárrá lett hegyoldalakat és szabályozzák a legeltetést", mégis felhivása nem talált visszhangra.[2])

Fülöp Lajos kormánya 1845-ben tervezett ugyan intézkedéseket, az akkori politikai és pénzügyi viszonyok azonban leküzdhetetlen akadályokat gördítettek eléje.

1856-ban azután Dél-Francziaországban és különösképen a Rhone völgyében egy irtózatos vizáradás pusztitott, mely számos emberéletet követelt meg és 200 millió frankot meghaladó kárt okozott.

Ennek hatása alatt azután III. Napoleon idejében, az 1861. évi julius hó 28-iki törvény alapján nyert a franczia államerdészet megbizatást arra, hogy az Alpokban, a Pyrenneusokban és Cevennekben megkezdje a közismeretüen nagyszabásu s a maguk nemében oly páratlan sikerü vadpatakszabályozási és ujraerdősitési munkálatokat.[3])

1861-től 1877-ig 94.532 *ha* területet erdősitettek, illetve gyepesitettek be. E munkák a gátépitő, a patak- és vizszabályozó munkákkal együtt 14¼ millió frankba kerültek.

Ezeknek az erdősitéseknek a szép sikerei és a vadpatakszabályozó munkáknak jó eredményei oda vezettek azután, hogy a franczia földmivelési miniszter 1878-ban ujabb tervet készittetett,

---

[1]) Surell: Etude sur les torrents des Hautes Alpes.

[2]) Seckendorf: Verbauung der Wildbäche. Aufforstung und Berausung der Gebirgsgründe. 1884.

[3]) P. Demontzey: Traité pontique du reboisement et du gazonement des montagnes.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

amelynek értelmében 60 év alatt további 100.000 *ha* terület fásitása és gyepesitése jöjjön sorra 150 millió frank költséggel.

Megállapithatjuk ezek után, hogy Francziaországban, az egyebütt különben fejlett és eredményes erdőgazdasági tevékenység mellett, korántsem tüntek el a forradalom utáni, de javarészt egy évszázadot meghaladó időből származó nagyarányu erdőpusztitások annyira káros nyomai akkor, amikor a most lezajlott világháboru ezer gondja és borzalma érte ezt az országot. A franczia nép tehát odaadó tevékenysége és áldozatkészsége daczára még száz év alatt sem jutott el addig, hogy mind megkösse, begyepesitse és befásitsa azt a sivár és annyira veszedelmes pusztaságot, amely az állam pénzügyeinek rendezése czimén és az erdőgazdaságra káros doktrinák befolyása alatt támadt.

És meg kell e helyütt állapitani azt is, hogy ott is, ahol nagy fáradság révén és tetemes költségek árán valahogy meg is kötötték, sőt be is fásitották az omló hegyoldalakat, *az még nem jelenti azt, hogy azok a pusztulás előtti időben volt mivoltuk szerint erdőgazdasági termelésre alkalmassá váltak. Nem egy helyütt évszázadoknak kell eltelniök, amig azok mindenütt végleg megnyugosznak, és főleg amig azokon olyan humusz támad, mely a rendszeres fatermést biztositani képes.*

Bajos volna pontosabb meghatározással fix összegben kifejezésre juttatni azt a károsodást, ami a fennebb vázolt erdődevasztácziók révén a franczia nemzetet érte.

Az 1856. évi árvizkatasztrófa 200 milliót meghaladó kára aránytalanul jelentéktelenebb lett volna, ha nem egy devasztált és elkopárosodott hegyvidéken zajlik le az. Ebből tehát egy számottevő összeget megnyugvással irhatunk az erdőpusztitás terhére. Vegyük figyelembe ezenkivül, hogy a vadpatakszabályozás és ujrafásitás költségelőirányzatai összesen 165 millió koronáról szólottak és még korántsem jutottak a befejezésig. Gondoljuk hozzá továbbá azt a pár száz millió értékü fatermésveszteséget, mely az egy évszázadot meghaladott idő óta kopár, vagy legalább is fatermés szolgáltatására nem képes több százezer hektár erdőföldön elmaradt. Gondoljuk hozzá végül, hogy azért, mert ilyen rövid időn belül alig elképzelhető arányokban jutott eladásra az erdő faanyaga, az eladási árak a normális viszonyok között elérhetőnél minden esetre

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

jóval alul maradtak. Mindezek számbavételével nem csalódhatunk, ha ugy véljük, hogy az ezer millió frankot jelentékenyen meghaladta az a közvetlen kár, mely a franczia nemzet háztartását a nemességtől és az egyházaktól elkobzott és az állami tulajdonból eladott erdőkkel való meggondolatlan bánásmód révén érte. Sok száz millióra rug ezenkivül a közbirtokossági, községi és magánerdők pusztitásából származó károk jelentékeny értéke is és az a kár, mely a több százezer *ha* területü kopár vidék lakosságát a már egy évszázadot meghaladott idő óta közvetve azáltal éri, hogy az erdőgazdaság nyujtotta sokoldalu és nagyarányu keresettől elvonja; amint hogy nem értékelhető az a jelentékeny többkiadás sem, mely ezeken a kopár vidékeken a nagy hordalékkal járó árvizek eshetőségeire való tekintettel utak, hidak és másnemü épitményeknél ily czimen több kiadást igényel.

Ezek a megállapitások mindenesetre meggyőzők és gondolkodóba ejtők!

Ezek szerint évszázadokra kiható országos csapások és azok sulyos következményei szolgáltatnak példát a föld népeinek arra, hogy a természet rendjében kivánatos egyensuly fenntartása és a a sokoldalu gazdasági életszükségletek biztositása érdekében megbecsüljék az erdőt, mely ugy létfenntartásuknak, mint nemzeti gazdaságuknak elsőrendü tényezője; az egészséges gazdasági egyensulynak pedig egy nem nélkülözhető követelménye!

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

II. A nemzeti erdővagyon közgazdasági jelentősége.

Az erdőt és a benne üzött gazdaságot nemzetháztartásilag annyira fontos szerepe miatt mindig magasabb közgazdasági szempontokból kell megitélnünk.

Európában ennek a közgazdasági alaptételnek eddig a Németbirodalom volt a letéteményese, amely a szerencsés körülmények kedvező összejátszódása, a nép egyébként jellegzetes konzervatizmusa és az erdő iránt való szeretete révén fokozatosan ennek a felfogásnak vált klasszikus hazájává.

Német földön az erdők fenntartásának a hegyrajzi és geológiai viszonyok mellett igen kedveztek a belpolitikai viszonyok és a világpolitikai események alakulásai, mert soha sem hozták olyan helyzetbe a Németbirodalom országait, hogy azok az erdőben birt vagyonukat, vagy annak számba jöhető részét prédára dobni lettek volna kénytelenek.

Amikor pedig a német népek országai elértek addig a fejlettségi fokig, hogy felismerték az erdőben birt vagyonuk nemzetháztartási nagy jelentőségét, szinte egymással versenyezve szabtak olyan irányt közgazdaságuk fejlődésének, amely az erdők fenntartását, s az azokban üzött gazdaság fejlődését biztositani képes volt.

Ilyen előzmények után s már jóval a világháboru kitörése előtt az egyik német közgazdasági iró büszkén állapitotta meg, hogy 14.000,000 hektár német erdőben, mely az összterület 25%-át meghaladja, tizezermillió márka a nemzet vagyona, mely 400 millió nyers és 200 millió márka tiszta jövedelmet hajt évenként a birodalomnak! És megnyugvással füzhette megállapitásához, hogy oly

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

közkincs ez, melynek a közvetlenül nyujtott nagy anyagi jövedelem mellett igen előnyös kihatása van a közélet számos más mozzanatára is.

A Németbirodalom erdővagyona azóta is hatalmasan gyarapodott ugy tömegben, mint értékben. Nem tévedhetek ezért sokat, ha a német nép erdőben birt és a világháboru kitöréséig oly féltékenyen őrzött vagyonát ma 60—80 milliárdra becsülöm, mely a jelenlegi magasabb árakkal évenként megfelelően magasabb jövedelmet is hoz a Németbirodalom kötelékébe tartozó országoknak.

Mi sem természetesebb, minthogy az erdő iránt öröklött rajongó szeretet és a benne birt nagy nemzeti vagyon révén az erdő a német nép élénk érdeklődésének tárgya volt mindig.

Van is a német erdőgazdaságnak és az erdészeti irodalomnak multja; de van emellett vagy legalább is volt a legutóbbi világeseményekig olyan jelene is, mely példája lehet országnak-világnak. Voltak bő tapasztalatai a multból, jeles eredményei a jelenig és a nemzet háztartásába olyan czéltudatosan beillesztett tervei a jövő erdőgazdaságát illetőleg, amelyek kielégithették a közgazdaság legjobb intencziói is és kiegyenlitik, sőt a fontos czélok szolgálatában mindenkor összhangba hozták azokat a gyakran ellentétes érdekeket is, melyek a hegyvidéken, a hullámos részeken, sőt néha a sik földön is az erdőgazdaság és a közgazdaság egyéb ágai és főleg a mezőgazdaság között itt-ott felmerülhetnek.

Ez az összhang, ez a kivánatos harmónia, melyet nemcsak az egészséges közgazdasági élet követel meg, de melyet maga az anyatermészet is megkiván, az erdők fenntartásához füződő annyira fontos érdek biztositásának, s vele a gazdasági és a természetes egyensulynak, az egészséges és okszerü fejlődésnek alapfeltétele.

Az erdők fenntartásához füződő ilyen nagy és sokoldalu nemzetháztartási érdek befolyása alatt német földön azután mindinkább általánosabbá lett az a nézet, hogy nem a szigoruan pénzügyi alapra fektetett olyan erdőgazdaság, mely a talajtól várja a legnagyobb hasznot, hanem *a reánk maradt erdő* fejlesztése, gyarapitása, jövedelmezőbbé tétele, az erdőtalaj ápolása és termőerejében való fenntartása az a mód, mely a magasabb közgazda-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

sági és államháztartási szempontokból szolgált erdőgazdasági céloknak egyedül megfelelő.

Ez az irányzattá csontosodott alapgondolat hosszu vitákból mélyreható tanulmányokból s a multak gazdasági tapasztalataiból kristályosodott ki és olyan tétel, mely megköveteli, hogy az erdőgazdasági jövedelem, tehát a tőke járadékának számbavételénél más mértékkel mérjünk, azt más elbirálás alá vegyük, mint ahogy az egyéb közgazdasági ágazatnál s akár a mezőgazdaságnál lehet.

A mezőgazdaság évenként aratja termését, melyből az év végére a munka és tőke jövedelmével számol be. Itt a talajjáradék elsősorban jöhet figyelembe a jövedelmezőség számításánál; mig az erdőgazdaságban, hol a gyakran csekély értékü talajt a többnyire nagy értékü erdő boritja, a talaj és az erdő járadékát elválasztani nem lehet. Azért mondta Baur dr., a nagy erdész, a müncheni egyetem rektori székének 1895. évi elfoglalásakor tartott beszédében, hogy legszolidabb alapon áll az erdőgazda akkor, ha a talaj és az erdő járadékában a gazdasági eredmények maximumát biztositja. Az ilyen maximumot pedig a jogosult kivételektől eltekintve 80—150 éves vágásfordulóban nevelt szálerdők nyujtják, melyek a gazdaságnak a legnagyobb jövedelmet biztosithatják, a szükségletet pedig a legkeresettebb választékokkal elégitik ki. Az ilyen erdőkben még hatalmas fák nevelhetők, melyek ugy az esztétikust, mint a szocziálpolitikust, de a pénzügyi alapon álló embert is még leginkább kielégithetik.

Mindennek daczára ez a magas kor, s ezzel az a körülmény, hogy a termés megéréséhez átlag egy század vagy azt is meghaladó idő szükséges, nem engedi meg a gazdálkodónak, hogy a változó szükséglet kielégitésére már az erdő nevelésében is különös figyelemmel legyen, mert amig az erdő megérik, az igények sokoldalu átalakuláson mehetnek keresztül.

A mezőgazdaságnál ez akadálytalanul megtehető, aminthogy nem ütközik nehézségbe az sem, hogy a kevésbé keresett s ekként nem ugy jövedelmező termény helyett olyant neveljen, mely időlegesen jobb piaczra talál.

Ilyen és hasonló körülmények, de főleg a hosszu termelési idő oka annak, hogy az erdőgazdaság oly sok tekintetben elüt egyéb közgazdasági ágtól s nem nyujt nagyobb teret a gazdál-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

kodó szempontjából kivánatos nyerészkedéshez, mely jóval nagyobb mozgékonyságot kiván, mint aminőt az erdőgazdálkodás nyujthat. Ezek a körülmények igazolhatják azt, hogy az állam, az egyház, a testületek, a hitbizományok és egyáltalán a konzervativ kezek legjobb letéteményesei az erdőgazdaság érdekeinek. Joggal mondja dr. Baur a gazdaságilag művelt erdőről,[1]) hogy „gyors meggazdagodáshoz nem segit, de megóv az elszegényedéstől", s hogy Smith Ádám ama nagyfontosságu kijelentése, mely szerint az állam nem alkalmas valamely közgazdasági ág üzésére, a közlekedési üzemet és az erdőgazdaságot illetőleg fenn nem állhat.

Országok példái bizonyitják, hogy az egyesek részéről üzött erdőgazdálkodás gyakrabban vált egész vidékek, sőt nemzetek kárára, mint az állam és más közösség üzte erdőgazdaság, mely ha okszerü nyomokon haladt, mindig polgárai javát, a közjót s a nemzet érdekét szolgálta. Beigazolta a nemzetek gazdasági történelme, hogy ott is, ahol a kormányzat éppen a Smith-féle elvekre való hivatkozással — mint Francziaországban nagy erdőkonplexumokat darabolt fel és bocsátott áruba, azt nem a nyugodt megfontolás idejében és kedvező pénzügyi körülmények között tette és könnyelmü elhatározását nagy anyagi áldozatok mellett az ország évszázadokon át szenvedi meg.

Közgazdaságilag azonban nem lehet az sem indokolt, ha az állam s törvényeinek korlátai között egyesek vagy testületek egyedül csak az erdők fenntartására törekednek. Ha az erdőben nagy vagyont halmoznak fel, okszerü hasznositás nélkül. A helyes erdőgazdasági politika ugyanis megkivánja, hogy az erdők fenntartásának érdeke által megszabott határok között a magángazdasági érdekek is érvényre jussanak; mert a magánérdekeknek okszerü értelemben való kielégitése az erdők fenntartásának egyik legjobb biztositéka. A jól jövedelmező erdőnek az okszerüen gazdálkodó birtokos örvend, azt fenntartani törekszik; s emellett a vidék lakosságának is állandó keresetet biztosit. Az erdőknek s a bennük rejlő nagy vagyonnak ilyen értelemben való hasznositása, az erdők jövedelmezőbbé tétele tehát közgazdasági érdek, mely a külföld meggyőző példái s itt-ott hazai viszonyaink igazolása szerint nem-

[1]) Fw. Centralbl. 1896.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

csak az erdőtulajdonos anyagi előnyeire, de az erdős vidék, sőt a nemzetek jólétének emelésére is nagy hatással van.

Évszázados országos tapasztalatok s a tudományos kutatások eredményeként megállapitható, hogy *a nemzetháztartási érdekeknek az az erdőgazdálkodás felel meg a legjobban, mely az erdőtalaj jókarban tartása, sőt fokozatos és céltudatos javitása s az erdő faállománya állagának nemcsak minden időre való fenntartása, de mennyiség- és minőségbeli emelése mellett az erdőt a köz- és magángazdasági érdekek javára minél hasznosabbá s egyben jövedelmezőbbé tenni tudja.*

Ezeknek a feltételeknek a biztositása azonban megköveteli azt, hogy az erdőt belterjes gazdasági üzemre alkalmassá tegyük.

Az erdőt is ugy, mint más közgazdasági ágat, okszerü beruházásokkal lehet jövedelmezőbbé tennünk. A beruházások nyujtanak módot a belterjesebb gazdasági eljárások alkalmazásához.

Ahhoz pedig, hogy az erdőben okszerü gazdaságot üzhessünk, első feltétel, hogy azt hozzáférhetővé tegyük, hogy minden időben használható s maradandó értékü szállitó eszközökkel feltárjuk. Az erdőfeltárás ugyanis utat nyit az okszerü gazdasági tevékenységhez, az erdőgazdálkodás belterjességének fokozásához, s jövedelmezőségének olyan emeléséhez, mely a tulajdonos anyagi érdekeit is kielégitheti. Módot nyujt emellett azoknak a gazdasági eljárásoknak az üzéséhez, amelyek a közjónak az erdőhöz füzött követelményeit biztositani képesek.

Közismeretü, hogy az erdők fáinak állományában azok koronáinak egymásba érése után a fapéldányok között a létért éppen olyan küzdelem fejlődik ki, mint az emberek társadalmában. A magból kikelés idejétől gyengébb példányokat elnyomják az erősebbek, s a létért való tusában nemcsak a gyengébbek mennek tönkre, de kifáradnak és megfelelő fejlődésükben hátráltatva vannak az erősebbek is, ha az ember közbe nem lép.

Hogy az erdőgazda az individuális evoluczió érvényesülését elősegitse és annak hasznát lássa, oda törekszik ezért, hogy minden fapéldányt akkor szedjen ki, amikor betöltötte szerepét az erdők fáinak állományában. Oda törekszik, hogy a kezdetben hosszusági növekvésben egymással versengő fapéldányok közül a mellé és alászorult, tehát elmaradó egyedeket kiszedje, mielőtt azok

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földmüvelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

tönkremennének és minekutána azok az erősebbeket a növekvésben hajtó és azok oldalágait megtisztitó szerepüket betöltötték.

Azután pedig, ha az ágtalan és hengeres törzsek elérték a kivánt magasságot, gondos megválasztással oly arányban szedik ki a gyengébbeket, hogy ezzel a gyéritő eljárással a fák koronáinak kifejlődését fokozzák és egyben a világosságba hozott fapéldányok törzsének tömegbeli gyarapodását elősegitsék (Mastung der Bäume). Ez a rendszer a német erdőgazdaságban a többtermelés czéljának szolgálatában is nagy eredményeket a mienkénél átlag silányabb talajon hektáronként kétszer akkora fatermést is biztositott.[1]) Különböző változatban ugyanis nagy tökélyre vitték a németek ezt az irányzatot, mely a termelés fokozása mellett a közjónak az erdőhöz füzött követelményeit is teljes mértékben kielégiteni képes; sőt az eljárás következményeképen legtöbb esetben az erdő sikeres felujitását is biztositja.

Az ilyen használatok során ugyanis az érett koru erdő lombsátorának nagyon is óvatos megszakitása bizonyos mérsékelt világosságot bocsát a talajra s ezzel til-tul az erdő alátelepedését vonja maga után. A lombsátort azután az égtáj felé való hajlás figyelemben tartása mellett fokozatosan és oly mértékig szakitja meg az erdőgazda, amilyen világosságot az a fafaj kiván meg, amelyikre az erdőt részben vagy egészben felujitani kivánja.

Nem itt a helye annak, hogy az ilyen eljárásokkal kapcsolatos azokat a felujitási és erdőhasználási módokat ismertessem, amelyekkel a természet törvényeinek követése mellett a legegészségesebb és szokatlanul nagy fatömegü erdőállományokat javarészt költség nélkül nyilik mód telepiteni és felnevelni; s amelyekkel az erdő fokozatos, ugyszólván állandó használata mellett a többtermelésnek és a jövedelem fokozásának problémáját a németek oly szép sikerrel oldották meg.

Kiegészitéséül azonban az elmondottaknak, reá kell még arra is mutatnom, hogy az ebben a rendszerben üzött erdőgazdaság az erdőtalaj jókarban tartását biztositja s az erdő faállománya állagának nemcsak minden időre való fenntartását, de mennyiségés minőségbeli emelését segiti elő s evvel az erdőt a köz- és

[1]) L. Kaán: A Schwarzwald szálaló vágásos haszonfa gazdasága. Erd. Lapok.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

magángazdasági érdekek javára hasznossá és jövedelmezővé tudja tenni. Előfeltétele azonban, hogy az erdőbirtokot szállitó eszközökkel hálózzuk be, azt a gazdasági ellátás szolgálatára hozzáférhetővé tegyük; amitől ilyen előnyök mellett az erdőbirtokos nem is vonakodhatik.

Az erdőfeltárásnak különben nemcsak erdőgazdasági jelentősége van, de egyéb közgazdasági fontossága is oly kiváló, hogy azt rövid vonásokkal méltatni alig lehet.

A közgazdaságilag annyira előrehaladt Baden nagyherczegségnek a most vázoltak értelmében üzött erdőgazdaságáról is hires Schwarzwaldja községeiből a XIX. század első felében az ottani erdőfeltárás munkálatainak megkezdése előtt sokan vándoroltak ki, azzal indokolva elhatározásukat, hogy megszaporodott a lakosság, nem nyujt elég táplálékot a föld, nincs kereset, több év óta rossz a termés stb.[1]) A hegyvidék lakossága ugyanis ott, éppen ugy mint nálunk a hegyvidéken, nem örvendett különös anyagi jólétnek, miután a népnek silány s többnyire már nagyon is megoszlott magángazdasági jövedelmén kivül egyéb kereset nem jutott, mint a feltáratlan erdők minden évi üzemének alárendelt munkája. Az ilyen erdőgazdaság termésének körülményes előállitása, kihozása és szállitása pedig sem az erdőmunkásnak, sem a fatermés szállitójának különös anyagi előnyöket nem biztosit. Az utak hiánya, vagy azok fejletlen volta ugyanis az erdőgazdálkodás minden munkájának akadálya, de főleg az anyag kihozását és szállitását teszi különösen nehézkessé.[2])

---

[1]) Die Forstverwaltung Badens. Karlsruhe, 1857.

[2]) Dengler a badeni Schwarzwaldnak, ennek a már modern értelemben s mondhatnók hova-tovább tökéletesen feltárt s hazai viszonyainkhoz sok tekintetben hasonlatos hegyvidéki erdőségnek utairól a XIX. század első évtizedeit illetőleg igy ir: Ahol a fuvaros évszázadok előtt haladt, arra mentek még mindig és ha az ut feneketlensége miatt azon már átjutni nem lehetett, ugy jobbra-balra tértek ki az ut mentén, ha azt annak fekvése egyáltalán megengedte. Négy lovat fogtak egy kocsi elé, hogy oly terhet vonjanak, minőt manapság két tehén hoz ki az erdőből. És ha szekéren már közlekedni nem lehetett, ugy szenitették a fát, s szállitották a szenet zsákokban teherhordó lovakon, aminők ezrével voltak a Schwarzwaldban, s melyek elég károkat okoztak, mert felügyelet nélkül legeltették az erdőben. Ahol pedig ez a mód is lehetetlen volt, ott a legjobb választékokra szorul a kihasználás s a többi fekve visszamaradó részt a korhadásnak engedték át, vagy felégették ott, hol az a fautódoknak, a magból kelt fiatalosnak ártalmára lehetett. (Festschrift für die Mitglieder der XXI. Versammlung deutscher Land- und Vorstwirthe 1860.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Azonban nemcsak a fatermés szállitásának nehézkessége, de az a körülmény is, hogy a fuvarozást ilyen esetekben havon, szánutakon s igy rövidre szabott pár heti határidőn belül kell elvégezni, különösen nehézkessé teszi az erdőgazdálkodást. A fatermés rövid idő alatt végzett szállitásának a kénytelenségből és kimagyarázható gazdasági érdekekből annyira siettetett munkájával a magángazdasági érdekek kielégitése bizonytalan; közgazdasági eredményei pedig előnyöseknek éppenséggel nem mondhatók. A rövid téli idény alatt ugyanis az ellenesésekkel teli, rossz és nem egy esetben feneketlen utakon s majdnem éjjel-nappal üzött fuvarozás mellett a gazda marháját tönkreteszi s nehéz keresményének egy részét ekként a következő esztendőben uj igavonó állat beszerzésére kell forditania.

A fatermés ilyen szállitása sehol, de főleg a hegyvidék népének, mely leginkább az erdőgazdaság fejlődésétől várhatja gazdasági fellendülését, anyagi jólétet nem biztosithat. A tehervonó állat tulfeszitett igénybevétele az állattenyésztés romlására vezet, s a közgazdaság egyéb ágazatában is érezteti káros következményeit. A nép szegényebb része ugyanis fuvarerő beszerzésére egyáltalán nem adhatja magát annak esélyei és a szállitási munka rövidsége miatt. Akik pedig fuvarerővel rendelkeznek is, a jelzett körülmények s főleg a téli időjárás bizonytalansága miatt, a határidőhöz kötött anyag szállitására több esetben nem is hajlandók. Ezért azután sok helyütt egyesek, mint vállalkozók közvetitik az anyag kiszállitását. Ezek pedig a siettetett anyag szállitásra alkalmas helyi fuvarerő elégtelensége miatt, vagy az időjárás szeszélyétől féltett vállalkozásuk érdekében, nem egyszer messzebb vidékről szerződtetnek fuvarosokat, vagy e czélra beszerzett lovakkal maguk végezik a szállitást.

Nem szorul továbbá bizonyitásra, milyen közgazdasági hátránynyal jár, ha egyes vidékeknek az egész évre biztositható keresetét ilyen körülmények időben és arányokban igen megröviditik, s ha egyes vállalkozók végeznek el olyan munkát, mely egyébként az érdekelt lakosság tartós foglalkoztatását biztosithatná s egyben jövedelmét gyarapithatná.

Az ilyen állapotokat csakis az erdők olyan feltárása változtathatja meg, mely a szállitó eszközöket állandó jellegüvé, az év

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

minden szakára egyformán használhatóvá teszi, s a gazdaságnak olyan üzemet biztosit, mely az egész évben keresetet nyujt a vidék lakosságának.

Az erdőfeltáró munkák folytán s a feltárt erdők mindig belterjesebb erdőgazdaságában megnyiló keresetforrások befolyása alatt, a vidék közgazdasági életében az idők folyamán természetszerüleg olyan átalakulások következnek be, melyek egy más gazdasági ág megszünésével, másnak fellenditésével járnak.

Ennek klasszikus példáit mutatják a német erdők.

A badeni Schwarzwaldban például — mint Dengler irja — a század elején százával legelt a marha s nemsokára az erdőfeltárás főbb munkáinak befejeztével nem ütközött nehézségbe a legeltetési szolgalmak megváltása, vagy olyan korlátok közé szoritása, melyek között az erdők nagyobb kárára már nem lehettek.

A nép, mely annakelőtte a legeltetésből és kizárólag a marhatenyésztésből várta jövedelmét, a fokozódó anyagszállitáshoz inkább lovat, vagy más tehervonó állatot szerez, s mindinkább az istállózáshoz hajlik, mert emelkedő takarmányszükséglete a mezőgazdasági földek trágyázását, javitását s belterjesebb megmüvelését teszi kivánatossá, ami a tehervonó állatok megszaporodásával már könnyebb is.

Az a fontos közgazdasági kérdés, mely nem egyszer ellentétbe állitja az állattenyésztést, illetőleg a legeltetést az erdőgazdasággal, néha ilyképen már önmagában találja a legegészségesebb kiegyenlitését, mert a lakosság jövedelmezőbb keresetforráshoz jutott.

Az állandó szállitóeszközök már nem vezetnek a fuvarozáshoz használt állatok romlására, s igy önkénytelen és már anyagi érdekekből is arra ösztökéli a gazdát, hogy erőteljesebb, értékesebb, teherbiróbb, olyan anyagot szerezzen vagy neveljen, melylyel annak tulságos igénybevétele nélkül több terhet szállithat a jó utakon. A hegyvidékek ilyen helyein azután a teherszállitásra alkalmas, erőteljes lófajok tenyésztésének állami támogatása a jó sikert csak fokozza. Sőt a dolog természetéből folyik, hogy idők folyamán a kocsiszerkezet s méretei is megváltoznak.

A Schwarzwald fatermésének a nyilvános vasutak vonaláig és illetve a Rajnához, vagy az ipartelepekhez való szállitásánál

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

alkalmazott hatalmas termetü lovak s a megfelelően erős kocsiszerkezetek 3—4-szer annyi fának szállitására képesek, mint az nálunk a legtöbbnyire feltáratlan erdők gazdaságában lehetséges. A schwarzwaldi utak tatarozásánál láttam, hogy egy pár ló egymáshoz kötött két oly szekér tört kavicsot szállitott, aminőnek elfuvarozása rossz utakon s gyengébb lovakkal egyenként is nehézségekbe ütköznék, vagy lehetetlen volna. Hogy ilyen körülmények között megkettőzött, sőt azt is meghaladó kereset jut a fuvarosnak, az további bizonyitásra nem szorul.

A gazdaságnak az erdőfeltárás nyomán emelkedő belterjessége sokkal több munkát s jelentékenyen nagyobb munkaerőt igényel, sőt ujabb és ujabb keresetforrásokat nyit a lakosságnak. A műfaanyagok intenziv termelése,[1]) a tüzifára alkalmas részek belterjes kihasználása a faállományt gyérítő munkák fokozottan nagyobb arányu teendői a gazdaság üzeméhez hova-tovább nagyobb munkaerőt kivánnak meg, mely a már kiépült szállitó eszközök fenntartásával kapcsolatosan az egész évre terjedő állandó keresetet talál.[2])

Ha mindehhez a tömegekben a fentiek szerint jelentékenyen gyarapodó, s a vázoltak szerint annyiféle választékokra megoszló fatermés továbbszállitásának forgalmát és az annyira változatos erdei melléktermények szállitását is elképzeljük, nem lehet kétségünk abban, hogy az erdők feltárása kapcsán azok belterjessé

---

[1]) Tölgyesekben a rönkőfán kivül donga, vasuti talpfa, keritésoszlop, kerékvető, hasitott szőlőkaró, bükkösökben a rönkőfán kivül vasuti talpfa, keréktalp, hasitott áru stb.

[2]) Fenyvesekben a gyérítő munkával ugyanis babkarót, szőlőkarót, gyümölcsfakarót, a végekből paradicsomkarót, továbbá keritésléczet, korlátfát, dohányszáritórudat, szőlő- és komlópóznát, táviró- és telefonpóznát, czellulóze és bányafát termelnek. Tölgyesekben szőlőkarót, telefon- és távirópóznát, keritésoszlopot, kerékvetőt, bányafát és tüzifát. Bükkösökben főleg tüzifát, de bányafát is. Más fanemü erdőkben hasonlóképen többféle választékot.

Az erdei mellékhaszonvételek is jelentékeny munkaerőt igényelnek. Az erdők hozzáférhetővé tételével ugyanis nem egy helyütt kő- és más bányák nyilnak meg az erdőben. Erdei gyümölcsöket (eper, málna, földiszeder stb.), gyógynövényeket; a virágkötészethez páfrányt, fenyőgalyat, borostyánt, fagyöngyöt stb. gyüjtenek; homoki erdőkben sikárgyökeret, szappangyökeret stb. termelnek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

váló gazdasága van hivatva igen sok helyen és főleg a hegyvidéken arra, hogy közvetlen s mint alább látni fogjuk, közvetett szerepében is megalapitója és fenntartója legyen a lakosság jólétének, anyagi gyarapodásának és szocziális boldogulásának.

Az erdőgazdaság nyujtotta foglalkozások felsorolása kapcsán nem mellőzhetjük azokat a keresetforrásokat sem, melyek az erdők feltárása révén az erdőtermények ipari feldolgozásával közvetve jutnak a népnek.

Amint a közforgalmi eszközök szervi összefüggésbe jutnak az erdőgazdaság állandó szállitóeszközeivel, megdőlnek azok az akadályok is, amelyek a faanyagoknak termelt állapotban és megaprózott részletekben való értékesitését gátolták és amelyek a fát feldolgozó iparvállalatok létesülését, de emellett egyéb termények ipari feldolgozására szolgáló vállalatok alapitását hátráltatták.

A változott viszonyok folytán a faanyagok szállitásához sok helyütt igénybevett vizierő is felszabadul, vagy legalább is megszünnek azok az akadályok, melyek annak ipari kihasználása elé eddig sokféle nehézséget gördítettek és kinálkozóan lép előtérbe a vizierő ipari felhasználása. Az anyagforgalom akadálytalan és olcsóbb lebonyolitása pedig módot nyujt az egészséges spekuláczióra. Ugy a nyersanyagszerzésnél, mint a feldolgozott termény elszállitásánál ugyanis a költségek és a vállalkozói nyereség biztos alapon számithatók ki, mert az üzem független az időjárás, az árvizek stb. esélyeitől. Nincs akadály tehát, hogy fürésztelepek, czellulózegyárak s egyéb hasonló iparvállalatok ezentul az erdők közelében is meg ne telepedjenek, amikor a nyersfa megszerzése akadálytalan, az iparilag feldolgozott anyag elszállitása pedig nehézségbe szintén nem ütközik, romlatlan és olcsó munkaerő pedig rendelkezésre áll.

Megszünik ekként a fafeldolgozó magániparvállalatok megszaporodásának legfőbb akadálya is, mely a feltáratlan erdőkben a kénytelen-kelletlen alkalmazott faeladási módokra vezetett. A szállitó eszközök hiányossága miatt ugyanis kellő mértékben nem érvényesülhetett eddig bennük a szabad verseny, ami itt-ott még arra utalta az erdőbirtokost, hogy a fatermést hosszabb időre s javarészt lábon adja el.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Az erdőfeltárással megszünnek mindezen akadályok. Lehullanak a szabad verseny békói; és mint a tapasztalatok igazolják, nem ugyan egyszerre, de fokozódó emelkedéssel nyilvánul meg az élénkség, a szabad mozgás a gazdaságban, s természetszerüen maga után vonja az erdős vidék közgazdasági fellendülését. Annak idején Elsass-Lotharingiának a Vogesekben üzött erdőgazdaságában láttam erre tanulságos példát. A feltáratlan erdők zajtalan s gyér lakosságu vidéke, az erdőfeltárás munkájának előrehaladásával népesül meg. Az elhagyott völgyekben egymásután létesültek az iparvállatok s a vidék csendjét a gyárak zakatolása váltja fel. A német kormány, hogy a franczia időkből reá maradt kezdetleges faeladási módokat, a nagyban és tövön való eladást az erdőgazdaság előnyére változtassa meg, az erdőfeltárás nagy munkája kapcsán különös gondot forditott arra, hogy egy ipartelep ne monopolizálja a vidéket s azok számának meggyarapitásával a gazdaság a szabad verseny előnyeit élvezhesse. A fafeldolgozó vállalatok itt már mind magántulajdonuak, mert ilyen esetben akadálytalanul érvényesülhet Smith Ádám tétele, mely szerint az állam nem alkalmas arra, hogy iparvállalatokat üzzön.

A gazdasági fejlettség ilyen foka mellett azután nemcsak az erdőgazdaság, hanem a feltárási munka révén az erdő is mint olyan, hova-tovább érvényesülhet abban a szerepben, mely elé eddig közlekedési eszközeinek hiányossága gördített leküzdhetetlen akadályokat! A nagyobb városok lakossága ugyanis mindinkább fokozódó mértékben érzi szükségét annak, hogy a szük falak közé szorult testi és a szellemi munka pihenőjét a természet szépségeinek élvezetére forditsa. A városok szorult, meleg, egészségtelen levegője helyett az erdős hegyvidék árnyas, ózondus völgyei hüvösebb klimája s természeti szépségei kinálkoznak arra, hogy a szellemi vagy testi munkában fáradt családok pihenőt találjanak, uj erőt gyüjtsenek, hogy a városban elsatnyult gyermekek megerősödjenek. Eltekint a nyaralni vágyó, a nagyváros vagy az előkelő fürdőhelyek kényelmeitől s valóban áldozatra kész azért, hogy a társadalmi élet nyügeit lerázva, fesztelen egyszerűségben élhessen családjával a szabad természet gyönyöreinek.

Mennyi vidék, milyen tájak nyilnak meg e czélra az erdőfeltárás munkája révén, mely az erdőt akadálytalan és közvetlen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

összeköttetésbe juttatja a nyilvános forgalom eszközeivel. Fejlődik a turisztika, melynek immár azok is tisztelői lesznek, kik nem a közlekedési akadályok küzdelmes legyőzésében, de a természet szépségeinek gyönyörében s a testi ártalmatlansággal nem fenyegető kirándulásokban találják örömüket.

Mennyi közgazdasági előnnyel van kapcsolatban a vidék ilyen irányu megélénkülése; milyen előnyös következményekkel járhat, hogy a közönség megismerkedik egyes vidékek viszonyaival.

A német erdők igazolják, hogy milyen hatással lehet az erdőknek kifejezetten gazdasági czélzattal végzett feltárása a nyaraló telepek létesülésére, a turisztika fejlődésére! Feltárták az erdőt, utakat építettek az erdőgazdaság czéljaira s a közönség nem késik felkeresni a legtávolabb fekvő olyan vidéket sem, melyet eddig a közlekedési eszközök hiányossága zárt el a nagy világtól. Nyaralót épittet az utak mentén ott, hol igényei a legjobb kielégitésre találtak. Akik a nyaralásban sem nélkülözhetik a társadalmi életet, telepekben egyesültek. De sokan vannak, akik pihenni vágyó törekvésükben a nagy világ zajától, de még a nagyobb telepektől is távol, a legelhagyatottabb, a legcsendesebb vidéken épitkeznek, hogy a nyárnak tikkasztó hőségétől, meg a művelt, a zajos világtól meneküljenek. Sok elhagyatott helyen találtam, hogy a község épittet egy-egy nyaraló házat, mely néhány városi családnak hajlékot nyujt a nyári üdüléshez, a községnek pedig amortizálja a szerényen megkezdett vállalkozás befektetéseit s egyéb anyagi hasznot is hoz a lakosságnak. Számos gazda épiti nagyobbra házát, mert egy-két szobát a nyaralóknak szán s majd később talán maga is igénybe veszi, ha családja meggyarapodik.

Nemcsak olyan helyeken van ilyen előhaladás, melyek a vasutak mentén terülnek el. Nagyon sok helyütt láttam olyan vidékeken is, amelyek forgalmát a kifogástalanul jó utakon a személyszállitásra berendezett postakocsijárat, vagy bérkocsik közvetitik a 30—50 kilométerre, sőt ennél is távolabb eső vasutvonalakkal.

Szóval a feltárt erdőkbe nemcsak a gazdaság s az azzal járó iparvállalatok, de az erdőt látogatók mindinkább gyarapodó száma is élénkséget hoz, testi és lelki üdülést és szórakozást keresve a szabad természet ölén.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

A közönség, mely a legkedvesebb órákat éli az erdőben, hova-tovább jobban becsüli meg fáit s a teremtés nagy munkájának, meg az örök természetnek az erdőben megnyilatkozó remekeit.

Megszületik ekként az erdő kultusza, mely az erdőgazdaság felvirágzásával együtt első feltétele az erdős vidék jólétének s az erdők fenntartásához fűződő államgazdasági érdekek biztositásának.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

III. Az erdők szerepe az ország gazdasági egységében.

Az egyfolyamrendszerü Magyarország közgazdaságát alkotó tényezőknek harmonikusan egységes és eredményes együttműködését egy évezreden át főleg a szerencsés, sőt mondhatjuk klasszikusan tökéletes geografiai fekvés tudta biztositani.

Ennek a körülménynek a megállapitása mellett alig szorul további bizonyitásra, hogy a geografiailag oly eszményien kerek Magyarország hegykoszoruján elterülő erdőknek és az azokban üzött gazdaságnak mindig fontos szerep jutott az ország közgazdasági életében. Azok az előnyök ugyanis, amelyek az erdők konzerválásával, s azok intenziv művelésével biztosithatók voltak, a kedvező topografiai helyzet folytán az egyfolyamrendszerü ország intézményesen kiépitett gazdasági egységének javára érvényesülhettek. Magyarország nagy érdeke volt ezért mindig, hogy hegyvidéke, főleg pedig az országot övező hegykoszoru erdőségei az ország egyéb közgazdasági ágaival szervi összhangzásban és oly ellátásban részesüljenek, amilyen a mezőgazdaságot üző ország érdekeinek legjobban megfelel.

A harmonikus együttműködés megzavarása az ország közgazdasági életére feltétlenül kártékony kihatásu és fölöttébb veszélyezteti azt az igen fontos szerepet, amelyet Magyarország, mint Európa egyik legjelentősebb gabonakamrája, ebben a szerepében a multban betöltött és főleg a közel jövőben betölteni lenne hivatott.

Magyarország hegykoszoruját s egyáltalán hegyvidékét boritó erdőségek elvonása és nem az ország belsejében oly nagy ará-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

nyokban üzött mezőgazdasággal egybehangzó ellátása ezért elsősorban a magyarországi mezőgazdaság számokban ki sem fejezhető kárára vezet s a magyarság földjének termelőképességét s ezzel a mezőgazdasági termelés arányait az európai piacz kárára is lényegesen és igen kedvezőtlenül fogja befolyásolni.

Ennek tudatában és a harmonikus együttműködés szolgálatában Magyarország kormányai a hegyvidéki erdők konzerválását és azok okszerü használatának biztositását már a multban is fontos államfeladatnak tekintették.

Az ország törvényhozása az 1790/91., 1807., 1830., 1846., 1879. és 1898. évi törvényekkel gondoskodott az erdők konzerválásáról, s fenntartásának törvényes biztositásáról.

Ha ennek ellenére a hosszu évek során történtek is lényeges hibák és jelentős mulasztások, amint hogy történtek is, nem állítható még sem, hogy a mult idők kormányaiban nem lett volna meg az érzék az erdők s főleg a hegyvidéki erdők fentartásának fontossága és azok nemzetháztartási jelentősége iránt.

Tényleg gondoskodott az elmult idők törvényhozása arról, hogy az erdők jelentős része csak üzemtervszerü előirásoknak megfelelőleg legyen használható, hogy a kopár és vizmosásos helyek befásittassanak stb. A kormányok pedig alkalomadtán nem egyszer juttatták kifejezésre annak szükségességét, hogy fenn kell tartanunk a hegyvidéki erdőket, mert a szomoru példák tanusága szerint ebben az egyfolyamrendszerü országban a hegyvidéken elkövetett minden könnyelmü erdőpusztitás és gazdasági hiba a hegyvidékre háruló közgazdasági hátrányokon kivül egyedül és kizárólag az ország belső része földjének pusztulását, az ország sik vidéki részének anyagi romlását okozza.

A legujabb időkben pedig már nemcsak a kormányzat, de a közvélemény is fontossága szerint értékeli az erdők közgazdasági jelentőségét. Manapság már a köztudatba ment, hogy a jól konzervált erdők felfogják a légköri csapadékokat, mérsékelik és szabályozzák azok lefolyását és igy az árvizek mérséklése és a vizi erők kihasználása érdekéből ugy, mint a hajózás szempontjából közgazdaságilag elsőrendü fontosságuak. Az erdő ennek a szerepének nagy jelentősége ugyanis az egyfolyamrendszerü Magyarország szempontjából annál inkább volt méltánylásra érde-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

mes, mert az országot köritett hegykoszoruból fakadó patakok kevés kivétellel mind az ország belseje felé sietnek, s igy a bennök rejlő motorikus erő is a magyarországi érdekek szolgálatára köthető le! Ennek a körülménynek pedig az ország közgazdasági fejlődése szempontjából a sajnosan mindig is megvolt, de manapság katasztrófálisan bekövetkezett szénhiány mellett igen nagy a jelentősége!

Nem kevésbbé fontos az erdők befolyása a folyómedrek természetes és egyenletes táplálásának szolgálatában; mert ez a körülmény egyfelől az árvizvédelem s ezzel a sik föld gazdasági boldogulása szempontjából, másfelől a vizi erők és vizi utak mint forgalmi eszközök annyira propagált s oly nagyarányu állami akcióval felkarolt kihasználása és fejlesztése tekintetéből nagyjelentőségü.

Ily érdekek sikeres szolgálatát csak céltudatos gazdasági politikával lehet biztositani, ezt pedig egy geografiai egységen belül, a kagylószerüen kialakult Duna-medencében csak egy politikai egység és csakis egy olyan állam üzhet, mely ezer év tapasztalatain és más országok efféle bajain okulva, boldogulásának létalapjait intézményesen rakta le; és kész volt áldozatra is a multban és kész a jövőre is, ha azzal az ország boldogulását, közgazdasági fejlődését biztositani képes.

Különösen az utóbbi évtizedekben elért gazdasági fejlődés során nyomult előtérbe *az ország gazdasági egységének nagy jelentősége.* A magyar állam, ha nem is minden irányban, de sok tekintetben anyagi erejét meghaladó áldozatok árán sokat tett, hogy a gazdasági tényezőknek ezt az értékes és harmonikus egységét fenntartsa és fejlessze.

Egyéb fontos közgazdasági érdekek szolgálata mellett az erdő és mezőgazdasági termelés belterjességének elősegitéséhez igyekezett ugyanis a Kárpátoknak a nagyterjedelmü kincstári erdők boritotta hegyvidékét jelentős áldozatok árán szállitó eszközökkel feltárni, behálózni, hogy a paradicsom- és babkarótól a szőllő- és komlópóznáig, a csikóállás korlátfájától a tanyai házak szarufájáig s a mezőgazdasági és egyéb üzemek, a munkástelepek és egyebek céljaira igényelt épületi és más egyéb fáig, a sokoldalu szükségletek arányainak megfelelőleg s okszerü gazdasági

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

eljárások mellett faanyagokat termeltethessen. Oda igyekezett, hogy a folyóvizekig szárazon s nagyrészt hegyi vasutakon lehozott fát vizen szállithassa az ország belseje felé s egyben biztositsa annak lehetőségét is, hogy az ország fölösként rendelkezésre jutó fatermésből exportálhasson.

Az volt a törekvése, hogy a Kárpátok erdős vidéke lakosságának minél több és maradandó munkaalkalmat és kereseti lehetőséget biztositson s módját ejtse annak is, hogy a magyar sik föld és dombvidék az annyira nélkülözött erdei termények szolgáltatásáért a hegyvidéket mezőgazdasági terményeiből részeltesse s ezzel viszont a hegyvidék gazdasági szükségleteit pótolja.

Olyan berendezéseket létesitett a nagyterjedelmü állami erdőbirtokokon, amelyek révén a Kárpátok havasait az állattenyésztésre alkalmassá tegye, s módját ejtse annak is, hogy a „steppe" klimáju sik föld és dombvidék arra utalt állatállományának egy jelentős kontingensét a havasok nyári legelőjén tarthassa el, s a hegyvidéki és havasi állattenyésztés, főleg pedig a szarvasmarha- és juhgazdaság fejlesztésével az erőteljes és egészséges állattörzsek nevelését, e mellett azonban a hus- és gyapjutermelést is fokozza.

A következetes kormányakciók és az egészséges gazdasági fejlődés eredménye lett azután, hogy a hegyvidéki nép a magyar sik földön és dombvidéken vállalt nyári gazdasági munkát, hogy a kalászos és hüvelyes szükségletét a teljesitett szolgálatokért természetben biztositsa; a sik föld és dombvidék lakossága pedig viszont a hegyvidékről egészitette ki állatállományát és szénakészletét; onnét szerezte be faszükségletét, sőt az ipari termények egy jelentős részét is.

Ilyen és hasonló egyéb intézkedésekkel a gazdasági termelés körül jelentős arányokban forrott össze az ország különböző vidékeinek népe. Az egymásra utaltság gazdasági kihasználása pedig a lakosság boldogulásának fontos tényezője lett.

Egy hatalmas és *szerves üzemegységge lett* tehát *Magyarország*, Európának ez az éléskamrája, a Kárpátok erdős koszorujával övezett s velök oly tökéletes egésszé kikerekitett Dunamedenczében.

Ennek a jelentős gazdasági fokra hágott ezeréves egységnek megtörése egyenlő a gazdasági élet végleges megbontásával,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

ami éppen a kelet kapujánál, s nagyrészt gazdaságilag kevésbbé fejlett népek körzetében, nem szolgálhat kulturakcziót, annál kevésbbé szolgálhatja Közép-Európa gazdasági ellátásának érdekeit.

Ennek a gazdasági és egyben politikai egységnek a markáns geografiai alakulatokkal, tehát a természetességgel ellentétes megnyirbálása, a megmaradó rész életereinek elvonását jelenti; ami pedig Magyarországra *a gazdasági megsemmisülés olyan katasztrófáját vonja elkerülhetetlenül maga után, amilyenre még nem volt példa a népek életében.*

Ez az állitás az előzők után nem szorul sok bizonyitásra! Kétségbe nem vonható, ha fájától, sójától, vasától, szenétől és állattenyésztési s ezzel az elegendő hus és gyapju termelési lehetőségétől s hasonló egyebektől megfosztják, vagy ebben a szükséges mérték arányain belül csak korlátozzák is az országot, — megbomlik a gazdasági egység harmonikus és eredményes együttmüködése!

El sem képzelhetjük azokat a gazdasági következményeket, amelyek akkor jelentkezni fognak, ha az országhatárszéli Kárpátok fatermésének számottevő részét nem az ország gazdasági szükségleteinek megfelelő méretekben készittetik elő, és az nem az ország belseje felé kerül majd piaczra, hanem elszállitják azt a sokszor közelebb fekvő idegen kereslet kielégitésére! Ha nem a hegykoszoru lakosságától szerezheti be állat-, gyapju-, széna s egyéb efféle szükségletét a sik föld, s ha nem a Kárpátok lakossága támogatja nyári munkájában az Alföld mezőgazdaságát. Szóval ha megbontják a harmonikus egységet és együttmüködést, mint a gazdasági boldogulás alapfeltételét. De még az esetben is, ha ennek a lehetőségei a részleges politikai eldarabolás daczára is meglennének, avagy ha azok a gazdasági érdekközösség czimén valamiképen biztosittatnának is, a különböző államoknak a leszakitott, illetve hozzájuk csatolt országrészeket érintő heterogén kormányzati intézkedései bizonyára oly helyzetet teremtenek, amely illuzoriussá tenné az egybehangzó működést, amivel pedig megnyirbáltan maradó ország további boldogulásának létalapjai omlanak össze.

A gazdasági egység tekintetében különben az erdőgazdaságpolitikai kérdések igen jelentős mértékben tolulnak előtérbe.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Annak daczára ugyanis, hogy Magyarország kormányzata eddig mégis csak számottevően közrehatott az erdők konzerválása és a kopárok befásitása érdekében, a multak hibáinak következményeképen az országot érő árvizek arányainak grafikonja állandó emelkedést mutat s 1919-ben olyan fokra hágott, amilyenre az ország vizrajzi történelmében nincsen példa.

E tekintetben a Tisza folyóra vonatkozó adatok az ország szempontjából a legjellegzetesebbek.

Amig ugyanis a Dunának, mint forgalmi szempontból legjelentősebb folyónknak áradásai az Alpesek meteorológiai és hydrológiai viszonyaitól függnek, addig a Tisza valamennyi mellékfolyójával együtt a Kárpátokon belül ered, s Titelnél még a Kárpátok övén belül ömlik a Dunába.

A Tisza ezért a kárpáti medenczének tényleg a fő ütőere és a szegedi vizmércze valósággal pulzusa a Tisza vízgyüjtő területének, de pulzusa egyben a Nagy Magyar Alföld mezőgazdasági életének is, mert a sikság tekintélyes része oly ártéri terület, amelyen a termelés csak árvédelmi munkákkal és a védtöltések épségben tartásával biztositható.[1])

A Tisza viselkedését élénken világitják meg a szegedi vizmérczéről immár 86 év óta szerzett értékes feljegyzések adatai.

Ezek szerint a Tiszának a vizjátéka, a kis- és nagyviz közötti különbsége a szabályozás előtti időkben hat méternél nem volt több, mig a különbség manapság már meghaladja a 11 métert.

Ezek szerint az adatok szerint a kisviznek és a középviznek a tendenciája sülyedő, mig *az árvizeké emelkedő irányzatu!* A jelentős árvizek iránya a jelzett 86 év alatt mintegy négy méter emelkedést mutat.

Ezek szerint az adatok szerint kétségtelen az a megdöbbentő és sajnálatos tény, hogy *az emelkedés állandó és következetes!*

---

[1]) A Tisza Szeged fölötti 138.400 négyzetkilométer vizgyüjtő területének 40% sik föld, 60% pedig domb- és hegyvidék.

A sik föld 55.400 négyzetkilométer területéből közel 20.000 négyzetkilométer a mentesitett ártér, mely nagyértékü termőterületét csak a társulati védőgátak óvják meg a belvizektől, mert a berendezések nélkül a kül- és belvizek évről-évre tönkretennék a mezőgazdák reményeit.

Viczián és dr. Benedek: Árvizek, tározások (kézirat).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Viczián Ede a jelenségnek okát egyfelől a Tisza szabályozásában és az ármentesitésben találja. Szerinte ugyanis a Tisza az 1842—1910. évek időközében Tiszaujlak és Szeged között szabályozás folytán 972 *km*-ről 591 kilométerre rövidült. A csendesen kigyózó folyó utját eszerint 39%-al röviditették meg az átmetszések, miközben a végpontok között a 36·7 *m* magasságbeli különbség változatlan maradt. Az ezzel járó erős növekedés okozza, hogy az árviz most már sokkal gyorsabban folyik le és sokkal intenzivebben torlódik az alsó szakaszra, mint a szabályozás előtti időben.

Az ármentesités hatása pedig abban nyilvánul meg, hogy bár a középviz és a növekvő tömegü árviz az anyamedret mélyiti; mégis a védőgátak közé szoritott és intenzive gyülemlő árviznek egyre növekvő a tendenciája.

Viczián a jelenség okát másfelől *az erdőpusztitásokban találja*. A jelzett időközben ugymond nagyterjedelmü erdőket vágtak le, bár az állami ellenőrzés azt törvényhozással szabályozni és mérsékelni törekedett. Az erdőirtásokat mérsékelő magyar törvények nélkül szerinte a Tisza vizgyüjtő területe nagyrészének a mostaninál sokkal sivárabb képe lenne és az árvizek vészes növekvése még nagyobb arányokat öltene!

A hosszu évtizedek pontos feljegyzéseiből levont ezek a sajnálatos következtetések és megdöbbentő megállapitások különben arra mutatnak rá, hogy az eddiginél szigorubb törvények szükségesek az erdők védelmének, az erdőpusztitások tilalmazásának s a kopár területek befásitásának szolgálatára, ha megóvni kivánjuk a közel 20.000 négyzetkilométer sikföldi ármentesitett termőterületet az árvizek veszedelmétől, s ha megállapitani kivánjuk az árvizeknek katasztrofálisan növekvő tendenciáját.

Szükséges ezenkivül, hogy alkalmas völgyekben tározó medenczékkel fogjuk föl a mellékfolyók és a hegyi patakok árvizeit, az alsó szakaszokon pedig mederszabályozásokkal segitsük az árvizek elvonulását és gátakkal akadályozzuk meg azok hovatovább fenyegető kitöréseit.

Könnyü megállapitanunk ezek után, hogy ha a megmaradó Magyarországot érhető árvizek következményeivel mit sem törődve, a leszakitott országrészek uj tulajdonosai a nekik jutó uj országrészek fokozott mérvü gazdasági kihasználását tüzik czélul, s ennek

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

során a Kárpát-koszoru nekik jutó részén az eddig fontos államérdekből a lehetőségig konzervált erdőállományok értékesitését és letarolását határozzák el és még a korlátlan legeltetését is megengedik, ennek a megnyirbált Magyarországra oly katasztrofális következményei lesznek, amely rövidesen annak teljes gazdasági megsemmisülését vonja maga után.

A geografiai merev elkülönités folytán ugyanis nem érinti oly közvetlenül az elszakitott részek uj tulajdonosait, hogy a Kárpátok magas hegygerinczein tul más, reájuk nézve majdnem teljesen közönbös és idegen vizmedenczébe hajolóan elterülő erdőségek letarolásának lesznek-e, és milyenek lesznek közgazdasági következményei. Ennek alapján nincs is garancziális biztositék arra nézve sem, hogy majd mérlegelés tárgyává teszik-e azt, vajjon az erdők tervszerütlen vagy meg nem engedett arányokban és módon erdőtarolások, legeltetések stb. révén való igénybevétele befolyásolja s ha igen, milyen mértékben befolyásolja az energiaforrások biztositásának a folyók egyenletes táplálásának, az árvizek megnyilatkozásának, s hasonló egyebeknek lehetőségeit.

Nincs garancziális biztositék, mert amiként közismeretü Románia saját országa erdeit is eddig olyan arányokban és olyan balkáni jellegü eljárásokkal vette igénybe, amelyek annál is inkább erdőpusztitásokra és elkopárosodásokra vezettek, mert a törvényes rendelkezések intézményes végrehajtásának ott nincsenek meg a szerves, megfelelő és elégséges eszközei.

Nincs biztositék a cseh kormányzat részéről sem, mert a Kárpát-vidék megszállása után az volt első teendője, hogy a hegyvidék gazdasági okokból legeltetés elől tilalmazott, s annak idején nagy költségek és fáradság árán beültetett meredek hegyoldalainak legeltetését politikai okokból kivétel nélkül megengedje; amivel eddig is már jelentős károkat okozott a hegyvidék kulturájának s ha tovább üzi, rohamosan elősegiti a Kárpát-vidék elkopárosodását.

Az erdőpusztitás sulyos következményeit megszenvedték eddig a kulturországok is! Schweiz Tessin kantonja a Ticinó völgyének rettenetes árvizét és következményeit az erdőpusztitásnak köszönheti. Tirol és Salzburg tartományokban az 1882. évben ugyanilyen okokból pusztitott árvizek megszámlálhatatlan károkat okoztak s az osztrák állam 36 millió koronát meghaladó óvóintézkedései

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

daczára a bajok 15 év multán megismétlődtek és ki tudja, milyen következményeket hoznak még a jövőre.

A franczia Alpok, a Pyrenneusok és Cevennek gondtalan letarolásával és a hegyoldalak korlátlan legeltetésével mérhetetlen gazdasági bajok következtek be.

Ezek a példák még aggasztóbban, még vigasztalanabbul és még sötétebben mutatják be a feldarabolt ország jövő képét!

Abban a közel fekvő és nagyon is fenyegető esetben ugyanis, ha majd az erdőpusztitások révén ilyen katasztrofális bajok keletkeznek, azok következményei már az egyfolyamrendszert alkotó vizek felső folyásaiban is, de főleg a Duna-Tisza-medenczében, az egykori tengerfenék hatalmas sik földjén leirhatatlan károknak lehetnek, sőt lesznek is okozói! El sem képzelhető, arányaiban nem is körvonalozható ugyanis az a veszedelem, amely az országot érheti és amely iszap- és hordaléksirba temetheti be a magyarság évezredes kulturáját!

Ez a körülmény már magában elég bizonyitéka annak, hogy Magyarország megcsonkitása egy évezredes gazdasági egység feldarabolásának teljesen természetellenes és ezért végzetes és olyan kisérlete, mely gazdaságilag merőben tarthatatlan és türhetetlen helyzetet teremt s ezért maradandó jellegü nem lehet!

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

IV. Az erdőtörvényről (1879. évi XXXI. t.-cz.) és annak közgazdasági hatásáról.

A gazdasági politika, mely a százéves és ennél is nagyobb termelési fordulókra alapitott erdőgazdálkodás irányitására hivatott, nem lehet ötletszerü. Gondos körültekintéssel kell az évszázados tapasztalatok nyomán haladnia, hogy utja a gazdasági czélok irányát kövesse, és az ország közgazdasági haladásával is lépést tartson. Azonban az igy irányitott erdőgazdasági politika is csak olyan országokban tudott jelentősebb gazdasági eredményeket elérni, ahol erősebb politikai hullámverések vagy gazdasági megrázkódtatások nem zavarták meg a fejlődés irányát és menetét.

A parlamentáris kormányforma annyi kormányváltozással kapcsolatban, mint ahogy az Magyarországon a multban volt, nem kedvezhet az erdőgazdasági politikának akkor, ha a kormányzat adminisztrativ szervezete gazdasági ügyvitelében nem független a parlamenten átszürődő napi politikától. Nem lehet a kivánt mértékben eredményes, ha az ország közgazdasági előrehaladásának a szakértők legjobb tudása szerint megjelölt irányát és terveit a politikusok ötletszerüsége, magán- vagy osztályérdekeket, szóval egyoldalu pártpolitikát szolgáló igyekezete megzavarja.

A német birodalom országai ugy szervezték meg és ugy vértezték körül kormányzati adminisztrácziójukat, hogy az a lehetőség szerint független maradt a multban ott különben sem nagy emóczióktól, annál ritkábban kormányváltozással járt napi politika esélyeitől. Tudott is erdőgazdasági politikájuk, amint hogy tudott

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

közgazdasági irányu egyéb tevékenységük elsőrendü eredményeket produkálni. Erdőgazdasági sikereikkel az erdészet terén mindenesetre a vezetőszerepet biztositották maguknak Európában.

A magyar erdőgazdasági politika természetszerüleg nem mutathat fel ilyen sikereket. Nem, mert a mult század gazdasági tevékenységét a napoleoni idők után Európa-szerte bekövetkezett gazdasági ellanyhulás, később főleg sikertelen szabadságharczunk után az alkotmány helyreálltáig tartott szomoru idők befolyásolták. Azóta pedig a politikai hullámverések is zavarták az attól sajnálatosképen el nem szigetelt kormányzati adminisztrácziónkat abban, hogy nyugodt mederben haladó tartós irányzattal, következetes és czéltudatos erdőgazdaságpolitikai tevékenységet fejthessen ki.

A franczia forradalom után egész Európán átlengett gazdasági reformeszmék főleg Nyugat-Európa egyes országaiban az erdők állományának jelentékeny pusztulására vezettek, s hatásuk bár nálunk sem maradt el, aránytalanul káros mértéket még sem ölthetett közlekedési eszközeink hiányossága miatt.

Az akkori kormányok különben helyes és okos törvényekkel is közrehatottak az erdők állományának konzerválása és pusztitásuk megakadályozása érdekében. „Az erdők pusztitásának megakadályozásáról" szóló 1790. évi LVII. t.-cz.-nek, mely az erdők megóvását a közhatalomra bizza, majd „az erdők fenntartásáról" szóló 1807. évi XXI. t.-cz.-nek, mely tulajdonképpen az elsőnek kiegészitése és részletezése, mindenesetre jelentős volt a hatása.

Ma is érvényben levő erdőtörvényünknek, az 1879. évi XXXI. t.-czikknek indokolásában az azt előterjesztő kormány maga is elismeri, hogy „az 1790/91., 1807., 1836. és 1840-iki törvények teljes tanuságot tesznek arról, hogy az akkori kor a maga és a jövő nemzedék érdekeit felfogva az erdőtulajdont megóvni s az erdőpusztitást meggátolni igyekezett".

Ezek a törvények, tekintet nélkül a birtoknak jogi minőségére, igen helyesen *minden erdőt egyformán védelmükbe vesznek* és a vármegyék kötelességévé teszik, hogy az erdők állományának a tartamos okszerü gazdálkodáshoz szükséges állagára, a törvény szavai szerint „a közérdekre" (publico) káros erdőpusztitást akár „pazarlás", „tékozlás" okából, akár más okból történjék is az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földmüvelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

s „bárkitől eredjen is az erdők pusztitása", a pusztitókra megállapitott büntetés terhe alatt akadályozzák meg. Elrendelik továbbá, hogy szükség esetén vegyék az erdőt zár alá és szabályozzák a zárlat ideje alatt annak „mérsékelt" használatát, „tekintetbe vévén az erdő évenkénti sarjadékát, minőségét és jövedelmét is".[1]) [2])

„Sarjadék" alatt önként értetődőleg a természetes felujulás utján keletkezett fiatalost kell érteni, miután akkor mesterséges uton alig ujitottak fel, vagy telepitettek erdőt s ahol tették, az is főleg kopárokra szoritkozott és kisérletszámba ment.[3])

Azok a 100-tól 130 éves, esetleg valamivel fiatalabb erdők, amelyek főleg a korlátlan forgalmu birtokon az utolsó évtizedek prédájára kerültek s amelyek egy része a korlátolt forgalmu erdőknek ma valóban diszét, becsét és nagy vagyonértékét alkotja, ezen törvények rendelkezései és hatása alatt létesültek természetes uton. Azok az 50—70 éves dombvidéki közép- és előhegységi tölgy és más fanemü sarjerdők,[4]) valamint a hegyvidék ilyen koru, sokszor elegyetlen luczos állományai pedig, amelyek ma sok gondot adnak az erdőgazdaságnak, az elnyomatás idejében gazdaságilag bevezetett tarvágások eredményei, amit

---

[1]) Hogy mit kell a „közérdekre káros erdőpusztitás" alatt érteni s hogy ennek megakadályozása végett mely esetekben tartozik a vármegye, illetve ennek a törvényhatósága közbelépni, azt is tüzetesen meghatározza az 1807. évi XXI. t.-cz. 1. §-a, amely egyben kellő világitásba helyezi a törvénynek a természetes uton való felujitására irányuló törekvését. Eszerint az erdőpusztitás esete akkor következik be s az erdő további vágását akkor kell betiltani, ha „a bepanaszolt fél az erdővágásban világosan tulment azon a mértéken, amelyet a sarjnövés okszerüen követel, vagy ha a vágás a szükség világos esetén kivül oly időben és módon eszközöltetett, melynélfogva a törzsek sarjadékának okvetlenül tönkre kell mennie, vagy ha vágásnál a sarjadéknak a rendes módon való fenntartásáról nem gondoskodtak s végül ha az erdőirtás oly helyen vétetett foganatba, amely más használatra alkalmatlan, minélfogva letaroltatván, használhatatlanná válik".

[2]) Lásd: Rochlitz D. „Erdészeti jogelveinkről." Erdészeti Lapok, 1918., 18. füzet.

[3]) Lásd: Kaán K.: Decrett József élete és erdőgazdasági tevékenysége.

[4]) Budapest vidékét, a Duna és Maros mentét stb. nagymértékben boritják ilyen erdők.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földmüvelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

nagyrészt cseh és más nemzetiségü idegen erdészek kezdettek Magyarországon.[1])

Meg kell állapitanunk, hogy a szabadságharczunk leveretése óta az alkotmányos korszak bekövetkeztéig eltelt ezen szomoru 18 évi kormányzati működés nem fejtett ki feljegyzésre érdemes erdőgazdaságpolitikai tevékenységet és szomoru emlékét csak az akkori keletü erdőállományok viselik magukon.

Az erdőhasználásoknál ekkép gazdaságilag is mind szélesebb körben bevezetett tarvágásos rendszer a közlekedési eszközök fejlődése során hova-tovább kiterjedettebbé tette az erdőtarolásokat Magyarországon.

A jobbágyság felszabaditása után az adott viszonyokkal számolni nem tudott birtokososztályunk fokozatos elszegényedése természetszerüen csak elősegitette az erdővagyon állagának kikezdését. Kezdetben ez kevésbbé volt számottevő. Alkotmányunk visszaállitása után azonban az akkor megnyilatkozott közgazdasági fellendülés kapcsán hova-tovább nagyobb arányokat öltött.

Az urbéri rendezés is kedvezett a megindult tékozlásnak. A birtokos erdeje felszabadult a szolgalmak alól és ekként a lekötöttségtől. Nem volt akadálya tehát a prédárajutásnak. Az urbéresek pedig a magukéba jutván, önrendelkezési jogaiknak korlátokat nem szabtak.

A bányák és kohók körzetén kivül főleg a kiépült forgalmi eszközök mentén ért el nagy mérvet az erdőpusztitás. Olyan mértékben haladt előre, amily mértékben kiépültek a vasutvonalak, amily mértékben értékesithetőkké váltak az eddig hozzáférhetetlen rengetegek.

Nagyon sok magán-, közbirtokossági, urbéri stb. erdővagyon romlása ekképen következett be.

Az alkotmányos idők beálltával, amikor is az ujabb közgazdasági fellendülés az efféle pusztitások arányait fokozta, már mind hangosabban sürgetik az erdőpusztitást korlátozó intézkedéseket. Valóban nagy szükség is volt arra, hogy alkotmányos

[1]) A használat módjára és a felujitásra vonatkozó üzemtervi rendelkezések katonai rövidséggel, hozzá nem értéssel s az elnyomott fél vagyonával keveset törődő módon igy hangzanak: „Kahl abzutreiben und mit Fichte aufzuforsten“ (Tarrá vágni és luczczal beültetni).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

uton hozott törvény intézkedései biztositsák az erdők fenntartását. Mégis az ugynevezett erdőtörvény az alkotmány bekövetkezte után csak tizenkét évre léphetett hatályba.

Az erdőtörvény elé nagy várakozással nézett az ország; s mi most, negyven év multán, sajnosan azt állapithatjuk meg róla, hogy a várakozásnak csak részben felelt meg.

Ennek a törvénynek az országgyülés akkori „erdőügyi bizottsága" szerint az volt „a czélja, hogy a máris aggasztó mérveket öltött erdőpusztitásnak, amennyire lehet, vége vettessék és egy okszerü, állandóan biztos jövedelmet nyujtó kezelés állapittassék meg".[1])

Ezt a czélját ez a törvény, sajnos, csak részben érte el! Részben azért, mert az ország erdőállományát tulajdonjogi minőség szerint két csoportra osztotta, s azok mindegyikére más és más anyagi jogszabályokat állitott fel. A törvény 17. §-a ugyanis akként rendelkezik, hogy: „az állam, a törvényhatóságok, a községek, az egyházi testületek, az egyházi személyek, mint ilyenek birtokában levő, továbbá a köz- és magánalapitványok, és hitbizományokhoz tartozó erdők, valamint a közbirtokossági erdők is addig, mig közösen használtatnak, üzemterv szerint kezelendők".

Ezekre a most felsorolt birtokkategóriákra tehát azt a kötelességet rója a törvény, hogy erdeiket rendszeres gazdasági üzemterv szerint, tartamosan és okszerüen kezeljék, sőt tovább azt is rendeli, hogy ennek biztositása végett szakképzett erdőtiszteket alkalmazzanak. Ezzel szemben a véderdőktől eltekintve, az egyéb erdőket teljesen szabadjára engedi, s a tulajdonosaiknak feltétlen talaju erdők irtásának titalmán és a kiirtott területek ujra erdősitésének kötelezettségén kivül a gazdálkodási rendre, sőt az erdők állományának teljes kihasználására vonatkozó szabadságot engedi meg.

---

[1]) A törvény indokolása pedig: „az erdőtörvény feladata megakadályozni elsősorban a közgazdászatilag káros oly erdőpusztitást, hol a talaj okszerüen csakis erdőként használható; feladata továbbá a törvénynek az okszerü erdőgazdaság egyesek által le nem győzhető akadályainak eltávolitása". Lásd: Erd. Lapok. 1878. évf. 230. old.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Ez a megkülönböztetés, mely hatalmas nemzetgazdasági kárral járó és soha vissza nem állítható sajnálatos következményeket vont maga után, sarkpontja, s egyben legnagyobb gyengéje a törvénynek. E mellett mind a mai napig okozója megannyi gazdasági bajnak, megrontója és iránytévesztője az azóta kifejtett erdőgazdasági politikának.

Kutatva a rendelkezés okát, annak mást, mint potitikai hátteret megállapitani nem lehet. A törvény indokolásában a megkülönböztetés okául azt hozza fel a kormányzat, hogy „a magánerdők kezelésébe való bővebb beavatkozást *sem országos érdek nem kivánja*, sem elfogadott *erdészeti jogelvek nem engedik*". Az akkori országos gyülés „erdőügyi bizottsága" az „elfogadott erdészeti jogelvekre" való merész utalást azonban teljesen lerontotta a képviselőház elé terjesztett jelentésében. Ebben ugyanis beismeri, hogy „ha a törvényjavaslat, *eltérőleg a más államokban ma már mindenütt elfogadott erdőtörvények elveitől*", oly erdőségekre nézve határozza meg azoknak mikénti kihasználását, ahol a birtoklók magának a tőkének fogyasztására nem lehetnek feljogositva, oka, mert a törvényjavaslatot benyujtó kormány és a bizottság többsége nem tartotta célirányosnak mai gazdasági viszonyaink között az erdőkezelés és kezelhetés szigoru szabványait a magánbirtokra is kiterjeszteni". Majd igy folytatja a jelentés: „A statisztikai adatok alapján hazánkban körülbelül 2,500.000 kat. holdnyi erdőség képez tulajdonképeni magánbirtokot.[1]) Mindenesetre mind nemzetgazdasági, mind közgazdászati tekintetből egy oly jelentékeny érték, melynél *indokolt, ha arra az állam ellenőrzési jogát kiterjesztené;* — a bizottság átérezte ennek *igazságát* és daczára, hogy *helyesli az e tekintetben már mindenütt alkalmazott elveket*, e törvényjavaslat megszoritásait a tulajdonképeni magánbirtokra kiterjeszteni nem javasolhatja *ezidőszerint*, szemben nyomasztó gazdasági és birtokviszonyainkkal."[2])

A most idézettekből le kell szögeznünk mindenekelőtt azt, hogy a kormányzat az okok keresésében s eljárásának indokolásá-

[1]) Ez a megállapitás, mint alább is látni fogjuk, nagyon téves, mert Magyarországon 4,653.758 kat. hold az olyan erdőterület, mely nem tartozik az erdőtörvény 17. §-a alá.

[2]) Lásd: Erdészeti Lapok, 1879. évf. 277. old.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

ban világosan ellentmond önmagának. Le kell szögeznünk továbbá és különösképen azt, hogy a kormányzat a tulajdonképeni magánbirtokokra vonatkozó korlátozó intézkedéseket csak „ezidőszerint", tehát a törvény életbelépésének időpontjában nem látta alkalmazhatóknak.

Bizonyára ugy vélekedtek akkor, hogy a magánjogoknak az erdőhasználat révén való ilyen korlátozása az alkotmány életbelépésének tizenkettedik esztendejében, a liberalizmusba vetett hit lényeges csorbája, sőt káros ellenhatások nélkül nem érhet a felsoroltakon kivül más, főleg pedig olyan birtokkategóriákat, amelyek tulajdonosaiból, vagy legalább is azok valamely érdekekeltségéből az akkori országgyülési képviselők egy jelentős része került ki. Manapság azonban ezzel szemben, és fölöttéb sajnosan azt kell megállapitanunk, hogy ennek a §-nak a birtokot, de főleg az erdővagyont korlátozó rendelkezéseit éppen a kis- és középbirtok, tehát főleg azok a birtokkategóriák nélkülözhették igen károsan, amelyek az azóta lezajlott változatos időkben az efféle konzerváló rendelkezésre különösképen reá szorultak volna.

A sajnálatos helyzetkép a következő:

Az ország 12,848.465 kat. hold erdejéből 4,653.758 kat. hold, vagyis 36·2% az olyan erdőterület, mely nem tartozik az 1879. évi XXXI. t.-cz. 17. §-a alá.

Ebből 2,819.000 kat. hold a 100 kat. holdnál nagyobb erdőbirtok, melyből 1,286.000 kat. holdon az erdőt letarolták, s ezzel aránytalanul kikezdték, sőt sok helyütt teljesen el is pusztitották azt a normál fakészletet, mely alapja az okszerü gazdaság vitelének, 146.000 kat. holdnak pedig még talaját is teljesen tönkretették s az kopárrá lett.

1,865.000 kat. hold a 100 kat. holdnál kisebb darabokra felaprózott erdőbirtok, melynek faállománya majdnem kivétel nélkül le van tarolva, talaja pedig jórészt elpusztult, teljesen elkopárosodott.

Ez a szomoru kép annál sajnálatosabb, mert megállapitható, hogy az erdőtörvény életbelépte előtt a törvény korlátozó hatálya alá nem tartozott 4½ millió kat. hold erdőterület kevés kivétellel gazdasági berendezésre alkalmas, eléggé konzervált s javarészt nagyobb birtok volt, mely azóta aprózódott fel s pusztult el főleg erdőállományában, sőt részben talajában is annyira, hogy

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

mai állapota nemcsak erdőgazdaságilag fölöttébb elszomoritó, de egész gazdasági kulturánkra is igen káros kihatásu.

E sajnálatos megállapitásunk nem lenne teljes, ha nem mutatnánk reá arra a meglepő jelenségre is, hogy az ország erdőterületének az a része, amelyen az erdőtörvény 17. §-a szerint az állam közvetlen felügyelete mellett üzemtervszerü rendszeres és tartamos gazdaságot kell üzni, a törvény életbeléptetése, helyesebben az erdők törzskönyvének első összeállitása (1885.) óta 702.983 kat. holddal apadt, addig a törvény korlátozó rendelkezései alá nem tartozó, tehát a tulajdonképeni magánerdők területe 299.689 holddal növekedett.

Az arány tehát az üzemtervszerü gazdálkodásra utalt erdők rovására jelentékenyen megváltozott, annak daczára, hogy ezeknek az erdőknek lehető szaporitásáról a törvényhozás az állami erdővásárlási alapot létesitő 1884. évi XXVI. t.-cz. megalkotásával külön is gondoskodott.

Tehát nemcsak az erdőtörvény 17-ik §-a alá nem tartozó erdők pusztulására vezetett a 17. §-ban foglalt megkülönböztetés, de az ugynevezett korlátolt forgalmu birtokok számottevő részének is romlását okozta.

E kategóriák közül főleg a közbirtokossági erdők azok, amelyek jelentékeny részének felosztásánál és a szomoru hirre vergődött erdélyrészi arányositásnál éreztette káros hatását.

E korlátolt forgalmu erdők megbontására és magánkezekbe juttatására irányuló közismert törekvések, üzérkedések, szinleges eladások és a törvény kijátszását czélzó egyéb visszaélések főleg ezeknél az erdőknél fordultak elő.

A közbirtokossági erdőknél különösképen azért, mert a törvény sokszor idézett §-a érthetetlen okokból ezen erdőknél csak addig kivánja meg az üzemtervszerü gazdálkodást, „amig azok közösen használtatnak".

Ezeknél tehát nagyon is hibáztatandó módon nem a közösség megbontását, a közbirtokossági erdő felosztásának lehetőségét akadályozza meg a törvény, de jogkorlátozó intézkedéseket s velük egyben költséggel járó üzemtervek elkészitését, okleveles erdőtiszt tartását irja elő arra az esetre, ha azok meg nem osztatnának. Holott az erdőgazdaság természetének megfelelőleg nem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földmüvelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

az erdőfelosztást, de azt kellett volna a törvénynek minden eszközzel elősegitenie, hogy a törvény életbeléptéig feldarabolt erdők tulajdonjogilag, vagy legalább is gazdasági közösségben egybeolvasztassanak.

Ha az előzőkben felállitott feltevéseinkkel szemben az az állitás merülne még fel, hogy nem politikai ok befolyásolta a 17. §-ba foglalt sajnálatos, az országra annyira káros megkülönböztetést, akkor immár megállapithatjuk azt is, hogy a közgazdasági érdekekkel ellentétben rövidlátással, ferdén beállitott jogi elméletekért és az ugynevezett liberalizmus szolgálatában hoztuk ezt a mérhetetlen értékü és csak hosszu évszázadok multán rendbehozható áldozatot.

A törvény indokolásának az a magyarázata, mely szerint az erdők rendjének szabályozásánál az volt a javaslat első és legfontosabb vezérelve, „hogy egyrészről az erdőtulajdon szabad élvezetének joga megóvassék, de hogy másrészt megóvassanak azok a magasabb nemzetgazdasági és állami érdekek is, amelyek az erdőgazdasággal szoros összefüggésben állanak", már magában igazolja, hogy először is az egyéni jogokat és a gazdasági szabadság védelmét kivánták biztositani a nemzetgazdasági érdekek szolgálata mellett; ahelyett hogy elsősorban az erdőgazdasági s ezzel a nemzetgazdasági érdekek biztositására törekedtek volna s az egyéni jogok érvényesitésének mértékét ennek a feltételnek a keretéhez szabták volna. Utóbbi esetben természetszerüleg nem szolgálhatott volna a törvény indokolása szerint az erdő fenntartására vonatkozó általános határozatok tervezésénél sem alapelvül az, hogy: „az erdőgazdaság észszerüen megengedhető legnagyobb szabadsága mellett:

a) a talaj termőképessége ne veszélyeztessék és

b) mások kétségtelen jogai és érdekei ne csorbittassanak".

Ha tényleg fontos czél és feladat az erdők fenntartása és a törvénybe ennek szolgálatában foglalunk rendelkezéseket, akkor ehhez alapelvül elsősorban nem az erdőgazdálkodás szabadságának védelme és emellett mások jogainak és érdekeinek biztositása szolgálhat, hanem mindenekfelett az erdőgazdasági s vele a nemzethaztartási érdek, amelynek a magánérdekeket alá kell rendelni.

Ha erdőfenntartásról van szó, akkor a vonatkozó törvényes

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

rendelkezésekben tényleg az erdők fenntartásáról, az erdő élőfakészletében rejlő s az okszerü gazdálkodáshoz szükséges tőke védelméről és nemcsak a talaj termőképességének biztositásáról, meg az egyéni jogok védelméről kell gondoskodnunk.

A négy utolsó évtized szomoru tapasztalatai beigazolták, hogy az erdőfenntartás szolgálatában nemcsak efemer értékü, de teljesen értéktelen a talaj termőképességének a védelme, az erdő élőfakészletében rejlő tőke felhasználásának korlátlan szabadsága mellett.

A 17. § eseteiben, ahol korlátozza a törvény az erdők használatát, ahol védelmébe veszi az élőfakészletben rejlő tőkevagyont nem alapul a rendelkezés gazdasági s vele nemzetháztartási érdekeken, hanem a törvény indokolása szerint azon a jogelven, amely a tulajdonos vagyonjogi állására alapitja az okszerü gazdálkodás kötelezettségét. Ugy magyarázza ezt a törvény indokolása, hogy a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosainak nincs joguk a vagyonukban rejlő tőkét fogyasztani.

Amint az idők igazolták, a 17. §-ban foglalt ez a jogkorlátozás vagyonkonzerválásra, „a mások kétségtelen jogainak és érdekeinek védelme“ pedig egy hatalmas vagyon elprédálására vezetett! Ha nem jogelvekből, jogvédelmekből és jogkorlátozástól való félelemből, de abból a közgazdaságilag egyedül helyes feltevésből és alapgondolatból indul ki a törvényalkotás, hogy az erdő fenntartása közgazdasági érdek s ennek szolgálatában Kerekes Kis Péter és herczeg Eszterházy erdeje között különbséget tenni nem lehet és nem szabad: akkor ma egy, azóta elpusztult hatalmas nemzeti vagyon birtokában lenne az ország és lennének annak volt tulajdonosai, akik azóta tönkrementek.

Anyagilag tönkrejutott középosztályunkat ma az oly olcsón prédára jutott erdőbirtoka menthetné meg és állithatná még egyszer talpra, ha a törvény korlátozó intézkedéseit nem a hibásan alkalmazott liberalizmus, hanem az ország érdekei szabták volna meg.

De nemcsak a törvény sok oldalról megvitatott 17. §-ának félősen megszabott korlátozó rendelkezései hatottak közre a a magán-, illetve nem korlátolt forgalmu erdőbirtok pusztulására. Közrehatottak a törvénynek más rendelkezései is, amelyekről szintén meg kell emlékeznünk. Közrehatott és igen sok eset-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földmüvelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

ben ártalmára volt az erdők fenntartásának a feltétlen és nem feltétlen erdőtalaj között való és alkalmazásában szerencsétlen különbségtétel.

Az erdőtörvény ugyanis az u. n. „magánerdőkre“ nézve korlátokat csak a feltétlen erdőtalajon állók irtásának szabott, s azok ujraerdősitésének kötelezettségét mondotta ki. Következésképen korlátlan engedélyt adott a nem feltétlen erdőtalajon álló erdők irtásához.

Meg kell állapitanunk, hogy már magában a feltétlen és nem feltétlen erdőtalaj megkülönböztetése, vagyis annak megállapitása, hogy melyik talaj alkalmas állandó mezőgazdasági művelésre és melyik nem, még érdekeltségen kivül álló szakemberek között is nem egyszer vitás. Az a sok kopárság, amely az erdőtörvény életbelépte óta keletkezett, azt is igazolja, hogy az ily értelmü minősités nem járt sikerrel; és hogy állandó mezőgazdasági művelésre alkalmasnak jelöltek meg sok olyan erdőtalajt is, amelyik ilyen czélt szolgálni nem tudott és pár év multán tönkre is ment, elkopárosodott.

De egyébként is, ez a megkülönböztetés ilyen könnyed és más, figyelmen kivül nem hagyható föltételektől független beállitásban szolgálhat pillanatnyi magánczélokat, de — miként a szomoru példák igazolják — sok esetben és végeredményében nem szolgál még magánérdekeket sem; annál kevésbbé szolgálhat közgazdasági érdeket. Nem lehet egyetlen kritériuma, nem lehet független döntő tényezője annak, hogy valamely talajon erdőgazdasági művelést folytassak-e, avagy eltávolitsam-e, helyesebben: eltávolithassam-e az egy évszázad alatt meggyült és ujból csak ennyi idő alatt pótolható élőfatőkevagyont, és valamely mezőgazdasági művelés alá fogjam-e az erdőtalajt, kiélve annak egy évszázad alatt meggyült humuszát.

Amint a sajnálatos tények igazolják, az erdőtörvény indokolásában is vázolt az a gondolat, hogy a törvény a korlátlan forgalmu birtokon ott biztositsa az erdő fenntartását, ahol a talaj más művelésre nem alkalmas, de ott sem az élőfatőke konzerválására irányuló szigoru rendelkezésekkel, hanem csupán az ujraerdősités kötelezettségével, a többi talajt pedig juttassa a mezőgazdasági termelésnek: — egy végzetes hiba, ami elősegitette az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

erdővagyon pusztulását és emellett az esetek nagyobb számában nem járult hozzá a mezőgazdasági érdekek előmozditásához sem.

Ez a megkülönböztetés arra volt jó, hogy a könnyelmüségre hajló birtokososztályunk a törvényes rendelkezések által tetteiben megnyugtatva, önrendelkezési jogának és gazdasági szabadságának lélekemelő tudatában először az élőfatőkét dobta prédára, majd ott, ahol ez lehetséges volt, az erdő évszázados humuszát használta ki arra, hogy egy-két évig trágyázás és minden nagyobb fáradság nélkül buja termést biztositson magának. Ha pedig a talaj mezőgazdasági művelésre továbbra is alkalmasnak bizonyult, ugy ilyen alakban, egyébként pedig mint legelőt vette igénybe és használta ezt minden gondozás és javitás nélkü addig, amig tönkre nem ment, kopárrá nem lett.

Nemcsak a hegyvidék és előhegység, de a nagyterjedelmü magyar sikföld és dombvidék mezőgazdasági művelésére is ugy közvetlenül, mint közvetve nagy kihatással van az erdő közelsége; gazdaságilag annyira fontos, hogy a mezőföldet erdő váltsa fel, vagy legalább is erdők tarkitsák azt, hogy a törvényben alkalmazott és most vázolt alapgondolatot közgazdaságilag igazoltnak el nem fogadhatjuk. Nem fogadható el ez a tétel különösképen Magyarország viszonyai szempontjából azért sem, mert főleg a sikföldön és dombvidéken nem az a hiba manapság, hogy kevés a mezőföld, hanem hogy rossz annak tulajdonjogi megoszlása; s mert a többtermelés problémája sem a mezőföldek szaporitásán, de azon mulik nálunk, hogy ezt az Isten-áldotta földet belterjesebben és okszerübben müveljük meg. Lehet és főleg lehetett a multban itt-ott korrekciókra szükség, de nem volt szükség arra, hogy ez a tétel a törvénybe foglalt formájában s annyi gazdasági kár okozójaként alkalmazást nyerjen, az erdőfenntartáshoz füződő fontos érdekeknek ártalmára legyen!

Mert ennek az alapgondolatnak a törvénybe foglalása azt is jelenti, hogy nincs akadálya sem Temesben vagy Torontálban, sem Somogyban, Zalában, sem a Bácskában és egyebütt sem az összes erdők megsemmisitésének, ha a talaj mezőgazdasági művelésre is alkalmas és ha azok a tulajdon szempontjából a törvény 17. §-a alá nem tartoznak. Ezek szerint tehát nem az erdőkhöz füződő fontos közgazdasági érdek, hanem a tulajdonjogi minőség,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

meg a földnek nem feltétlen erdőtalaju volta kritériuma az erdőfenntartás kérdésének s igy ott, ahol e két feltétel tekintetében nincs akadály, ott az „egyéni jogok védelmében és a gazdasági szabadság“ jegyében készült erdőtörvényünk szerint az összes erdők akadálytalanul elpusztithatók s a tulajdonos még a talaj ujraültetésére sincs kötelezve.

A törvénybe semmiesetre ilyen czélzattal foglalt e két kritérium alapján szabályozta tehát a törvényalkotó az erdők fenntartását, ami az erdőnek a tulajdonjogi minőség szerint annyira különböző megoszlása folytán, a nagyarányu erdőpusztitás mellett és egyébként is gazdaságilag nem egészséges s teljesen lehetetlen helyzetet teremtett.

De még a feltétlen erdőtalajon álló erdők ujraerdősitéséről sem gondoskodik megfelelően a törvény! Elrendeli ugyan, mindenkire kötelezően, hogy a feltétlen erdőtalajon álló erdőket fenn kell tartani, de ott, ahol ezen rendelkezésnek a végrehajtása iránt kellene intézkednie, az ilyen erdőknek kifejezetten csak a kiirtását tiltja meg, s csakis a kiirtott részeknek ujraerdősitését rendeli el. Arról azonban, hogy a letarolt, a kihasznált területeket ujra beerdősitsék és addig, amig feltétlenül szükséges, a legeltetés és más kiméletlen használat ellen tilalmazzák, nem gondoskodik. A véderdőknél erről a rendelkezésről különösképen már nem feledkezett meg a törvény, amiből azután az érdekeltek egészen jóhiszemüen, sőt jogosan is azt következtethetik, hogy a törvény a feltétlenül fenntartandó erdőknek csak a kiirtását tiltja, ujból való beerdősitését ellenben nem követeli meg.

A törvénynek az ilyen káros feltevésre módot nyujtó hiánya már magában véve is elégséges arra, hogy a feltétlen talajon álló magánerdőknek a fenntartását és termőtalajuknak a megvédését teljesen illuzóriussá tegye. Közismeretü ugyanis, hogy hazánkban, főleg pedig a hegyvidéken és az előhegységben az elpusztult erdők termőtalaja nagyrészt nem az „irtás“ következtében ment és megy ma is tönkre, hanem az a vágásterületek be nem erdősitésének és különösen a mértéktelen legeltetésnek esett és esik ma is még áldozatul.

Más értelemben rendelkeztek az 1790. évi LVII. és az 1807. évi XX. t.-cz.-ek és az akkori viszonyokhoz mérten jobb eredmény-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

nyel vették védelmükbe az élőfatőkevagyont, mint az 1879. évi XXXI. t.-cz. Ezek a törvények különben az erdőfenntartás érdekeinek hathatósabb biztositásán kivül az erdő természetes felujitásának szolgálatában is jelentős, a reánk ez időből maradt állományok tanusága szerint igen eredményes hatással voltak. Ezzel ellentétben az 1879. évi XXXI. t.-cz. minden intézkedése — a véderdők kivételével — a tarvágás és mesterséges felujitás jegyében látott napvilágot.

A tarra-vágásnak ilyen progagálása azután a törvény rendelkezései alapján készült s az állományok, a talaj, a fekvés stb. különbségeivel kevésbbé számoló sablonos üzemtervekben nyert szentesitést.

További folyománya, főleg a hegyvidéken, az a gyakori eset, hogy az erdő termőföldjének évszázados humusza az erdő faállományának gondatlan levontatásával elpusztul; a nap heve, az eső, sok helyütt pedig a legelő marha befejezi azt, amit a gondatlan használat megkezdett!

A tarra-vágás hozta igen gyakran kellemetlen ellentétbe az erdőgazdaság és mezőgazdaság érdekeit és teremtett a legelő kérdésében félszeg és egészségtelen helyzetet.

A legelőket, amelyek sok esetben meg nem felelelő helyen és arra nem alkalmas terepen jelöltettek ki, a nép általánosságban elhanyagolta a legtöbb helyütt sohasem javitotta. Sok helyütt elkopárosodott, másutt bebokrosodott, benőtt a legelő s alig nyujtott táplálékot az arra utalt marhának. Volt azonban és van ma is nem egy olyan eset, hogy a nagybirtokok közé ékelt községek a helytelen birtokmegoszlás miatt egyáltalán nem tudtak s máig sem tudnak megfelelő legelőt biztositani maguknak.

Ezzel szemben a tarra vágott erdő termőföldjén és annak évszázados humuszában a buja fűtermés mindig és főleg szárazabb időben arra ingerelte és ingerli ma is a gazdákat, hogy a marhájukat az erdővágás területeire hajtsák és ezzel tiltott helyeken sok esetben sulyos károkat okozva legeltessenek. Arra ösztökélte a gazdákat ott is, ahol rosszul kezelt és egyáltalán nem gondozott legelő állott ugyan rendelkezésükre, hogy minden megengedett és meg nem engedett módon és eszközzel ujabb és ujabb ilyen legelőterületeket követeljenek és járjanak ki többnyire politikai befolyás és közbenjárás révén.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Eltekintve az igazolt esetektől, sok esetben nem azért kellett a legelő, mert nem volt, de mert valamely okból elromlott vagy legalább is nem igért olyan táplálékot, mint a közeli vágás szűz termő talaja. Ennek mielőbbi igénybevételéhez az engedélyt sietve igyekezett kijárni vagy kijáratni a lakosság és azután ennek könnyen omló humuszát tiporta és ennek termőföldjét élte ki pár év alatt a marha, amig az sivárrá lett; s ennek utána azután a legelő-kijárás ujra kezdetét vette. Mindez, sajnos, ritkán javitott a gazdasági helyzeten, mert a legelőkérdésben bajok ma is vannak, de sok, sőt igen gyakori esetben vezetett a kopárok, szaporodására.

A nyugat erdőgazdaságaiban, ahol a tarra-vágás helyett a természetes felujitásra tértek át, az oly esetekben, ahol az erdei legeltetést végleg még be nem szüntették, ezek a bajok egyáltalán nem fordulnak elő, vagy nagyon is alárendeltek.

A mult század elején, amikor még nálunk törvényes rendelkezések korlátozták a tarvágásos fahasználatokat s ha nem is a mai modern és okszerübb eljárásokkal, de jórészt mégis természetes uton ujitották fel az erdőt, — a kopárosodás esetei épp ugy, mint a legelő-kérdések koránt sem voltak a maihoz hasonló arányuak és sulyos természetüek.

A tarra-vágásnak folyománya végül az a sablonos, a talajt és a jövőbeli állományképzés érdekeit igen gyakran figyelmen kivül hagyó erdőtelepités, amely hegyvidéken az elegyetlen luczosok, az előhegységben az erdei fenyvesek, sikföldön ugyanezek és az ákáczosok létesitésében merült ki; ahol egyáltalán ültettek erdőt, s ahol ezek az ültetések sikerültek. Ámde mennyi a nem sikerült kultura és mennyi a be nem ültetett terület és mennyi a kopár![1])

Pedig az erdőtörvénynek a kopárjavitás biztositásának kérdésében is nagyok a hiányai.

A törvény ugyanis kötelezően csak az olyan kopárok beerdősitését rendeli el, amelyek talajának megkötése a szomszédos területek védelme szempontjából is szükséges; ellenben annak a sok, más kopár területnek a sorsát, amelyen a talaj termékenysége a helytelen gazdasági eljárások miatt már szintén tönkre-

[1]) Sajnos, e tekintetben, mint egyáltalán nagyon hiányos a statisztikánk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

ment, vagy legalább is veszélyeztetve van, annak a körülménynek a káros következményei azonban a szomszéd birtokokra még ki nem hatnak, egészen függő kérdésnek tartotta fenn.

Különben az előbb emlitett veszélyes kopárok eseteiben is a törvény a tulajdonost elég naivan csak feljogositja, de nem kötelezi a beerdősitésre; elrendeli azonban ehelyett azt, hogy akkor, ha a tulajdonos a beerdősités jogával nem él, akkor a kopár terület beerdősitését, társulattá alakulva, az érdekelteknek kell eszközölniök.

A törvény hiányai és hibái miatt teremtett s az eddigiekben vázolt nehéz helyzetet még sulyosabbá tette az a körülmény, hogy a törvény az erdőrendészeti elsőfoku hatósági intézkedéseket s ezekben a törvény végrehajtását a vármegyék közigazgatási bizottságára bizta.

Aki részt vett valaha a magyar vármegyei közigazgatás intézésében, az tudja csak, hogy milyen hiányos biztositékot, milyen kevéssé szilárd alapot nyert a törvény ebben a szervezetben. Az tudja csak, hogy a tiszteletreméltó kivételek mellett, hogyan érvényesült az eddig lepergett időkben az ilyen bizottságok határozatainál a politikai befolyás, a családi összeköttetés, a magán- és üzleti érdek egyaránt.

Véderdők kijelölése, legelőügyek, üzemtervek jóváhagyása, azoktól való eltérés stb. mindmegannyi elsőrendü szakkérdés, a törvény rendelkezései szerint elsőfokon a közigazgatási bizottság elbirálása alá kerül.

Azok között a jelentős hiányok között, amelyek miatt az erdőtörvény sok jeles rendelkezése daczára czélját az elvárt értelemben elérni egyáltalán nem tudta, mindenesetre számottevő szerepet játszik az a körülmény is, hogy az erdészeti igazgatás a vármegye retortáján szürődik át, amelynél az erdőfelügyelő csak véleményező szerepre szorul. Képzeljük hozzá még, hogy az ország számban és térfogatban 40 év óta változatlan 20 erdőfelügyelői kerülete között nem egy van 800—900.000 kat. hold erdővel s a többihez is az erdők hasonlóan nagy komplexuma tartozik, amit az erdőfelügyelő ellenőrizni fizikailag képtelen.

Még egy klasszikusan tökéletes törvény sem biztosithatná ilyen körülmények között a jó sikert. Annál kevésbbé lehetett a most felsorolt hibák és hiányok mellett a szakközegek odaadó

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

fáradozása daczára ennek a törvénynek jelentősebb eredménye hazánkban, ahol a végrehajtó szervek annyi üzérrel s annyi egyéb, abból élő, olyan tényezővel állottak és állanak szemben, akiknek minden furfangja a gyors meggazdagodásra irányuló érdekek szolgálatában és a törvény kijátszására irányuló törekvésekben merül ki.

Tartozunk annak megállapitásával, hogy a törvény kijátszására irányuló ilyen törekvésekkel szemben az annak végrehajtásánál közreműködő szakközegek nem maradtak tétlenül. Igyekeztek minden czélravezető eszközt felhasználni arra, hogy a törvény kijátszására irányuló törekvéseknek és üzelmeknek gátat vessenek. Sőt nem tévedünk, ha azt állitjuk, hogy a szakközegek tevékenysége jórészt éppen ezen üzelmek és visszaélések ellen s azok megakadályozása érdekében folytatott fárasztó tevékenységben merült ki. Ilyen, annyi esetben meddő és semmiesetre sem az eredményes erdőgazdasági tevékenység jegyében teljesitett munkát kellett a törvény végrehajtásánál közreműködő közegeknek végezniök, ahelyett, hogy erélyüket és jóravaló munkásságukat jobb ügyhöz méltó buzgalmukkal és ügyszeretetükkel az ország erdőgazdaságának fejlesztésére és fölvirágoztatására fordithatták volna.[1])

---

[1]) Rochlitz D.: Erdészeti jogelveinkről. Erd. Lapok. 1918. évf. 18. f.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

V. Az 1898. évi XIX. t.-cz.[1]) gazdaságpolitikai méltatása.

Az erdőtörvénynek most vázolt hiányai nem jelentkeztek volna közgazdaságilag oly nagyarányu káros következményekkel, ha e törvényalkotást legalább 10—15 év multán egy másik törvény követi, mely tovább folytatja a megkezdett munkát s amely főleg a törvény 17. §-a alá tartozó és az előzőkben részletesen elbirált korlátozó intézkedéseket a magánerdőkre is kiterjeszti.

Az ujabb törvényes rendelkezés azonban nem következett be ilyen időn belül, hanem csak 19 év multán és akkor sem a fentiekben kivánatosnak jelzett alapon. És ha indoklását azzal is kezdi, hogy a tervezet „tulajdonképen az 1879. évi XXXI. t.-cz.-nek (erdőtörvénynek) a kiegészitését képezi" és mi azt magunk is igazolhatjuk, nem hozta mindazt, amit mai megitélésünk szerint a közgazdasági érdekek követeltek és nem olyan irányban, mint ahogy fejtegetésünk természetes folyományaként logikusnak látszik.

Nem hozta ugyanis az erdőtörvény fentebb sokat vitatott 17. §-ának módositását, illetve az abba foglalt rendelkezések kiterjesztését a nem korlátolt forgalmu, az u. n. magánbirtokokra és ezzel általánositását minden erdőre. És nem hozott az erdőtörvény sok egyéb hiányait pótló határozatokat.

Az 1898. évi XIX. t.-cz. nem változtat az erdőtörvény 17. §-ának rendelkezésén, hanem az abban felsorolt birtokkategóriák egy részének az erdőtörvény 21. §-ában előirt azt a követelményt igyekezik biztositani, hogy „erdeik és kopár területeik kezelését

[1]) A községi és némely más erdők és kopár területek állami kezeléséről, továbbá a közbirtokosságok és a volt urbéresek osztatlan tulajdonában lévő, közösen használt erdők és kopár területek gazdasági ügyvitelének szabályozásáról.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

aránytalan megterheltetés nélkül is szakértő és törvényes működéssel biró erdőtisztekre bizhassák".[1]) A törvény indokolása szerint módot kiván ezenkivül nyujtani a kormányzatnak arra is, hogy a kopárok keletkezését megakadályozza, a meglevő kopár és vizmosásos területek beerdősitését hathatósan felkarolja és hogy a közigazgatás körében előforduló erdészeti teendők ellátására a törvényhatóságoknak megbizható állami szakközegeket bocsásson rendelkezésre.

Gondoskodni kiván végül a törvény arról is, hogy a közbirtokosságok és a volt urbéresek osztatlan tulajdonában levő közösen használt erdők gazdasági ügyvitelét törvényesen szabályozza s ezáltal — mind az indokolás mondja: — a közbirtokosságok és volt urbéresek vagyonkezelése körül tapasztalható rendezetlen és káros állapotokat megszüntesse.

---

[1]) E birtokkategóriákat a törvény 1. §-a a következőképen sorolja föl:

a) a kis- és nagyközségek, továbbá az 1873. évi XXX. t.-cz. 2. §-ban emlitett községek (vagyonközségek), mint ilyenek birtokában levő erdők;

b) az urbéri rendezés alkalmából, erdőilletőség fejében, a volt urbéresek tulajdonába átment, közösen kezelt erdők;

c) az urbéri rendezés alkalmából, legelőilletőség fejében, a volt urbéresek tulajdonába átment, közösen kezelt erdők, amennyiben az 1879. évi XXXI. törvényczikk, 2. vagy 4. §-ának hatálya alá esnek;

d) a volt urbéreseknek ajándékozás, vétel, csere utján, vagy más jogczimen birtokába jutott, közösen kezelt erdők, amennyiben az 1879. évi XXXI. törvényczikk 2. vagy 4. §-ának hatálya alá esnek;

e) a törvényhatóságok, a törvényhatósági joggal felruházott városok és rendezett tanácsu városok, mint ilyenek tulajdonában levő erdők, ha a jelen törvény életbeléptetése idejében szerződés alapján már az állam által kezeltetnek, vagy amennyiben ez az eset nem forog fenn, ha jövedelmezőségük külön erdőtiszt tartását nem engedi meg;

f) az egyházi testületek és egyházi személyek, mint ilyenek birtokában levő erdők, továbbá a köz- és magánalapitványok- és hitbizományokhoz tartozó erdők, a közbirtokossági erdők és az 1879. évi XXXI. törvényczikk 17. §-ának hatálya alá eső részvénytársulati erdők, ha a jelen törvény életbelépése idejében szerződés alapján már az állam által kezeltetnek, vagy amennyiben ez az eset nem forog fenn, ha birtokosaik, a jelen törvény életbelépésétől számitott hat hónapon belül, külön szakértő erdőtisztet nem alkalmaznak;

g) az 1879. évi XXXI. törvényczikk 165. §-a és az 1894. évi XII. törvényczikk 13. és 14. §-ai szerint beerdősitésre kijelölt kopár területek közül azok, amelyek a jelen szakasz *a)—f)* pontjainak hatálya alá eső erdők birtokosainak tulajdonát képezik, továbbá azok a kopár területek, melyeken az erdősitést az 1879. évi XXXI. t.-cz. 166. §-ában emlitett társulatnak kell eszközölni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Mindenesetre nehéz feladatokat állit ez a törvény az erdészet elé; de szerintünk az akkori kormányzat már ott tévedett, amikor egyes, magukban kiemelt kérdések elszigetelt orvoslását és ezek külön céljára az állami erdőhivatalokban uj, az eddigiekkel kapcsolatba nem hozott intézmény létesitését és kifejlesztését tüzte maga elé; ahelyett, hogy az erdőtörvény teljes revizióját, az erdőhöz füzött összes közgazdasági kérdések egész komplexumának ujabb elbirálását, előbbrevitelének törvényes biztositását és organikus fejlesztését vette volna tervbe.

Fennebbi fejtegetéseink igazolhatják, hogy az erdőtörvénynek számos és jelentős hiányai vannak.

Szélesebb mederben tervszerüen végrehajtott eljárás mellett nem lett volna szükség még arra sem, hogy a kormányzat egy nagyobb törvénybe foglalja egybe a megoldásra váró összes kérdéseket.

Megfelelő tagolódással kikerekitett, de mégis szervi kapcsolatban álló s rövid időközökben egymásután életbeléptetett törvények az összes megoldásra váró kérdésekre kiterjesztett konczepczióban s az eddigi eredmények és hiányok számbavételével, már évtizedek óta organikus alapon és jelentékenyen fejleszthették volna a magyar erdőgazdaság ügyét.

Ilyen módon s az erdőtörvény alapján tovább épitve, nem került volna arra a sor, hogy törvényhozás utján, a meglévőn kivül még egy organizáczióval, az állami erdőhivatalokkal hálózzák be az országot, amikor az erdőtörvénynyel létesitett erdőfelügyelőségi intézmény fejlesztését a közszükség annyira sürgette és amikor abban az esetben, ha a törvény 17. §-át a kormányzat a magánerdőkre bármi okból már kiterjeszteni tényleg nem kivánta, legalább szükebb hálóba fogta volna, kisebb és eredményesebben látható kerületekre bizta volna az erdőhivataloknak szánt munkakör bekapcsolásával az erdők felügyeletét és ezzel a magánerdők ellenőrzését is.[1])

---

[1]) Ha figyelembe vesszük, hogy ennek az intézménynek a fejlesztése az erdőtörvény felhatalmazása alapján és ujabb törvényes intézkedés nélkül is lehetséges, érthetetlen, hogy a kormányzat az erdőfelügyelői intézmény fejlesztését az ujabb törvény tervezéséig eltelt 20 év alatt nem segitette elő; de még érthetetlenebb, hogy az uj törvény tervezésénél az erdőfelügyelői intézményt az erdő-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Nyugat-Európa fejlett erdőgazdaságainak közigazgatási rendszereiben szinte kivétel nélkül az az elv érvényesül, hogy az államilag adminisztrált erdőgazdaságokat az erdő fenntartására vonatkozó törvényes rendelkezések tekintetében külön ellenőrzés alá fogni fölösleges, mert az állam minden közegétől egyformán elvárja, hogy a törvényeket betartsa.

Ha ilyen okszerű elvekből indul ki a kormányzat és ha számba veszi azt is, hogy közel 20 évig nem vette tervbe az erdőtörvény kiegészitését az 1898. évi XIX. t.-czikkel napvilágot látott kormányzati intézkedéssel, mindenesetre gondoskodni kellett volna arról, hogy a törvényben elég szük kerületi hálózattal kontemplált uj szervezetet (az erdőhivatalokat) ugy épitse ki, hogy az az erdőtörvény 17. §-a alá tartozó, de államilag el nem látott erdőknek, valamint a magánerdőknek felügyeletével is megbizható legyen.[1])

Ennek a törvénynek egyébként talán leglényegesebb hiánya, hogy az állami ellátásba vett erdőknek csak adminisztrálását vállalja és törvénybe nem való részletes felsorolással leszögezi[2]) azokat a teendőket, melyek az állami erdőhivatalokra várnak.

---

felügyelőségek számának szaporitásával és az erdőhivataloknak szánt munkakör bekapcsolásával, vagy megforditva az erdőfelügyelői teendőknek a sokkal szükebb hálózatu erdőhivatalokra való átruházásával nem fejlesztette.

[1]) Az ország ... 12,848.465 kat. hold
erdejéből levonva a kincstári ... 2,051.451 „ „
a közalapitványi ... 142.301 „ „
és az 1898. évi XIX. t.-cz. alapján állami ellátásba vett erdőt 3,612.712 „ „
külön erdőfelügyelet alá esett volna ... 7,041.911 „ „

[2]) Az 1898. évi XIX. t.-cz. 11. §-a szerint:

„A m. kir. erdőhivatal feladatát az 1. és 2. §-okban felsorolt erdők és kopárterületek kezelése körül az összes teendők képezik, melyeknek végzéséhez erdészeti szakképzettség szükséges; nevezetesen:

a) kijelöli a birtokosok által rendelkezésre bocsátott hiteles adatok alapján a birtokhatárokat; intézkedik a határok állandó megjelölése iránt; felügyel arra, hogy a határjelek állandóan fenntartassanak;

b) teljesiti a birtokok felméréséhez, térképezéséhez és gazdasági beosztásához szükséges mérnöki munkálatokat; kimutatja és nyilvántartja a birtokok területét;

c) elkészíti az ideiglenes és rendszeres gazdasági üzemterveket és azokat a munkálatokat, melyek a rendszeres gazdasági üzemtervek időszaki átvizsgálása végett az erdőrendészeti hatóságnak beterjesztendők;

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földmüvelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

A törvény ezt a rendelkezését az erdőtörvényre való hivatkozással fedezi, amikor indokolásában azt mondja, hogy a kormányzat a kérdéses erdők állami ellátásának átvételével „csupán azoknak a szakteendőknek az ellátásáról kiván gondoskodni, melyek az erdőtörvény (1879. évi XXXI. t.-cz.) 21. §-a értelmében a rendszeres gazdasági üzemterv szerint kezelt erdőkben szakértő erdőtisztnek kell végezni".

Le kell szögeznünk mindenekelőtt, hogy tévedésen alapul az a feltevés, mintha az erdőtörvény 17. §-a az abban felsorolt birtokkate-

---

d) kijelöli a helyszinén a gazdasági üzemtervek rendelkezései és az erdőrendészeti hatóság külön intézkedései alapján a foganatosítható használatokat; tervet készit és utbaigazitással szolgál a használatok foganatosítására nézve; felügyel a használatok gyakorlásánál a törvények és rendeletek megtartására;

e) kijelöli a helyszinén az erdősítéseket és mindazokat a teendőket, melyek az erdő védelme, ápolása és a gazdaság emelése érdekében foganatositandók; tervet és költségvetést készit a végzendő munkákra, utbaigazitással szolgál a kivitelre nézve; ellenőrzi a munkálatok teljesitését;

f) megállapitja az értékesités alá kerülő fakészletek és más erdei termékek becsértékét, ugyszintén minden más erdei haszonvétel becsértékét; javaslatot tesz az erdei termékek felosztására, vagy azok értékesitésének módjára és feltételeire nézve;

g) felügyel a birtokos által alkalmazott erdőőrökre; nyilvántartja a tudomására jutott erdei kihágásokat; intézkedik a tetten nem ért kihágók kinyomozása iránt; jogositva van az erdei kihágást elkövetők ellen az illetékes bírósághoz külön meghatalmazás nélkül is panaszt előterjeszteni; a birtokost az eljárás további folyama alatt a bíróság előtt képviselni és a megengedett jogorvoslatot használni, valamint a birtokos felhatalmazása esetében a kárra nézve egyességet kötni;

h) az illetékes erdőrendészeti hatóságnak bejelenti az erdőrendészeti áthágásokat s teljesiti azokat a szakmunkálatokat, melyek az eljárásnál a tényállás megállapitására szükségesek;

i) felvilágositással szolgál és véleményt ad a birtokosoknak és az illetékes hatóságoknak az 1. és 2. §-okban emlitett erdők és kopárterületek kezelésére vonatkozó minden kérdésben.

A m. kir. erdőhivatal jelen szakaszban meghatározott hatáskörének további részleteit és az eljárást a földmivelésügyi miniszter rendeletileg állapitja meg.

Nagyon téves a törvény most idézett szakaszának az a kijelentése, hogy a most felsoroltak volnának azok az összes teendők, amelyeknek végzéséhez erdészeti szakképzettség szükséges. Ezek szerint az összes gazdasági teendők, kezdve a fatermeléstől, egészen a fa és egyéb erdei termények feldolgozásáig, a gazdasági és szállitási berendezések létesitése s hasonló egyéb munkálatok szakképzettséget nem igényelnek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

góriák erdőtisztjeitől csak azoknak a teendőknek az ellátását kivánná meg, amelyeket az 1898: XIX. t.-cz. az állami erdőhivatalokra ró. Megforditva állithatjuk, hogy kizárólag azoknak a feladatoknak a teljesitésére, amelyeket az 1898: XIX. t.-cz. 11. §-a előir, mind a mai napig az erdőtörvény 17. §-a alá tartozó birtokkategóriák tulajdonosai vagy haszonélvezői, sőt még a 17. § alá nem tartozó magánbirtokosok sem tartanak erdőtisztet.[1])

Ezzel az intézkedéssel megpecsételte a törvény az állami erdőhivatalok sorsát és azokét az erdőbirtokokét is, amelyek ellátását ezekre a hivatalokra bizta.

Megpecsételte a hivatalok sorsát, mert törvénybe szögezte le és nem a földmivelési kormányra bizta a hivatalok ügykörének megállapitását s ezzel csirájában megölte a hivatalok tevékenységének fejlődésképességét.

De megpecsételte az erdőbirtokoknak a sorsát is, amikor a törvénybe foglalt hatásrkörrel bizta állami közegekre azok „kezelését", mert amint a törvény indokolása is mondja, emellett „az anyagi munkák" végzéséről, tehát az összes erdőgazdasági teendőkről, továbbá az anyag- és pénzkezelésről, az erdővagyon őrzéséről s általában mindazon teendőkről, amelyek felelősséggel vannak összekötve, maguknak a birtokosoknak kell gondoskodniok.

Az indokolás azt mondja, hogy ezeket a feladatokat „az állam legfeljebb csak akkor vállalhatná el, ha a birtokosok az erdők használával való rendelkezés feltétlen jogáról lemondanának s azt legalább részben az államra ruháznák át; erre azonban — úgymond az indokolás — a birtokosokat kényszeriteni nem lehet, de nem is volna szükséges, mert az olyan kisebb erdőknél, mint

---

[1]) Az indokolás egy másik részében már ugy van beállitva ez a kérdés, hogy az illető birtokok állami ellátása az erdőgazdasági teendők csak egy részére, a tulajdonképeni erdészeti szakteendőkre fog kiterjedni, az anyagi munkák teljesitéséről ellenben, mint például fatermelésről és szállitásról, továbbá az anyag- és pénzkezelésről, az őrzésről és általában mindazon teendőkről, amelyek közvetlen anyagi felelősséggel vannak egybekötve, maguknak a birtokosoknak kell gondoskodniok.

Ezek szerint tehát a tulajdonképeni erdőgazdasági teendők, amelyekkel anyagi felelősség is jár, nem „tulajdonképeni erdészeti szakteendők". Olyan állitás, amelynek helyességét soha el nem ismerhetjük!

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

amilyenekről itt általában véve szó van, az utóbb említett vagyonkezelési teendőket a birtokosok maguk is könnyen és jól elvégezhetik, sőt a legtöbbször még olcsóbban is, mint az állam tehetné".

Meg kell állapitanunk, hogy nemcsak „vagyonkezelési", hanem azokról az elsőrendű és legfontosabb gazdasági teendőkről van szó, amelyekre az állam egyáltalán nem vállalkozott. Meg kell állapitanunk továbbá, hogy nemcsak kisbirtokosokról van szó, hanem nagyarányu községi és közbirtokossági erdőkről, valamint a volt urbéreseknek nem egy jelentős erdőbirtokáról is.[1]) És meg kell állapitanunk azt is, hogy az egymás mellett vagy egymáshoz közel elterülő kis erdőbirtokok közös gazdasági ellátása az erdőgazdálkodás közismert természete szerint sokkal előnyösebb s amellett az ellátásnak ilyen irányba terelése a helyes erdőgazdasági politika nézőpontjából s egyben közgazdasági érdekekből is annyira fontos, hogy azt itt eléggé kiemelnünk alig lehet.

Meg kell állapitanunk végül, hogy a kormányzat ennek a törvénynek a tervezésénél is beleesett ugyanabba a hibába, amibe az erdőtörvény alkotói estek az egyéni jogok és a gazdasági szabadság védelmével; mert az ország és a nemzetháztartás igen nagy kárára éppen azoknak az erdővagyona pusztult el, akiket figyelmes kiméletből a törvény szigora alá vonni nem kivántak. Az indokolás szerint az adott esetben is arra az álláspontra helyezkedik a törvény tervezője, hogy az állam csak akkor

---

[1]) Igy állami ellátásba került az országban:

2000— 3000	kát. holddal	86	erdőbirtok,
3001— 4000	„ „	45	„
4001— 5000	„ „	25	„
5001— 6000	„ „	19	„
6001— 7000	„ „	7	„
7001— 8000	„ „	4	„
8001— 9000	„ „	10	„
9001—10000	„ „	2	„
10001—11000	„ „	2	„
11001—12000	„ „	5	„
12001—13000	„ „	3	„
13001—15000	„ „	2	„
15001—17000	„ „	2	„
17001—19000	„ „	3	„
19001—23000	„ „	2	„
23000	„ „	1	„
45000	„ „	1	„

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

vállalhatná a községi, közbirtokossági és egyéb hasonló tulajdonjogi természetű erdőbirtokok, erdőgazdasági ügyeinek ellátását is, „ha azok az erdők használról való rendelkezés feltétlen jogáról lemondanának s azt legalább részben az államra ruháznák". „Erre azonban — úgy mond az indokolás — a birtokosokat kényszeriteni nem lehet."

Ez a felfogás az erdőgazdálkodás állami ellátása esetére merőben tarthatatlan! Különben is jogok, amelyek korlátlan és nem szabályozott élvezete ellenkezik a köz s igy az állam érdekeivel, de még inkább azok a jogok, amelyek korlátlan élvezete, ha pillanatnyi hasznot is hozna egyeseknek, de végeredményben árt a köznek, sőt nem egyszer azokra is káros, akiket illet: egy ország közgazdasági kérdéseinek intézésére vonatkozó tervezetnél nem számithatnak különös figyelemre, sőt legtöbbnyire kiméletre sem.

Ellenkezhetik ez az álláspont jogi elméletekkel, de bizonyos, hogy nem ellenkezik az ország közgazdasági érdekeivel; az erdőgazdasági kérdések pedig annyira kapcsolatosak a nemzethaztartási s ezzel az országos érdekekkel, hogy azoknak a magánérdekeket, sőt még bizonyos jogi elméleteket is feltétlenül alá kell rendelni. Különben is azt igazolja az erdőgazdasági történelem és azt igazolják statisztikai adatokkal támogatott előző fejtegetéseink is, hogy az erdőhöz füzött bizonyos magánjogoknak az államháztartás és ezzel közgazdaságunk egészséges fejlődése érdekében kivánatos korlátozása végeredményében egyesek javát is legjobban szolgálta és bizonyos, hogy jövőben is szolgálja.

Le kell tehát már egyszer számolnunk azzal, hogy az „egyéni jogok", „gazdasági szabadság" és egyéb ilyen, mindenesetre szép jelszavakat a közgazdaság minden ágazatához tartozó kérdések elbirálásánál egyformán érvényesitenünk s ezzel egyes közgazdasági ágak boldogulását a köz végtelen kárára aláásnunk nem lehet és nem szabad! Le kell számolnunk azzal is, hogy egyáltalán nem illethetik meg ugyanazon jogok az erdőföld tulajdonosát, mint a mezőföldéét, amint nem művelhető a föld mélye bányászás utján sem ugyanazon jogok alapján, melyek a föld felső rétegének művelésére vonatkoznak.

Az évszázados fatőke eltékozlása évszázados, sőt több év-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

századra kiható sulyos következményekkel járhat! Ennek a fatőkevagyonnak okszerü használását tehát jogkorlátozó állami szabályozás nélkül az egyéni elhatározások esélyeinek és következményének kitenni nem lehet.

Nem igy van ez a mezőgazdasági művelésnél. Azért is, amily indokolatlan bárkit is korlátozni abban, hogy mit neveljen a mezőföldjén, olyannyira indokolt az állam beavatkozása még abba is, hogy ki hogy művelje meg az erdőföldjét. Hasonlóan indokolt a fatőkevagyon használatának a gazdasági okszerüség határáig menő korlátozása is, mert előfeltétele a tartamos erdőgazdaság üzésének; és indokolt végül a magánerdők gazdaságának állami ellátása is ott, ahol azoknak szakszerű üzésére más és megfelelő biztositék rendelkezésre nem áll. Pedig ez az esete éppen azoknak a birtokkategóriáknak, amelyekre a kérdéses törvény vonatkozik.

Meg kell állapitanunk, hogy az erdőgazdálkodásnak állami ellátása még egyáltalán nem jelenti a birtokosra nézve „az erdők hasznáról való rendelkezés feltétlen jogának" elvesztét, de még csorbitását sem; hanem csak azt, hogy az erdővagyont az állam őrzi, az erdei termelést az állam intézi és látja el s az erdei termékeket az állam értékesiti, a haszonnal azonban a birtokosnak számol el. Hol van mindebben az erdők hasznáról való rendelkezés feltétlen jogáról való lemondás? Az a költség pedig, amit állami ellátás esetében természetes gazdasági kiadásként a birtokosok számláján s nagyrészt az erdők telepitésére, ápolására, erdőgazdasági beruházásokra s hasonló egyebekre forditanak, ha érinti is az erdőbirtok hasznának arányait, kifejezetten a gazdasági okszerüség folyománya és igy elsősorban is olyan gazdasági magánérdeket szolgál, amit a helyesen gazdálkodó birtokos állami beavatkozás nélkül sem mulaszt el!

Az állami erdőhivatalok hatáskörét és működési körét — amint azt már fennebb emlitettük — fölösleges részletezettséggel szögezte le és aránytalanul szük határok közé szoritotta a törvény. A gyakorlatban azután ugy alakult ki a helyzet, hogy az erdőhivatal közvetitő szerv lett az alája rendelt járási erdőgondnokságok, mint alsófoku adminisztrativ intézmény, továbbá az erdőbirtokosok, a közigazgatási bizottságok és a minisztérium között.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Az állami erdőhivatal tulajdonképen nem „kezeli“ a reá bizott erdőket, végeredményében nem is ügyel fel azokra, hanem csak utbaigazitásokkal szolgál a kerületébe tartozó erdőbirtokosoknak.

A mai beosztás mellett pedig, amikor az elsőfoku adminisztrativ intézményre, az erdőgondnokságra a legtöbb esetben tagolt, részekben szertefekvő, sőt nem egy esetben 50—60 birtokos tulajdonát alkotó 60—80.000 hold erdő is van bizva, egy erdőhivatal kerületébe pedig nem egy esetben 100—200.000 hold erdő is tartozik, az erdőtiszt az erdőgazdaság ellátását közvetlenül nem végezheti, sőt még nem is vezetheti az elvárt eredménnyel.

E tekintetben a következő összeállitások tanulságos képet mutatnak.

I.

Az állami erdőhivatalok megoszlása az ellátásukra bizott erdőterületek szerint az 1911. év végén a következő volt:

5—	10.000	kat.	hold erdővel:	1	erdőhivatal
10—	15.000	„	„ „	1	„
15—	20.000	„	„ „	4	„
20—	25.000	„	„ „	2	„
25—	30.000	„	„ „	2	„
30—	35.000	„	„ „	3	„
40—	45.000	„	„ „	4	„
45—	50.000	„	„ „	1	„
50—	55.000	„	„ „	2	„
55—	60.000	„	„ „	3	„
60—	65.000	„	„ „	3	„
65—	70.000	„	„ „	3	„
70—	75.000	„	„ „	2	„
75—	80.000	„	„ „	1	„
80—	85.000	„	„ „	1	„
90—	95.000	„	„ „	1	„
100—	105.000	„	„ „	1	„
110—	115.000	„	„ „	1	„
125—	130.000	„	„ „	1	„
150—	155.000	„	„ „	1	„
190—	195.000	„	„ „	1	„
210—	215.000	„	„ „	1	„
230—	235.000	„	„ „	1	„
235—	240.000	„	„ „	1	„
305—	310.000	„	„ „	1	„

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

II.

A járási erdőgondnokságok megoszlása a kezelésük alatt álló erdőbirtokok szerint 1911. év végén a következő volt:

1	erdőbirtokon	felül	10	erdőbirtokig	4	erdőgondnokság	
10	„	„	20	„	6	„	
20	„	„	30	„	5	„	
30	„	„	40	„	10	„	
40	„	„	50	„	11	„	
50	„	„	60	„	5	„	
60	„	„	70	„	10	„	
70	„	„	80	„	7	„	
80	„	„	90	„	7	„	
90	„	„	100	„	12	„	
100	„	„	110	„	14	„	
110	„	„	120	„	5	„	
120	„	„	130	„	9	„	
130	„	„	140	„	6	„	
140	„	„	150	„	8	„	
150	„	„	160	„	8	„	
160	„	„	170	„	6	„	
170	„	„	180	„	3	„	
180	„	„	190	„	5	„	
190	„	„	200	„	4	„	
200	„	„	210	„	2	„	
230	„	„	240	„	1	„	
240	„	„	250	„	2	„	
250	„	„	260	„	1	„	
310	„	„	320	„	1	„	
330	„	„	340	„	2	„	
380	„	„	390	„	1	„	

III.

A járási erdőgondnokságok megoszlása az ellátásukra bizott erdőterületek szerint az 1911. év végén a következő volt:

1—	2.000	kat. hold	erdővel	1	erdőgondnokság
2—	4.000	„ „	„	1	„
4—	6.000	„ „	„	7	„
6—	8.000	„ „	„	8	„
8—	10.000	„ „	„	11	„
10—	12.000	„ „	„	15	„
12—	14.000	„ „	„	9	„

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

14—16.000	kat.	hold	erdővel	15 erdőgondnokság
16—18.000	„	„	„	10 „
18—20.000	„	„	„	12 „
20—22.000	„	„	„	9 „
22—24.000	„	„	„	10 „
24—26.000	„	„	„	10 „
26—28.000	„	„	„	3 „
28—30.000	„	„	„	5 „
30—32.000	„	„	„	5 „
32—34.000	„	„	„	4 „
34—36.000	„	„	„	3 „
36—38.000	„	„	„	2 „
38—40.000	„	„	„	2 „
40—42.000	„	„	„	2 „
46—48.000	„	„	„	1 „
48—50.000	„	„	„	1 „
50—52.000	„	„	„	1 „
54—56.000	„	„	„	1 „
56—58.000	„	„	„	2 „
58—60.000	„	„	„	1 „
60—62.000	„	„	„	1 „
62—64.000	„	„	„	1 „
70—72.000	„	„	„	1 „
92—94.000	„	„	„	1 „

Természetes erdőfelujitásról és hasonló egyéb, gazdasági intenzivitásra vezető eljárásokról szó sem lehet, mert sem a kijelölés, sem a végrehajtás ellenőrzésére nincs ideje az erdőtisztnek. Ezért ezután teljesen általánositotta ez a rendszer a tarvágást és ezzel, miként fennebb vázoltuk, kutforrásává lett sok gazdasági bajnak.

Ez a törvény különben szintén belevonja az erdőhivatalokkal kapcsolatos adminisztrácziót a vármegyei igazgatás szerveibe, főleg pedig a vármegye közigazgatási bizottságába; s ezzel belé esett ugyanabba a hibába, amit az erdőtörvénynél már elitéltünk.

A törvény hatáskört a laikus közigazgatási bizottságnak és elnökének, nem a hivatalnak ad; s ezzel a hivatalnak az erdészeti ügyek intézésénél csak másodrendü szerepet biztosit. Ilyen eljárással egyben nagyon körülményessé teszi az adminisztrácziót s azt igen kedvezőtlenül befolyásolja, amint azt már az erdőtörvény birálatánál is megállapitottuk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Ez a szervezet a reá bizott erdők állami ellátását mind a mai napig nem tudta megkedveltetni a birtokosokkal és ezeknek főleg az a része, mely erdőbirtoka arányai folytán abból nem csak házi szükségletét fedezi, hanem jövedelmét is várja, valósággal nyügnek tekinti ezt az intézményt.[1])

A törvény életbelépte óta eltelt 20 év bőséges tapasztalata alapján meg kell ezért állapitanunk, hogy ez a hivatali szervezet nem vált be. Az annyi jó szándékkal és munkával előkészitett rendeltetését minden tiszteletreméltó igyekezet daczára legtöbb helyütt az elvárt eredménynyel betölteni nem képes. Nem jelenti ez a kijelentésünk azt, hogy az erdőhivatalok személyzete nem végzett volna igen tiszteletreméltó és sok helyütt szép eredménnyel járó munkát, ha csak a birtokhatárok és a birtokviszonyok rendezését felölelő nagy munkára, a fahasználatok arányainak szabályozására, vizmosások megkötésére és kopárfásitásokra stb. utalok, azt hiszem, máris igazoltam a jóravaló munkásság nagy körét.

Legszebb sikereit még ott érte el ez az intézmény, ahol a törvény felhatalmazása alapján a földmivelési miniszter sajátosképen „kivételesen“ megengedte, hogy a hivatal a törvénybe foglalt feladatokon kivül a gazdasági teendőket is elláthassa.[2]) Bármily különösen hangzik is,— az ilyen esetek tényleg nagyon kivételesek voltak.

A most taglalt törvénynek különálló második része a közbirtokosságok és a volt urbéresek osztatlan tulajdonában levő,

---

[1]) Hozzájárul az averzióhoz a törvénynek az a rendelkezése, mely szerint a birtokos a helyszinére kiinduló tisztviselőnek szállást, fuvart és a végzendő munkához anyagot és munkaerőt köteles szolgáltatni.

A mezei munkával elfoglalt nép tavasztól késő őszig vagy a legelőn, vagy igában tartja állatait és vonakodik az erdészet részére elrendelt fogat szolgáltatásától, amit a jobbágyvilágra emlékeztető robotnak tekint. Elképzelhetjük azonban annak az erdőtisztnek a munkakedvét is, aki nem egy esetben bivaly- vagy tehénfogatot kap, mely őt az erdőbe vigye. A határ-kijelöléshez, a határállandósitáshoz, felméréshez, erdőbecsléshez stb. naponta változó és kedvetlenül dolgozó kirendelt munkaerőt kénytelen igénybe venni. Ámde hányszor fordul elő, hogy sem fuvareró, sem munkaerő egyáltalán nem áll rendelkezésre, s az erdőmérnök napokon át ennek kálváriáját járja!

[2]) Szabadka és Szeged város erdőbirtokát ilyen értelemben és igen szép sikerrel látja el az államerdészet.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

közösen használt erdők és a kopárterületek gazdasági ügyvitelének szabályozásáról gondoskodik.

A kormányzat — miként az indokolás mondja — ezzel a törvénynyel a közbirtokosságok és urbéresek vagyonkezelése körül tapasztalható rendezetlen és káros állapotokat akarta megszüntetni.

Ennek érdekében a törvény e második czime egyfelől abból az alapelvből indul ki, hogy a közös birtokosok törvényes formák között szervezkedésre, a közös vagyon kezelése és használata tekintetében pedig szabályok alkotására köteleztessenek. Másik alapelve pedig az, hogy a hatóságok felügyeleti joga a közös birtokosok ezen szervezetének működésére folytonossá és hatályossá tétessék. Ennek a két alapelvnek a szolgálatában azután elrendeli a törvény, hogy a közös birtokosok közös erdeik és közös kopárterületeik gazdasági ügyeinek intézése céljából záros határidőn belül szervezkedjenek és megjelöli lényegesebb részeiben magát a szervezetet is.

E szervezet szerint a közös erdők és kopárterületek ügyeit a közös birtokosok gyülése intézi, amely határozatait, egyes meghatározott eseteket kivéve, a jelenlevő közös birtokosok arányrészek szerint számított szavazatának általános többségével hozza meg. A gyülés határozatait pedig a közös birtokosok közül választott közegek hajtják végre.

A törvény indokolása kiemeli, hogy a gyülésnek ez a hatásköre csak a közös erdők kezelésére és használatára terjed ki, anélkül, hogy a magánjogokat érintené. „Jogokat nem adhat — ugymond az indokolás — és nem is vehet el; a közös erdők és kopárterületek állagát el nem idegenitheti, meg nem terhelheti és a jogosultak közt egyenként fel nem oszthatja, sőt a közös tiszta jövedelem fölött sem rendelkezhetik szabadon, hanem a jogosultak között arányrészek szerint kiosztani köteles.“

A gazdasági ügyek intézése tekintetében azonban széles körü autonómiát biztosit a szervezet a gyülésnek; s ugy intézkedik, hogy a közös erdők és kopárterületek gazdasági ügyei a törvény erejével biró szabályzat szerint intéztessenek. Ezt a szabályzatot pedig, amelynek a szervezetet is magában kell foglalnia, maga a közbirtokosok gyülése állapitja meg, amelynek szabad rendelkezési jogát csak bizonyos külön körvonalazott esetekben korlátozza a törvény.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Végül kimeritően szabályozza a közigazgatási hatóság felügyeleti jogát oly rendelkezésekkel, amelyekkel azt célozza, hogy a felügyelet ne csak az ellenőrzésre terjedjen ki, hanem arra is módot nyujtson a hatóságnak, hogy a közös birtokosokat kötelességeik teljesitésében hathatósan támogassa, s hogy a törvény rendelkezéseit büntetések alkalmazása nélkül is idejében érvényre juttathassa.

Leirtuk mindezt lehetőleg a törvény indokolásának szavaival; leirtuk egyfelől annak igazolásaképpen, hogy mennyi jóravaló igyekezet, becsületes szándék sugalta a törvényalkotást, másfelől annak megvilágitására, hogy az akkor felszinen volt jogi elméletekkel szaturált törvénynek egyébként szép idealizmusa a gyakorlatban, a való életben miért nem hozta meg a kivánt eredményt.

Itt arról az ellentétről, ami a kérdéses erdők állami ellátásának módja tekintetében az eddig kifejtett álláspontunk és a törvény rendelkezései tekintetében fennáll, ujból megemlékezni nem kivánunk.

A törvény végrehajtásának lehetőségét elemezve, meg kell azonban állapitanunk, hogy az abban körvonalozott az a szervezet, amelynél az erdőtiszt a szakértő tanácsadó, a közbirtokosok ülése az elhatározó, annak megbizottai a végrehajtó, a vármegyei közigazgatási bizottság pedig az ellenőrző szerv a birtok ügyeinek ellátásánál még a legkedvezőbb esetben is fölöttébb nehézkes és olyan körülményes eljárásokat kiván meg, amelyekkel a mai körülmények között és a belátható jövőben a kitüzött czélt a siker reményével biztositani nem lehet.

Főleg erdős hegyidékeken igen gyakori emellett az az eset, amikor a közbirtokossági elnök még csak irni és olvasni sem tud s amikor ennek az intézménynek a szolgálatára nem is az intelligenczianak, de még a tudásnak is azon a minimális fokán álló egyéneket sem lehet találni, akik a törvény által megkivánt szervezkedést végrehajtani és az abban előirt feladatokat és kötelezettségeket teljesiteni képesek lennének.

Ilyen esetben az erdőtiszt a nagy fáradsággal összeállitott ügyviteli szabályzat végrehajtását is kénytelen vállalni s ha valamelyes eredményt is elérni kiván, minden törekvésének oda is kell irányulnia, hogy a törvényben előirt körülményes eljárást

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

ezzel az „autonom“ szervezettel legalább papiroson ugy vitesse keresztül, hogy sem őt, sem mást a szabálytalan eljárás vádja ne érhesse. Ha mindezt a járási erdőgondnokságoknak és állami erdőhivataloknak törvényesen előirt és fennebb vázolt teendőivel egybevetjük, világos képét nyerjük a járási állami erdőtiszt szolgálati szerepének és meg van a magyarázata ügybuzgósága sikertelenségének.

A közigazgatási hatóságok felügyeleti joga pedig, bármilyen hatályossá kivánta is azt tenni a törvény, az adott körülmények között rendszerint czéltalan és értéktelen!

Az 1898. évi XIX. t.-czikkről ezek után már nincs több szavunk. Ha pedig elgondoljuk, hogy az erdők konzerválása érdekében és ennek a czélnak a szolgálatában az azóta eltelt 20 év alatt mind a mai napig általános érvényü ujabb intézkedések megint nem történtek: világosan áll előttünk a helyzetkép, amint hogy magyarázatát találjuk annak a sok gazdasági bajnak, ami abból származott, hogy a magyar erdőgazdasági politikát a törvényhozás az egységes közgazdasági érdekeknek megfelelő irányba nem terelte. Magyarázatát találjuk annak is, hogy a magyar erdészeti szolgálat a fejlődő viszonyoknak megfelelő organizáltság hijján s a kifejtett odaadó tevékenység daczára sem tudta azokat a sikereket biztositani, amiket rátermettsége révén egyébként nehézség nélkül elérhetett volna.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

VI. Erdőgazdasági politikánk egyéb hiányai.

A törvényes rendelkezések és az azok végrehajtására hivatott szervezet közegei a legodaadóbb törekvések mellett sem tudták megakadályozni az erdőpusztitást és nem tudták megteremteni az erdőgazdálkodás *általános* rendjét Magyarországon. Nem tudták kellő mértékben a kopárok és vizmosások keletkezésének utját állani. Nem volt elég erejük ahhoz, hogy a meglévők beépitését és befásitását az annyira kivánatos tervszerü gyorsasággal biztositsák.

Mindezért nem embereket, de az elmult idők közállapotait, intézményeit és törvényhozását okoljuk! Ezeknek köszönhető az a sajnálatos megállapitásunk, hogy az okszerü erdőgazdálkodás *a kellő általánosságban* mind a mai napig nem tudott polgárjogot szerezni Magyarországon!

Magánbirtokosaink közül többen még csak tudatára sem jöttek annak, hogy az erdőben is lehet, sőt észszerü tartamos és belterjes gazdaságot üzni. Hogy az erdőt nemcsak kihasználni, de jövedelmesen használni is lehet. Hogy erdőgazdálkodás belterjesen folyhat anélkül, hogy az erdőt csak részben is tarra vágnók.

Nálunk nem egy helyütt még az üzemtervszerü erdőhasználás sem jutott tovább, mint hogy kijelölik az esedékes állományokat s termelő vállalatoknak lábon eladják a tarolásra kijelölt erdőrészt. Tehát „kihasználják“ aránylagos területen az erdőt. Annak többi része pedig használatlanul, érintetlenül, parlagon áll anélkül, hogy benne gazdaságot üznének.

Kedvező ilyen viszonylatnál még az az eset, ha csak annyit használnak, amennyit az üzemterv előir, s ha valamiképen beültetik s megóvják az erdőt az emberek és állatok kárositásai és a tüz pusztitásai elől.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Milyen gyakori, hogy nem tartják be az előirások arányait, hogy egyáltalán nem, vagy nem megfelelően fásitják be a levágott területeket, hogy a vágás földjét és a fiatalost, de még az öreg erdőt sem védik, nem óvják a kárositások elől.

Szóval nem egy helyütt még a törvényes felügyelet alatt álló, ugynevezett korlátolt forgalmu erdőbirtokon sem felel meg az erdőnek a használata és védelme a törvényszerü követelményeknek; annál kevésbbé üznek azokban olyan eljárásokat, amelyek az okszerü erdőgazdazdálkodásnak megfelelnének.

A hitbizományi és egyházi erdőbirtokok legtöbbjei ugyanis mind a mai napig nem végeztek olyan beruházási munkákat, amelyek azok belterjességét fokoznák! Azon a kevés helyen pedig, ahol beruháztak, azt korántsem olyan arányokban tették, amint a gazdasági okszerüség azt megkivánta.

Nem kötelezi ugyanis semmiféle rendelkezés az egyházfőt, a káptalant stb., hogy hatalmas birtoka jövedelméből vagy az erdőbirtok aránylagos megterhelésével biztositott hitel igénybevétele mellett megfelelő beruházásokat létesitsen. Ugyanigy van ez a hitbizományi birtokokkal. Pedig elképzelhető-e egy gazdasági üzem belterjes fejlődése ott, ahol a birtokot csak használják, abból csak jövedelmet huznak, de belé semmit sem ruháznak! Ezért ezután minden ápolás, gondozás és hasznos gazdasági művelés nélkül nő fel az erdő! Gazdasági berendezések nélkül, szállitó eszközök hiányában áll a rengeteg anélkül, hogy csak hozzáférhető is lenne.

Ilyen körülmények között az esedékes vágások vételére a a leggyakoriabbak azok az ajánlatok és azok is a legkedvezőbbek, amelyek 10—20 évre kivánják lekötni az esedékes fatermést. Rendszerint az az indokolás, hogy a „kihasználás“ biztositásához elkerülhetetlen berendezések költségei csak ilyen időn belül rentabilisak. Annyira általános már az ilyen felfogás, hogy az erdőbirtokok intézői a tulajdonos vagy haszonélvező elé az értékesitéshez nagy részt már csak ilyen javaslatot terjesztenek.

A hitbizományi biróságok ép ugy, mint a kormányszervek eddig nem vetettek gátat az ilyen eladási módnak, mert nem tették mérlegelés tárgyává azt, hogy megrövidül-e a jogutód az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

ilyen eljárással és megfelel-e ez az értékesitési mód az okszerü erdőgazdálkodás rendjének![1])

A kitermelési vállalat természetszerüleg olyan berendezéseket létesit, amelyek üzleti érdekeinek megfelelnek és üzleti vállalkozásában s annak tartama alatt kifizetődnek.[2]) Jönnek azután — legtöbbnyire messze vidékről — a kisvasut épitő, majd a fatermelő munkások, akikkel nekilát a vállalat a gyarmatias kihasználáshoz.

Letarolják az erdőt, kiszállitják a fát, majd felszedik a sineket s a nagy vágások, nem egy esetben egész völgyek, legalább száz évre ujra hozzáférhetetlenné lesznek, gazdasági művelés nélkül maradnak s azokon csak a természet végtelen nyugalma honol.

Lehet-e ezt a rendszert, ezt az eljárást „gazdasági"-nak nevezni? Ellátható-e az az „okszerüség" jelzőjével?

Még ha be is ültetik a pusztaságokat, ha védik is a legelő állat kárositásai elől, ha nő is ujra erdő a tarra-vágott hegyoldalakon: nem történhetik mindez az okszerüség jegyében, mert nem felel meg a gazdaság észszerü rendjének és semmiképen sem fedi a közgazdasági érdekeket!

Mindez, amit most leirtunk, teljes, sőt fokozott mértékben áll a volt urbéresek erdejére, a községi és közbirtokossági erdőkre is. A fennebb elég részletesen vázolt körülmények ugyanis sem időt, sem módot nem nyujtanak a mai állami adminisztrációnak, hogy más értékesitési eljárásokat alkalmazzon és ezzel is okszerübb irányba terelje ezeknek az erdőbirtokoknak a gazdasági ügyét. Ellátásukat különben még sulyosabbá teszi az a körülmény is, hogy a számarányban is elégtelen altiszti személyzet még ma is az urbéresek, községek és közbirtokosságok éhbérén tengődik, amiért jelentékeny részében kifogásolható anyag is, szemben az egyházi erdőbirtokok számban és viszonylag jóval nagyobb és javarészt teljesen megfelelően javadalmazott s a szolgálathoz eléggé alkalmas altiszti személyzetével.

---

[1]) Ezek azok a nem egy esetben sok milliós eladások, amelyek iránt, mert nem egy esetben nagy haszonnal jártak, ujabban a bankok is olyan élénken érdeklődtek; és amelyek már eleve kizártak minden gazdasági okszerüséget.

[2]) Manapság erdei vasut és fürésztelep az, ami az ilyen kitermelési vállalattal elmaradhatatlan.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

A községi, közbirtokossági és urbéres erdők ezért korántsem részesülnek a megkivánt védelemben, ami pusztulásuk egyik magyarázatát is adja!

Külön kategóriába ugyan, de a kifogásolható gazdasági rend szempontjából ide sorakoznak nagyobb részt azoknak a városoknak az erdei is, amelyek törvényes alapon maguk gondoskodnak erdő-vagyonuk ellátásáról. Ezeknek az erdőbirtokoknak magukra hagyott intézői a városi tanácsülések és közigazgatási határozatok utasitásai által befolyásolva, az okszerü gazdasági rend érvényesitését még csak meg sem kisérelhetik. A helyi érdekeltségek befolyása alatt hozott határozatok előirásai szerint kell kezelniök a város erdővagyonát, nehogy ellentétbe kerüljenek a városatyák, a helyi sajtó és a közönség érzelmeivel.

Fel kell e helyütt még emlitenünk azt is, hogy amig manapság annyira kultiválják az erdők szertelen tarra-vágását Magyarországon, addig, mint fennebb vázoltuk, a mult század legelejéről származó törvények *az erdők természetes felujitását* rendelték el és ezzel az erdők tarra-vágását tilalmazták. Ámde üzemtervek, megfelelő gazdasági berendezések és az erdészeti szolgálat kellő organizációja nélkül nem lehetett gazdasági rend, s igy hovatovább anarchia következett be az erdők használata körül.

Az 1879. évi várva-várt erdőtörvény akkor az erdőpusztitás megakadályozására és a gazdasági rend megteremtésére volt hivatva.

Mint láttuk, a törvény 17. §-a bizonyos kategóriák közé tartozó birtokokon tényleg meg is szüntette az anarchiát, sőt teremtett azokon bizonyos, ha nem is mindenütt kielégitő gazdasági rendet. Nem biztositotta azonban ezeken a gazdasági fejlődés feltételeit, amint nem akadályozta meg az erdőpusztitást azokon a birtokkategóriákon, amelyek a törvény 17. §-a alá nem tartoznak.

Az erdőtörvény végrehajtásával kapcsolatban az erdők tarvágása szinte általános alkalmazást nyert Magyarországon.

A térszakozás és annak variációi hazánkban nagyra nevelték a tarvágásos rendszert, amelynek sulyos következményei a 17. § alá tartozó birtokokon lépten-nyomon jelentkeztek. Ezt a rendszert azután az 1898. évi XIX. t.-cz. előirásai a volt urbéresek erdő-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földmüvelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

birtokaira, a közbirtokossági és községi erdőkre nézve csak megerősitették, mert a szolgálati rend az intenzivebb és gazdaságosabb eljárások biztositását a legtöbb esetben egyenesen kizárta.

Annak idején maga a kir. kincstár is behódolt a tarvágásos rendszernek s hatalmas birtokain egy ideig területszerinti eladásnál 10—15 évre egyszerre és előre értékesitette a tarvágásra szánt s a jelzett időre esedékes fatermést.

Le kell szögeznünk különben, hogy ez a tarvágásos rendszer Európa egyik nemzetének erdőgazdaságában sem jutott olyan általános érvényre, mint Magyarországon. A faállományok területszerinti, tövön való értékesitése pedig szintén nálunk nyert legelterjedtebb alkalmazást Európában.

A tarvágásos rendszernek a legprimitivebb értékesitési eljárással kapcsolatos ez a nagyarányú érvényrejutása támasztotta azután a laikusokban azt a gyakran kifejezésre jutó felfogást, hogy az erdőgazdaság szinte egyedüli hivatása a turnusszerű vágások kijelöléséből, azok tövön való eladásából, meg abból áll, hogy a letarolt területeket beültesse.

Szinte általánossá lett az a nézet is, hogy akit a törvény arra kényszerit, az az üzemterv előirásai szerint vágja, mig az, akit a törvény erre nem utal, akkor vágja erdejét, amikor azt jól értékesiteni tudja. Mert az erdő, ha „tarolásra" el nem adjuk, alig hoz valamit, vagy nem hoz semmit, mig az erdő eladásából befolyt összeget módunkban áll jól kamatoztatni. Örvendhetünk tehát, ha a közforgalmi eszközök fejlesztése révén olyan kedvező körülmények közé jutunk, hogy erdeink faállományának elfogadható vevője akad.

Ilyen felfogás mellett például erdős vidéken tervezett vasutvonal engedélyezésének kérdésénél a legutóbbi időkig szinte minden esetben azt olvashattuk a napilapok „közgazdasági" rovatában, hogy a vasut létesitése esetén mód nyilik majd nagyarányu erdőterületek „kihasználására", „erdőipar" kifejlesztésére stb. Mintha bizony egy ilyen vasutvonal épitéséhez a gyarmatszerü kizsákmányolás és nem a tartamos gazdálkodás biztositásának feltétele és a gazdasági fejlődés érdeke fűződnék.

A tarvágásos rendszernek a vázolt kezdetleges eladási móddal, a terület szerint lábon történő értékesitéssel kapcsolatos kialakulása

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

eredményezte azután, hogy az ország fatermése, tiszteletreméltó esetek kivételével, szinte gyarmatszerü hasznositásban javarészt nagy vállalatok monopóliuma lett. A kincstár közel 3 millió kat. hold erdőbirtokán 10 év következetes munkájával a házilagos gazdálkodást vezette be.

Az adott viszonyok között ezért sem a gazdasági eljárások, sem az ezek kapcsán kialakult fakereskedelem a legtöbb helyütt kellő mértékig nem állott, mert nem állhatott az ország jól felfogott gazdasági fejlődésének szolgálatában.

A fentiekben vázoltak tehát beigazolhatják azt, hogy a községi közbirtokossági erdőknek, valamint a volt urbéresek erdőbirtokának állami ellátása a legjobb szándék és a nem egy irányban kifejtett jósikerü tevékenység daczára a mai rendszer mellett a kivánatos mértékben nem biztositja az erdők fenntartásának és az erdők használatának azt az okszerü rendjét, amely az ország közgazdasági érdekeinek megfelel. Beigazolhatják azt is, hogy az eddigi törvényes intézkedések a hitbizományi és egyházi erdőbirtokokon sem tudták kellő mértékben azt a gazdasági okszerüséget megteremteni, amely ugy a magángazdasági, mint a nemzetháztartási érdekeket legjobban szolgálná. Beigazolhatják végül azt is, hogy az állami erdőfelügyelet a 40 év előtt megállapitott szervezetével az erdők fenntartásának szolgálatát a fejlett viszonyoknak megfelelő mértékben és a kivánt értelemben legjobb szándékai ellenére is azért nem tudta jó sikerrel ellátni, mert ujabb és megfelelő törvényes intézkedések nem támogatták eljárásában.

Ha pedig az erdőfenntartás szolgálata az erdőtörvény 17. §-a alá tartozó birtokon sem járt a kivánt mértékü sikerrel, könnyen megérthető, hogy nem tudta a kivánt mértékig megakadályozni azt a féktelen erdőpusztitást, mely az utóbbi évtizedeken át a magánjogok szabadsága czimén és az önrendelkezési jogok törvényes védelme alatt az erdőtörvény 17. §-a alá nem vont ugynevezett szabadforgalmu erdőbirtokokon minden korlátozás nélkül folyt és sok helyütt olyan kedvezőtlen közgazdasági következményekkel járt!

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

VII. Az Alföld fásításának közgazdasági fontossága.

A magyar sik föld klimája a dombvidékével szemben jelentős eltéréseket mutat, amire bizonyos mértékig egyfelől az utolsó évtizedekben egyes vidékeken folyt aránytalan erdőirtások, másfelől a Nagy Alföldön a gazdaságilag különben annyira fontos folyószabályozások és lecsapolások is kedvezőtlen kihatással voltak.

Addig ugyanis párateltebb volt az ország levegője, üdébb volt a klimája, amig több volt az erdő a sik földön és dombvidéken egyaránt. Nem volt a levegő addig annyira száraz a fátlan Alföldön sem, amig a folyók szabályozatlan állapotban s egyben hosszabb vonalban is szelték a vidéket[1]) s a lassubb lefolyás révén jobban átitatták a földet. Amig le nem csapolták a belvizeket és jóval nagyobb volt a párolgó vizfelület. Amig az ország televényes sik földjén (Bács, Torontál, Temes m. stb.) az azóta jelentékeny mértékben kiirtott erdők lombkoronája a mainál sokkal nagyobb területen megakadályozta a talaj gyors kiszáradását, másfelől pedig jelentős párolgó felületet alkotott.

Annál is inkább érezhető, hogy a sik föld egyes részein az erdőirtással nagyon is tulmentünk a határon, s hogy másfelől az Alföldön a folyószabályozások is szárazabbá tették a levegőt, mert nagyobbszabásu öntözési berendezéseink nincsenek. Ezek ugyan sok tekintetben nem ellensulyozzák az erdő hiányát, de bizonyos vonatkozásokban és bizonyos mértékig mégis pótolni képesek.

---

[1]) Az előző fejtegetésünkben mutattunk rá, hogy a Tisza, Tisza-Ujlak és Szeged között, az 1842—1910. évek időközében 972 *km*-ről 591 *km*-re, tehát 381 *km*-rel vagyis 39% -kal rövidült meg a szabályozással kapcsolatos átmetszések révén, miközben a végpontok között a 36·7 *m* magasságbeli különbség változatlan maradt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Egyiptom sphynxei és pyramisai évezredeken át változatlanul álltak — s amint irják — csak azóta indult meg porladásuk, amióta páratelteb lett ott a levegő azáltal, hogy az angolok mezőgazdasági kulturát és ennek szolgálatára nagyszabásu öntözési berendezéseket létesitettek.

Nem szorul bizonyitásra, hogy hazánkban az erdő további pusztitása a klimabeli ellentétek további romlására vezet!

Ne feledjük, hogy az egykor magas kulturájáról és termékenységéről hires Görögország és Kis-Ázsia ma száraz, kopár vidék! Szardinia és Sziczilia hajdan gabonakamrái voltak Itáliának, ma kiszáradtak forrásai és patakjai. Sivár a táj s „az egykor virágzó nép ma testben és lélekben hasonló hazája földjéhez".

Feltétlenül ide jutnánk, ha nem hagynánk fel a mezőföldeket gyarapitani kivánó törekvésünkkel. Félszegen egyoldalu és nagyon is sulyos következményekkel járó efféle rendszertelen és elvakultan kapzsi gazdasági tevékenységünkkel!

Ha Magyarország csapadéktérképét szemügyre vesszük és ha az ország bármely széle felől az erdőben szegény czentrális sik felé közeledünk — még pedig a szintén sikföldü és kevés erdejü Délvidék felől is! — az évi átlagos csapadékmennyiség igen jelentékenyen megfogy. Ugyanily megfogyást mutat a levegő párateltsége is. Viszont megnövekszik, a szorosabb Délvidék kivételével, a hőmérséklet és napsütés, emelkedik a párolgás és végül a levegő akadálytalan áramlásának lehetősége is.

Különösen a hazai éghajlatunkat jellemző nyári szárazság erősen befolyásolja a föld művelésének minden ágát. A „szárazság" szót itt nem meteorológiai értelemben kell vennünk. Tehát nem mint a csapadék egyszerü hiányát, hanem mint ama nedvességnek hiányát általában, amelyre a növény ugy a talaj felől, mint a levegő részéről (páratartalom) utalva van. Főképen az utóbbi a perdöntő, mert például a német czentrális területet vidékenként még a mi Alföldünknél is valamivel kevesebb eső éri és mégis viruló és belterjes a mezőgazdasága, mert levegője távolról sem olyan száraz, mint az Alföldünké.

A sik földünkön a párolgás a nyári hónapokban rendkivül nagy. Igy például az egész éven át elpárolgott vizmennyiségből Budapesten 48, Ógyallán 41, Siófokon 40 és Temesvárott 43%

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

esik egymagára a nyárra. Előmozditja a párolgást a nagy hő, a szél és a levegő szárazsága. Ezért bár nálunk nyáron esik a legtöbb eső, mezőgazdaságunk mégis sinyli a szárazságot. Tetézi a bajt, hogy a nyári eső többnyire kevés napon, de egyes nagy tételekben esik s igy a kiszikkadt talaj nem képes a hirtelen árból a kivánatos mennyiségü vizet lekötni. Ha nagy alföldi erdeink volnának, ezek a nyári nagy csapadékokat megfognák, kihasználnák, és ilyenformán a mezőgazdaságra is előnyös vizgazdálkodást nyujtanának. Nyári esőklimáknak ez a strukturája is már erdőre utal.

Nem éppen nélkülözhetetlen, hogy a nyári csapadék mennyisége teljesen fedezze a párolgásból származó veszteséget, ha a talaj rendelkezik a pótlásra szükséges nedvességgel. Sajnosan tudjuk azonban, hogy Alföldünk talaja, jóllehet tavaszszal a hólé rajta sokszor zavarólag megáll, nyáron mégis nagyon mélyre ki tud száradni.

A mezőgazdaságra előnyösebb éghajlatot szolgáltatna azért hazánkban az alkalmas területek beerdősitése, az utak és táblamesgyék befásitása.

Ha majd az Alföld és a dombvidék lakosságában oly nagy arányokban pusztitó tüdővész okait a kormány sürgős és beható vizsgálat tárgyává fogja tenni, a már eddig kifejtettekre támaszkodva sem kétlem, hogy a baj egyik kutforrásaként az erdő hiánya fog szerepelni. És nem kétlem, hogy amikor kiadják, — mert ki kell adni mielőbb a jelszót —, hogy: „elég volt a tüdővészből“ nem fog elmaradhatni ennek biztositására egyfelől az a kivánság sem, hogy: „elég volt az erdőpusztitásból“, másfelől, hogy „telepitsünk elég erdőt a sik földre is“.

Van der Velde és társai sürgetik munkáikban, hogy azt a nagy proletáriátust, amelyet a városi gyáripar teremtett, ki kell telepiteni falura. A földtől elszakadt és lelkében is beteg tömeg orvoslását a szabad levegőtől, a földtől, a napfénytől és a nyugalomtól, tehát olyan tényezőktől várják, amelyeket részére a nagy város keretén belül biztositani nem lehet. (Bernát István: „Oroszország bukása. Magyar Gazdák Szemléje 1918. IX. f.)

Van der Velde és társai bizonyára nem olyan falvakat képzelnek, amelyektől órákra és nem egy esetben mérhetetlen távolságra hiányzik az erdő, sőt ritkák még a nagyobb árnyas helyek is.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Nem olyan falvak az eszményeik, amelyek munkás népét tikkasztó nyári nap után nem üditi esténként a közeli erdőből kerülő hüvös erdei légáramlás, hanem azok a porfelhők rontják annyiuknak ugyis inficiált tüdejét, melyek a legelőről hazatérő marha, vagy robogó kocsik nyomán nyujtóznak el a házak fölött. Vagy az a másik fajta por fojtogatja a lakosságot, amelyet a mérhetetlen szántók fölött erdő hiányában meg nem fékezve, a száguldó szél söpör a falu felé és csap a házak falához.

Hann szerint[1]) a Wienerwald hatásának kitett községek levegőhőmérséklete a nyári félévben átlagosan 0·6—1·0°-al alacsonyabb, mint az erdőmentes környéké. Különben este és reggel sokkal hüvösebb az erdei táj, aminek fontosságát a harmatképződésre és a levegőnek páratartalmára alig kell ecsetelnünk.

Nem lennének tehát a most vázolt bajok, ha a „steppe" klimáju fölöttébb száraz levegőjü sik földünkön és dombvidékünkön nagyobb foltokban erdők tarkáznák a szántótengerek képét!

Ha erdő boritaná a rákosi homokot Budapest szélén és megvédené a székesfőváros lakosságát a poros szelek káros következményeitől s a klimát kellemesebbé, a levegőt üdébbé tenné.

Le kell itt szögeznünk egyébként, hogy sokoldalu az a befolyás, amit az erdő a szélre gyakorol. Eltekintve a fák nyujtotta mechanikai védelemtől, a szélnek szikkasztó hatását is mérsékelik nemcsak a sürü és terjedelmes erdőségek, de már az egyes facsoportok, fasorok és utszegélyező bozótok is. C. G. Bates[2]) hivatalosan végzett kisérletekkel állapitotta meg, hogy az a távolság, amelyre a fáknak a talajnyirkot védő hatása kiterjed, a fák magasságának huszszorosát teheti és a megmenthető talajnedvesség 70%-a annak, amit védelem nélkül a szél elpárologtat. Azért szerinte még az angol knick-ek (bozótok) kiirtása is hátrányos volt a mezőgazdaságra.

Nem lennének tehát a bajok az Alföldön, ha ott a mezőföldeket erdők tarkitnák s ha hazánk sik földjén más relációkban nem oly féktelen és terv nélkül irtotta volna és irtaná még ma

---

[1]) Hann: Handbuch der Klimatologie. I. Bd.

[2]) C. G. Bates: Windbroaks, their Influende and Value. Forest Servce, Bulletin No. 86. Washington.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

is az ország népe az erdőt, hogy a buja termés biztos számításával, mindig ujabb és ujabb őstalajt művelhessen be minden trágyázás nélkül.

A buza-, tengeri-, meg kendertermelésről annyit emlegetett Bácska erdeit az utolsó évtizedekben oly nagy arányokban irtották, hogy csak Apatin alatt, egymás mellett harminczat meghaladó fával fütött téglaégető kemencze épült. Még állanak a kemenczék, mert a dunamenti erdőirtásokból csak nem rég is szállitották még a dereglyék az irtás tuskófáját. Annyira nincs azonban és a feneketlen rossz utakon annyira nem szállitható fa a Bácska nagyrészében, hogy a cséplőgépek legnagyobb részét szalmával fütik.

Nem rablógazdálkodás-e az, mely egyfelől szalmát tüzel és megfelelő trágyázás nélkül évről-évre apasztja a föld termőképességét, másfelől terv nélkül erdőt irt, hogy a szüz talajban ugyanezt a rendszert kezdje? Ez a helytelen „gazdasági tevékenység“ ép igy folyt különben Temesben, Torontálban, Aradban, Csanádban, Tolnában, Baranyában, Somogyban, Zalában és egyebütt is. Igy pusztitották az erdőt az ország mindama részeiben, amelyeken ma a kalászos tengerek, a határtalan mezőföldek terülnek el; s erdőre sokszor órák számra sem akadunk, fát még hirmondónak is alig találunk. Ezeken a vidékeken javarészt csak ott maradt meg az erdő, ahol annak állami, hitbizományi, egyházi, közbirtokossági, községi stb. jellege révén eddig az erdőtörvény 17. §-ának oltalma alatt és nem egyszer igen erős politikai és egyéb befolyás ellen is valamiképen védelmet sikerült biztositani.

A kormány annak az akciójának, amely a többtermelés előmozditásának szép feladatát czélozza, első és legfőbb teendőként mindenesetre e helytelen gazdálkodás megszüntetését kell tervbe vennie.[1])

Meg kell szüntetni a további erdőirtást és elősegiteni az erdőtelepitést s az erdő aránylagos megoszlásának lehetőségét az Alföldön és a dombvidéken egyaránt.

Sajnos, a magyar nép az erdő jelentős nemzetháztartási szerepét a multban nem tudta kellően felismerni! Magyarázatát ennek

---

[1]) A gazdasági kisvasutak kiépitésre váró hálózata ezen a bajon leginkább segithet. (Löherer Andor: A többtermelés nemzeti organizációja.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

abban látom, hogy főleg a magyar alföldi nép lelkében hiányzik az érzék az erdő iránt; nincs még meg benne kellő mértékben az erdő iránt való vonzalom!

Magyarázatát ennek abban látom, hogy a mult gazdasági politikája nem is törekedett arra, hogy a természet iránt olyan fogékony magyar népléleknek alkalmat adjon az erdő megkedvelésére és gazdasági jelentőségének felismerésére! Ha nem igy történik a multban, bizonyára nem állana meg Beksicsnek[1]) az a megállapitása, hogy a magyar költészet szinpompájából hiányzik az erdő disze, a magyar népéletből hiányzik az erdő kultusza. És nem állana meg az a megállapitása sem, hogy ha valami még mutatja pusztai eredetünket, ugy az főként az a felfogás, mely az erdőre és főleg a fára vonatkozólag hagyományos volt a legujabb korig Magyarországon!

A sik földet és dombvidéket érintő erdőgazdasági politikánknak ezért ez eddigitől eltérő irányban kell haladnia a jövőben!

A magyar kormányzat a multban, a nemzetiségi vidékeken, az országot határoló hegykoszorun fejtett ki jelentősebb erdőgazdasági tevékenységet. A sik föld és dombvidék s ezzel főleg a magyarság lakta területek eddig sajnálatosan nélkülözték a számottevő erdészeti kormányakcziót. Pedig az erdőnek a klimára gyakorolt s az egészségi viszonyok javulásában is megnyilvánuló kedvező hatásán kivül maga a mezőgazdasági művelés belterjessége is megkivánja azt, hogy a mezőföldek erdőkkel váltakozzanak, s ezzel az utóbbiak a szelek járását mérsékelve, védelmet nyujtsanak a növényzetnek, elősegitsék harmatképződését, s általában javára legyenek a növényi vegetácziónak. Mód nyiljék ekként ahhoz is, hogy közelről és ezzel olcsóbban és sikeresebben legyen biztositható a faszükséglet. Megszüntethetővé váljék az Alföldön ma is oly gyakori s annyira sajnálatos jelenség, hogy a mezőgazdaság belterjességének rovására szalmával fütik a cséplőgépeket!

Amikor Mezőhegyes alapjait megvetették, pár ezer hold erdőt is telepitettek azon a mélységes talajon. Nemcsak azért telepitettek ott erdőt, hogy a mezőgazdaság faszükséglelét bizto-

---

[1]) Beksics Gusztáv: Magyarország jövője. 1900.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

sitsák, de azért is, mert szélfogókat kivántak állitani a belterjesebb mezőgazdasági művelés szolgálatára.

Szeged, Kecskemét, Szabadka, mint az Alföld megannyi kultur oázisai, ha nem is a mezőgazdasági művelés intenzitásának fokozását czélzó tervszerüséggel, hanem az annak idején fölös és parlagon heverő földek hasznositásának és a faszükség enyhitésének szolgálatára, jelentős arányokban telepitettek erdőt. Szegednek ma 7409, Kecskemétnek 15.830, Szabadkának pedig 9970 kat. hold erdeje van.

Ezek az erdők ma nemcsak büszkeségei a tulajdonos alföldi városoknak, hanem a bennök rejlő nagy vagyonértéken kivül jövedelemben jelentős gazdasági tényezői a városi háztartásnak és szinte nélkülözhetetlen feltételei és eszközei a városok határában kifejtett belterjes mezőgazdasági művelésnek!

Mily mások lennének az Alföldnek egészségi, de mezőgazdasági, sőt egyáltalán közgazdasági viszonyai is, ha erdők tarkitanák a rónaságot? Ha minden város és falu közelében erdő váltakoznék a szántóföldek mellett! Ha bizonyos tervszerü elhelyezés révén mezőgazdasági kulturát és embert egyaránt megvédenének ez erdőövek a szélviharok és porfelhők járása ellen! Ha a tikkasztó hőség és az esős hideg szelek ellen ember és állat az erdőben találna menedéket! Ha a sokféle mezőgazdasági szerszámfát, a tüzelőfát és egyéb szükséges faanyagot a közeli erdőben szerezhetné be a gazdálkodó lakosság! Ha menedéket és fészekrakó helyet lelnének az éneklő madarak, mint a gyümölcstenyésztés annyira kivánatos támaszai. Ha volna elég akácz és más erdei virág és volna szélmentes védett hely a méhészet kiterjedtebb és intenzivebb müveléséhez.

Szeged, Szabadka és Kecskemét példáját követhették, volna már eddig a többi városok és alföldi faluhelyek!

Ha nem követték, régen törvény utján kellett volna őket arra kötelezni.

Nem sivár és szomoru-e az a kép, amit az alábbi egybeállitás tár elénk? Nem sajnálatos-e, hogy Hódmezővásárhely 132.258 kat. holdas, Hajdunánás 46.287 kat. holdas, Szentes 68.693, Szarvas 45.127 és Szolnok 26.169 kat. holdas határában nincsen erdő?

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Tételszám	Neve	A város, illetőleg község			
		határának kiterjedése	határában fekvő erdőbirtok		
			tulajdonosa	kiterjedése	
		kat. hold		kat. hold	összesen
1	Baja	15053	1. Baja város 2. Egyesek	12 145	157
2	Hódmezővásárhely	132258	—	—	—
3	Zombor	53577	—	—	—
4	Czegléd	49964	1. Czegléd v. 2. Közalapítv. 3. Egyesek	85 47 349	481
5	Gyula	32946	1. Gyula város 2. Gyula szanatórium	295 28	323
6	Hajdunánás	46287	—	—	—
7	Hajduszoboszló	41054	1. Hajduszoboszló v.	76	76
8	Karczag	67223	1. Karczag v.	19	19
9	Kiskunfélegyháza	71788	1. Egyesek	169	169
10	Kalocsa	12648	1. Érsekség	139	139
11	Kisujszállás	35628	1. Kisujszállás v. 2. Egyesek	77 3	80
12	Kunszentmiklós	31068	1. Egyesek	26	26
13	Kiskundorozsma	32348	—	—	—
14	Kiskunmajsa	42178	1. Kiskunmajsa község 2. Egyesek	97 92	189
15	Mezőtur	71281	1. Egyesek	21	21
16	Szentes	68693	—	—	—
17	Szolnok	26169	—	—	—
18	Turkeve	31779	1. Város	45	45
19	Zenta	64832	1. Egyesek	12	12
20	Nagykikinda	49780	1. Nagykikinda város	27	27
21	Szarvas	45127	—	—	—
22	Magyarkanizsa	35820	1. Magyarkanizsa	486	486
23	Makó	46709	1. Makó város	193	193

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Hogy Baja, Gyula, Hajduszoboszló, Karczag, Kiskunfélegyháza, Kalocsa, Kisujszállás, Kunszentmiklós, Mezőtur, Kiskunmajsa, Turkeve, Makó stb., mint a magyarság annyira jelentős fészkei javarészt 30—40.000 kat. holdas, sőt ennél is kiterjedtebb határukban alig rendelkeznek 40—50 kat. hold erdővel?

Csodálkozhatunk-e ilyen körülmények között azon a szomoru megállapitáson is, hogy a tüdővész mindjobban terjed az Alföldön és pusztit embert és állatot egyaránt?

Ezt az állapotot törvényes rendelkezéssel mielőbb meg kell szüntetni! Törvényhozási uton kell gondoskodnunk arról, hogy az Alföld minden vármegyéjében a terület arányában erdőt telepitsenek.

Ahol erre a községek és egyesek vállalkozni nem birnak, az államnak kell a fásitást foganatositania s e czélra a szükséges területeket kisajátitás utján igénybe vennie.

Elsősorban a mezőgazdasági művelésre alig alkalmas homokterületekről, árterek befásitásáról és arról van szó, hogy intenziv kisérleteket folytassunk a szikes föld befásitása érdekében.

Tervszerüen kell ezt az akcziót végrehajtanunk, ugy kell megválasztanunk az erdőtelepitésre szánt területeket, hogy az azokon felcseperedő erdőállományok majdan a széljárás ellen védelmet nyujtsanak a mezőgazdasági művelésnek, hogy védjék a kellemetlen széljárástól az emberlakta helyeket s legyen belőlük a lakott területekhez közel is annyi, amennyi a lakosságnak az üdüléshez, meg egyéb czélra is kivánatos.

Ilyen előfeltételek figyelemben tartásával és gondos körültekintéssel kell megválasztani a befásitandó helyeket és elkésziteni az erdőtelepitési terveket!

Kicsinyesség ép ugy nem lehet akadálya ennek a nagyszabásu akcziónak, amint hogy nem szoritkozhatik az erdőtelepitési tevékenység kizárólag csak olyan területekre, amelyek más gazdasági művelésre nem alkalmasak!

Összefüggő testeket kell alkotnia az erdőnek, mert csak igy felelhet meg rendeltetésének, de ez felel meg az erdőgazdaság természetének is. Különben is manapság már ott tartunk, hogy nem egy reláczióban az erdő is hoz annyi jövedelmet, mint a mezőföld. Sőt vannak helyek, ahol még a mezőgazdaság átlagjöve-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

delmét is meghaladja az erdő haszna! Szeged város erdejének tiszta jövedelméből például minden holdra évente 152 korona esik.

Az emberlakta helyek mint góczok körül kell elsősorban is megindulnia a fásitási akcziónak; nincs azonban akadálya annak sem, hogy a helységektől távol is megkezdjük a fásitást.

Hatalmas akczió ez, alig vázolhatóan kedvező közgazdasági következményekkel.

Vegyük csak számba azt, hogy az Alföld gazdanépe a paradicsom-, a bab- és szőlőkarót, a gyümölcs- és komlópóznát a dohányszáritórudat, a kocsirudat, a kútostorfát, a csikóállás fáját, a keritések süritőlécét, oszlop- és korlátfáját, az épitőipar sokféle faszükségletét, továbbá a különféle szerszámfa egy számottevő részét, a nyirágseprők anyagát, az ostornyeleket stb. a homokföld javarészt fenyőből, akáczból, alárendeltebb mértékben tölgyből, cserből, nyirből, szilből és hársból álló eredeiből beszerezhetné; mig ebbeli további szükségletét, valamint a kádár-, bognár- és kerékgyártási ipar faszükségletét a sik föld ártéri erdeinek tölgy-, kőris-, szil- és nyárfaállományai szolgáltatnák.

Fedezhetnék ezek még a gyufa-, fagyapot-, papirlemez-, butor-, hordó- stb. gyárak faanyagszükségletét is.

Már maga a rőzse pótolhatná azt a nagyarányu szalmamennyiséget, amit a gazdák eltüzelnek, s ami ekként visszajuthatna az anyaföldnek.

Vegyük mind ehhez számba azokat a fentebb vázolt egyéb jelentős előnyöket, amik az erdők közelsége révén a mezőgazdaságnak, de egyáltalán az Alföld népének jutnak.

Joggal állithatjuk azt, hogy *az a föld, amit az erdő czéljaira veszünk igénybe, nem rövidíti meg a mezőgazdaságot, de fokozza annak termelőképességét és jelentősen előmozditja annak boldogulását, intenzitását.*

A mai nagy fainség is igazolhatja ebbeli állitásunkat.

Nem kétlem, hogy a törvényhozás bölcsessége is meg fogja találni a leghelyesebb módot ahhoz, hogy a magyarságnak ez a fontos kérdése rövid időn belül a legjobb sikerrel dülőre jusson.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

VIII. Törvényhozási és egyéb feladataink az erdőgazdasági politika szolgálatában.

A magyar törvényhozásnak az erdészeti törvények egész sorozatával kell foglalkoznia, hogy az erdőkkel kapcsolatos, igen jelentős nemzetháztartási érdekek az idők során változott körülmények között érvényesülhessenek.

Az első intézkedések között kell lennie az erdészeti igazgatás olyan megreformálásának, amelylyel az erdők fenntartása, a bennök üzött gazdaság belterjessége s az ezzel járó közgazdasági előnyök minden körülmények között és a legjobb sikerrel biztosithatók legyenek.

Már a III. fejezetben reá mutattam, hogy az évszázados termelési fordulóval számoló erdőgazdálkodás csak olyan országokban tudott jelentősebb gazdasági eredményeket elérni, ahol erősebb politikai hullámverések nem zavarták meg a fejlődés irányát és menetét. Ezzel szemben pedig nem lehetett a kivánatos mértékben eredményes ott, ahol az ország közgazdasági előrehaladásának szolgálatában a szakértői legjobb tudás szerint megjelölt irányt és terveket magán-, esetleg osztályérdekeket, vagy egyoldalu pártpolitikát szolgáló törekvései megzavarták. Ezért olyan országban, mint nálunk is, ahol a parlamentáris kormányforma ennek lehetőségét nem zárja ki, gondoskodni kell egy olyan országos tekintélyü szervezetről, amelyben intézményesen talál garanciális biztositékot az a jelentős közgazdasági érdek, amely az erdők fenntartásához, azok fejlesztéséhez és a bennük üzött gazdálkodás belterjességének fokozásához füződik. Gondoskodni kell egy olyan szervezetről, amelyben az ország érdekeinek pártatlan szolgálata mellett érvényre jut a legjobb

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

tudás és illetékes helyről nyilatkozhatik meg mindenkor az önálló vélemény, amikor országos érdekről van szó!

Egy olyan intézményről, mely tanácscsal szolgál a mindenkori földmivelésügyi miniszternek közérdekü munkájában, de felemeli tiltakozó szavát is, ha a kormányzat bármelyik szerve olyan intézkedést tervezne vagy adna ki, amely sérti az erdők fenntartásához avagy az azokban üzött okszerü gazdálkodáshoz füződő fontos közgazdasági érdekeket.

Egy országos erdőgazdasági tanácsra gondolunk, amelyben helyet találnának az ország legjobb szakértői, elsősorban az erdészet és a rokonszakmák köréből és helyet találnának az erdőbirtokosságnak képviselői is, hogy ezzel az érdekképviselet s vele a birtokosság álláspontja is megfelelő alakban érvényre jusson.

Ez elé az erdőgazdasági tanács elé lehetne legfelsőbb fórumon több olyan ügyet terelni, amelynek ilyetén intézése minden időben és minden körülmények között közmegnyugvásra szolgálna. Az erdőbirtokot érintő birtokreform kérdések, az erdőgazdasági érdekképviseletnek felsőbb fokon intézésre váró kérdései, állásfoglalás az erdészeti közigazgatás olyan ügyeiben, amelyek országos fontosságuak s az erdőgazdaság természetéből folyólag messze évtizedekre kiható jelentőségüek stb.

Meg kell reformálnunk ezzel kapcsolatban *az erdészeti szolgálat szervezését is!* Olyan organizációt kell adnunk az erdészeti igazgatásnak, amely egységes és egyszerü, de emellett megvan benne minden biztositék a törvényes előirások sikeres végrehajtásához s az eredményes működéshez.

Az erdészeti szolgálatnak mai bonyolult rendszerét meg kell szüntetnünk. Az a rendszer, amely a törvény végrehajtásának ellenőrzésére külön szervezetet létesitett az erdőfelügyelőségekben, de a törvény végrehajtását a vármegyei közigazgatási bizottságokra bizta, az a rendszer továbbá, mely más és külön szervezetre, az állami erdőhivatalokra bizza a községi, közbirtokossági erdők és a volt urbéresek erdőbirtokának kezelését, de bevonja az erdőhivatalokkal kapcsolatos erdészeti adminisztrációt a vármegyei igazgatás, főleg a közigazgatási bizottság tevékenységi körébe is, sőt hatáskört a közigazgatási bizottságnak és elnökének és nem a hivatalnak ad, — a mai viszonyok között nem maradhat érvényben.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földmüvelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Nem tartható fenn a volt urbéresek osztatlan tulajdonában levő közösen használt erdők és kopár területek szolgálati ellátásának rendszere sem.

Ne feledjük, hogy ezen kivül külön organizáczió van az állami erdők, külön a közalapitványi és külön a katonai erdők részére és ezek az erdőtörvény végrehajtása szempontjából ismét az erdőfelügyelőségnek ellenőrzése alatt állanak!

Ezt a bonyolult organizácziót a változott körülmények között fenntartani már nem lehet és nem is szabad!

Az erdészettel kapcsolatos par excellence szaküggyek intézése nem való és nem is lehet sikeres a vármegyei igazgatás keretében. Ezek ellátására szakhivatalok hivatottak, amint hogy Nyugat-Európában azt ilyenek is látják el.

A Nyugat példáján okulva, ugy véljük az organizácziót a legsikeresebben megoldhatónak, ha egészen szűk hálóban erdőhivatali kerületekre osztatnék az ország, mely erdőhivatalok a mai erdőgondnokságok helyébe lépve ellátnák alsó fokon a maguk kerületébe eső mindazon erdők minden ügyét, amelyek az erdőfenntartás szolgálatában hozandó új törvény értelmében állami közegek gondjaira lennének bizva.[1])

Ellátnák például a kincstári erdők gazdaságát, el a körzetükbe eső városok, községek és közbirtokosságok erdeit, el a volt urbéresek osztatlan birtokában levő, valamint a reájuk bizott egyéb erdők gondozását és üznének mindezekben a szónak szorosabb értelmében vett erdőgazdaságot.

Az igy szervezendő erdőhivataloknak jutna tehát az erdőgazdaság intézése, mig e birtokokon az erdőgazdaság felügyeletét, ellenőrzését és irányitását a középfoku ellátás czéljaira nagyobb területet, esetleg több vármegyét magában foglalóan szervezett erdőigazgatóság közegei látnák el.

Az erdőigazgatóság felügyelő tagjainak feladata lenne ezenkivül a kerületükbe eső azoknak az erdőknek a felügyelete is, amelyek ellátását az erdőfenntartás szolgálatában hozandó uj törvény nem bizná állami közegekre.

---

[1]) Ide értem az erdővédelmet is, amit e birtokkategóriáknál feltétlenül állami személyzetre kell bizni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Ezeknek az erdőfelügyeleti közegeknek tanácsülése venné át a közigazgatási bizottság gazdasági bizottságának az erdészeti ügyekre vonatkozó szerepét is és hozná erdőrendészeti áthágási (nem kihágási) ügyekben is határozatait.

Ezeknek az erdőigazgatóságoknak azonban megfelelő hatáskört kell nyerniök, hogy ezzel a földmivelésügyi minisztériumot egy arányos deczentralizálás révén sok olyan teendőtől lehessen leterhelni, amely teendők ugy sem képeztek kormányzati feladatot s amelyek emellett a minisztérium szakközegeit nem egyszer elvonták a fontos kormányzati teendőktől.

Az eddigiekben vázlatosan körülirt organizáczióval ugy véljük egyszerübb, közvetlen és eredményes lenne az erdészeti szolgálat. Szakközegek kezébe kerülne egészen az erdészeti ügyek ellátása, amit ekként minden körülményesség és bürokratizmus kizárásával lehet biztositani. Az erdészeti szolgálat ellátására vonatkozó törvényben kellene azután gondoskodni arról is, hogy mely birtokkategóriák gazdaságának állami ellátását kivánja a törvényhozás.

Az állami, a közbirtokossági, a városi és a községi erdőket, valamint a volt urbéresek osztatlan tulajdonában levő minden erdőt, ezenkivül a közvagyon természetével biró minden más erdőt, bármilyen vonatkozásuak és bármilyen terjedelmüek is legyenek azok, kivétel nélkül és feltétlenül egységes és olyan állami ellátás alá kell vonni, amelynek révén a gazdasági üzem végrehajtását is ezek a közegek végezzék.

Állami ellátásba kell vonni ezenkivül mindazokat az erdőket, amelyek ilyen értelmü ellátását az erdő fenntartására és az okszerü gazdálkodás biztositására irányuló és alább javasolt törvény rendelkezései az államgazdasági szolgálat keretébe utalnak.

Ilyen törvényes intézkedéssel az erdők egy jelentős kontingense egységes és olyan ellátásba kerülne, amelylyel azok fenntartását és a bennök üzött gazdaság okszerüségét biztositani lehetne.

Az erdészeti szolgálat megszervezése mellett törvényhozási uton kell gondoskodnunk *az erdőgazdasági érdekképviselet* olyan kiépitéséről is, amilyen az erdőgazdasági különleges érdekeknek legjobban megfelel.

Törvényt kell hoznunk *az erdők fenntartására s az okszerü*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

erdőgazdaság üzéséhez füződő fontos közgazdasági érdekek tételes biztositására is.

Ez a törvény pótolná a mai erdőtörvény idevonatkozó s a mi közgazdasági érdekeinket már ki nem elégitő rendelkezéseit.

Ebben a törvényben kivánatos lenne körülirni az erdő fogalmát, mert az erdő ilyen meghatározása eddigi törvényeinkben hiányzik, ami nem egy birói itélet meghozatalának nagy akadályul szolgált.[1])

Ép ugy kivánatos körülirni a véderdő fogalmát is, hogy az arra vonatkozó s a használatot korlátozó törvényes intézkedések végrehajtásánál a fogalom kérdésében további kételyek fel ne merülhessenek.

Körül kellene végül irni az erdőtalaj fogalmát, hogy nem egy vitás kérdésben, valamint az igazságszolgáltatás annyira változatos eseteiben az, a szakfogalmakban járatlan birónak zsinórmértékül szolgáljon.

El kell rendelni ebben a törvényben az erdőföld törzskönyvszerű nyilvántartását, gondoskodva annak pontos és hiteles vezetéséről s arról, hogy az erdőként nyilvántartott területek tényleg erdőgazdasági mivelésben is részesüljenek.

Szigoruan meg kell akadályozni azt, hogy az erdőföld rendeltetésétől el ne vonassék. A különleges esetekben az ettől való eltérésekre nézve egyedül az országos erdőgazdasági tanács adhasson csak engedélyt.

Meg kell ujitani a jelenlegi erdőtörvénynek azt a helyes rendelkezését, amely az erdészeti ügyek intézését minden fokon szakközegeknek biztositja.

Biztositani kell az erdők fenntartásához füződő azt a legfőbb érdeket, hogy minden erdőbirtokon magyar honos és törvényszerű minősitéssel biró szakértő vezetése mellett, hatóságilag jóváhagyott üzemterv alapján üzzék az erdőgazdálkodást.

Kisebb magánbirtokon állami igazgatás, illetve ellenőrzés mellett szakiskolát végzett, tehát kisebb képesitésü egyének is intézhetnék az erdőgazdaság ügyeit.

---

[1]) Ha a körülirást megfelelő módon biztositani nem lehetne, ugy igen gondos körültekintéssel kell a törvény szövegébe foglalni azt, hogy mire terjednek ki a törvény rendelkezései.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Egészen kicsiny olyan erdőbirtokokra nézve pedig, amelyeknek jövedelme egy kisebb képesitésü egyén javadalmait sem birja el s a birtokos legfeljebb az erdő őrizetére szoritható, — a szakértői vezetést minden esetben az államnak kell vállalni.

Az erdő tarra-vágását, még ha ez az üzemtervszerü használat keretében és folyományaképen is hajtatnék végre, mint olyan eljárást, mely annyi gazdasági bajnak, sok esetben és legfőképen pedig az erdőtalaj elkopárosodásának volt okozója, az okszerüség mértékéig korlátozni kell!

Egy tagban legfeljebb csak a törvényben meghatározandó arányokban legyen tarvágás eszközölhető.

Ennél nagyobb területen csak rendkivüli esetekben és ha el nem mellőzhető gazdasági érdek kivánja meg azt, az állami erdőfelügyelet szigoru elbirálása után engedtessék meg a tarvágás annak feltételével, hogy a birtokos a mesterséges erdőfelujitás záros határidőn belül előirt végrehajtására pénzértékbeli biztositást tegyen.

Ezzel meg lesz a biztos lehetősége annak, hogy az esetben, ha a birtokos kötelezettségének eleget nem tenne, az erdőfelujitást az ő terhére az állam hajthassa végre.

Azt, hogy üzhető e a sarjerdőüzem s ha igen, milyen feltételek mellett, hol és milyen arányokban, az összes sarjerdők ujabb reviziója kapcsán az állam határozza meg. E határozat felett, felebbezés esetén, az országos erdőgazdasági tanács döntsön.

A közérdek szolgálatában, de emellett az erdőgazdaságok belterjességének fejlesztése érdekében is az állami erdészeti kisérleti központ tevékenységét minden erdőbirtokra ki kell terjeszteni.

Annak a fontos és az ország mai körülményei között elengedhetetlen közgazdasági feladatnak a biztositása végett pedig, hogy az ország minden talpalatnyi földjén produktiv munkát végezzenek s igy a magyar haza minden erdőbirtokán is az erdőfenntartás érdekeinek gondos szolgálata, sőt ápolása mellett, okszerü és eredményes gazdálkodást üzzenek, a törvénynek határozott rendelkezéseket kell tartalmaznia arra nézve, hogy ott, ahol a birtokos nem akar, avagy nem tud ilyen gazdaságot üzni, az erdőgazdasági tanács végérvényes határozata alapján az erdőgazdálkodás ellátását az állam vegye át.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Köteles legyen ezenkivül az állam a gazdálkodás ellátását mindazon esetben átvenni, amikor azt az ellátásáért járó dijak fizetésének felajánlása mellett a birtokos maga kéri.

A közvagyon természetével biró és az állam által ellátott erdők gazdaságára nézve, valamint mindazon tulajdonjogi természetü erdők ellátására nézve, amelyeknél a jogutód gazdasági érdekeinek törvényes védelméről gondoskodni az államhatóság is hivatott, s amely erdők jelenlegi birlalója a jogutód megrövidülése nélkül egyedül csak az okszerüen üzött gazdaság minden éves hasznára tarthat igényt, gondoskodni kell a gazdálkodás intenziv állami felügyeletéről és ellenőrzéséről s egyben arról, hogy az évszázados fordulóban üzött erdőgazdálkodás egyfelől az azt élvezők javára, de másfelől a közgazdasági érdekek szolgálatában is, az okszerüség jegyében és belterjesen üzessék.

Törvényes rendelkezésekkel kell szabályoznunk az erdei termékek szállitására szolgáló eszközök létesitésének, azok igénybevételének, valamint azok használatának feltételeit.

Annak a fontos gazdasági elvnek a szemmeltartása mellett pedig, hogy a gazdasági üzem belterjessége okszerü beruházások nélkül nem fokozható s hogy a gazdaság, amelynek csak hasznát veszik, de annak javára be nem ruháznak, végeredményében is kimerül: törvényes rendelkezéssel kell biztositani azt, hogy a közvagyon természetével biró, valamint mindazon tulajdonjogi természetü erdők gazdasági hasznából, amelyeknél a jogutód törvényes védelméről gondoskodni az államhatóság is hivatott, megfelelő százalék az erdőgazdasági beruházások czéljaira tőkésittessék és kizárólag ilyen rendeltetéssel kezeltessék és használtassék fel. Ez alól csak abban az esetben történhetnék időleges eltérés, ha kifejezetten erdőgazdasági beruházásokra olyan arányu hitel terhelné az erdőbirtokot, amelynek amortizációs járadéka meghaladná a beruházási alapjárulékát.

Az erdőfenntartás szolgálatában az eddig kifejtettek logikus folyományaképen törvényes rendelkezéssel kell gondoskodnunk *az erdőbirtok hitelkérdéséről is.*

Azok a politikai községek ugyanis, amelyek például egy vizvezetéket vagy községházát létesiteni, azok a hitközségek, amelyek egy templomtornyot épiteni vagy harangot beszerezni, azok a volt ur-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

béresek pedig, akik egy rétet vagy kaszálót, vagy más egyebet vásárolni kivántak, s mással mint erdővagyonnal nem rendelkeztek, arra pedig hitelt biztositani nem tudtak, minden erejükkel arra törekedtek, hogy rendkivüli fahasználat engedélyének biztositásával erdejük egy részének feláldozásával szerezzék meg a szükséges hitelt.

Megindult a vidékiek küldöttségjárása, megindult a kijárás és a befolyásos egyének mozgósitása a „fontos czél" érdekében.

A kérelmet előbb vagy utóbb, de nagyrészt teljesitették s ezzel végeredményében szinte rendszerré fajult a rendkivüli fahasználatok engedélyezése, amelyek révén az ország és a közvagyon mindig egy-egy erdőállománynyal lett szegényebb, vele pedig egy-egy erdőbirtokon üzhető tartamos gazdaság lehetősége vált kétségessé.

Nagyarányu devasztácziónak lett ez az eljárás is kutforrásává és kiváltotta azt a fölöttébb sajnálatos felfogást, hogy az erdőhöz mindakkor kell és lehet nyulni, amikor hitel hiányában pénzre van szükség. Sőt egynémely reláczióban a községi adminisztráczió, valamint az üzérek is ugy rendezkedtek be, hogy minden 2—3 évben egy rendkivüli fahasználathoz hozzájutnak.

De nemcsak ilyen oldalról éreztette romboló hatását az erdőbirtokhitel rendezetlensége.

Tudunk egyházi és tudunk hitbizományi erdőbirtokokról és ismerjük az esetek egész sorozatát, amikor az erdőgazdaság mérhetetlen kárára s annak birlalója, valamint a jogutód százezrekre, sőt nem egy esetben milliókra menő anyagi sérelmével, de az okszerü gazdasági eljárásokkal is ellentétben, azért adták el lábon s egyben jelentékenyen olcsóbban a fatermést s azért értékesitették azt gyarmatias kizsákmányolás czéljára, 15—20 évre előre, mert nem volt pénz és nem volt hitel az okszerü erdőgazdasági eljárások biztositásához a kivánatos beruházásokra.

Ezen tarthatatlan állapoton egyedül és kizárólag az erdőbirtokok hitelkérdésének a rendezésével lehet és kell segitenünk.

Az erdészeti organizácziónak a fentebbiekben javasolt átszervezése módot ad az államnak arra, hogy garancziát vállalhasson a megterhelendő erdőállományok fenntartására s a bennük üzött gazdaság okszerüségére nézve. Ez a garanczia pedig megadja nemcsak a lehetőséget, de a biztonságot is a hitelnyujtáshoz,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

s igy teljesen ki lehet és ki kell zárni azt, hogy hitelszerzés czéljából erdőt prédáljanak el és taroljanak, hanem hogy éppen az erdőfenntartás az okszerü és tartamos gazdálkodás garancziális biztositékát váltsák ki a hitelszerzés utján is.

Figyelemmel pedig azokra a sulyos közgazdasági következményekre, amelyekkel *az erdő tulajdonjogi feldarabolása* járt, a jövőben azt a legszigorubban korlátozni kell, és annak nagyon kivételes engedélyezését is az országos erdőgazdasági tanács engedélyétől kell függővé tenni. Messzemenő határig kell emellett biztositani az állam elővételi, sőt bizonyos esetekre a megváltási jogát és tételes rendelkezésekkel kell elősegiteni *az erdők tulajdonjogi vagy gazdasági érdekből való egyesitését.*

Törvényhozásilag kell biztositani *az erdőföldek országszerte kivánatos helyes megoszlását* s ezzel legális biztositását annak, hogy az ország földjét bizonyos perczentuális megoszlással és gazdaságilag is helyes arányban erdő is boritsa.

Törvényes uton kell gondoskodnunk arról is, hogy *erdőt telepitsünk az Alföldre!*

Gondoskodnunk kell, hogy az előzőkben részletesen kifejtettek szerint éppen a mezőgazdasági művelés javára és elősegitésére, de a közegészségügyi és sok egyéb közgazdasági érdek szolgálatára is a mezőföldeket erdők tarkitsák!

Ugyanilyen akczió lenne szükséges *a Balaton partövének befásitása*, s vele *egy balatoni erdőkoszoru telepitésének érdekében*, mert az ilyen erdőöv nagyban javitaná a nyaralás kellemét és legalább bizonyos mértékig megvédené ugy az üdülőket, mint a tóparti mező- és gyümölcsgazdaságokat is a Balaton-menti nagy szelek kellemetlen hatása elől.

Törvényes uton kell végül szabályoznunk és biztositanunk *a vizmosások megkötését, a kopár földek befásitását*, amint hogy intézményesen kell gondoskodnunk a befásitott ilyen területek védelméről és arról, hogy a további elkopárosodásnak gátat vessünk.

A törvényhozási feladatok végrehajtása kapcsán és részben azok folyamányaképen, részben pedig külön megoldásra váróan többféle kérdés kivánja mindezeken kivül a rendezést.

Igy akár törvényhozási uton, akár azonkivül végrehajtott

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

kormányakcióban, legalább Budapesten, Szolnokon és Szegeden mielőbb meg kell épitenünk a tutaj szabad kikötőket.

Akkor sürgettem már azok létesitését, amikor még nem forgott szóban az ország területi integritása.[1])

Az Alföld szinte abszolut fahiánya, a gazdasági és kulturális fejlődéséhez elengedhetetlen nagy faszükséglete, ép ugy mint Budapest épitő és egyéb iparának fafogyasztása már magában igazolják azt, hogy Budapesten kivált a Vág és Garam vizkörnyékéből, Szolnokon és Szegeden pedig a Tisza és Maros, tehát főleg Máramaros és Erdély vidékéről a tutajon hozható faanyag forgalmának helyes lebonyolitására és illetve annak piaczaképen tutaj szabad kikötőket létesitsünk, ahova a tutajokban és tutajokon hozott faáru beszállitható, sőt azokra hitel is biztositható.

Budapest, Szolnok, Szeged hivatottak arra, hogy az ország fapiaczának a góczai legyenek.

Szükséges lett volna már a multban, hogy az ország határszélén elterülő erdők faterméseiből a kivánatos részt lehetőleg olcsó szállitással, tehát vizen az ország belseje felé tereljük s ezzel a belfogyasztás szükségletét biztositsuk. Különösen kivánatos ez azonban most, amikor a vasuti felszerelések megfogyatkozása miatt a vasuton való szállitás lehetősége hosszu időre nagyon megcsappant, amellett pedig aránytalanul meg is drágult, s amikor az idegen impérium alá, ha időlegesen is, került hegyvidékünk fatermésének a magyarlakta vidékekre való elhozatalához a vasuti szállitásnál olcsóbb s manapság talán függetlenebb tutajozás előfeltételeinek minden eszközét biztositanunk kell, hogy ez a forgalom lehetőleg a sik földre vegye irányát.

Gondoskodnunk kell, hogy már az iskolában megszerettessük az ország népével a fát és az erdőt. Megismertessük annak nagy közgazdasági jelentőségével s ez uton, valamint egyéb társadalmi akcióval biztositsuk hazánk lakosságában az erdő megbecsülését és az erdőnek azt a kultuszát, amely például német földön a gazdasági boldogulásnak olyan fontos tényezője lett.

Biztositanunk kell azokat a gazdasági feltételeket, amelyek

---

[1]) L. Kaán: Erdőgazdasági eredmények és azok gazdaságpolitikai következései. Erd. Lapok 1910.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

az erdők fenntartásához fűződő fontos nemzetháztartási érdekek szolgálata mellett egyfelől az okszerü többtermelést elősegiteni képesek, másfelől a gazdasági czéloknak legjobban megfelelő erdőfelujitási eljárások alkalmazására módot nyujtanak. Gondoskodnunk kell az üzemrendezés eljárásainak olyan szabályozásáról, amely a gazdálkodónak megadja a lehetőséget a használati módok megfelelő alkalmazására. Amely a fokozatos használatok okszerü érvényrejutását is elősegiti s ezek folyamányaképen a világosságba hozott fapéldányok tömeggyarapodásának és a természetes erdőfelujitás jósikerü alkalmazásának feltételeit is biztositja.

Gondoskodnunk kell mindezzel szervi kapcsolatban a mesterséges és a természetes erdőfelujitás rendszereinek alkalmazására vonatkozó részletes és olyan utasitásról, illetve utmutatásról, amely a gazdaság intézésének ugy, mint felügyeletének zsinórmértékül és előirásul szolgáljon. Gondoskodnunk kell ugyane czélra a gyéritési eljárások alkalmazására vonatkozó szabályzatról, valamint egy oly utasitásról, amely az erdőfelujitáshoz a fafajok megválasztásánál irányitásul szolgáljon.

Gondoskodnunk kell végül arról is, hogy erdőgazdasági szakoktatásunkat modern alapra fektessük s ezzel módot adjunk fiatalságunknak, hogy a változott viszonyok között felmerülő nehéz gazdasági problémánk megoldására magukat a lehetőségig kiképezhessék.

Mindezek biztositásával remélni lehet, hogy az erdőgazdaság a mi közgazdasági életünkben is elfoglalja azt a jelentőségteljes szerepet, amelylyel a nyugat országai nemzetháztartásának oly fontos tényezője lett.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

Tartalom.

Előszó ... 3

Bevezetés ... 5

I. Az erdőpusztitás közgazdasági következményei ... 7

II. A nemzeti erdővagyon közgazdasági jelentősége ... 18

III. Az erdők szerepe az ország gazdasági egységében ... 32

IV. Az erdőtörvényről (1879. évi XXXI. t.-cz.) és annak közgazdasági hatásáról ... 40

V. Az 1898. évi XIX. t.-cz. gazdaságpolitikai méltatása ... 58

VI. Erdőgazdasági politikánk egyéb hiányai ... 74

VII. Az Alföld fásitásának közgazdasági fontossága ... 80

VIII. Törvényhozási és egyéb feladataink az erdőgazdasági politika szolgálatában ... 90

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

PÁTRIA
NYOMDAI RT.
BUDAPEST
201035

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/255/2018.